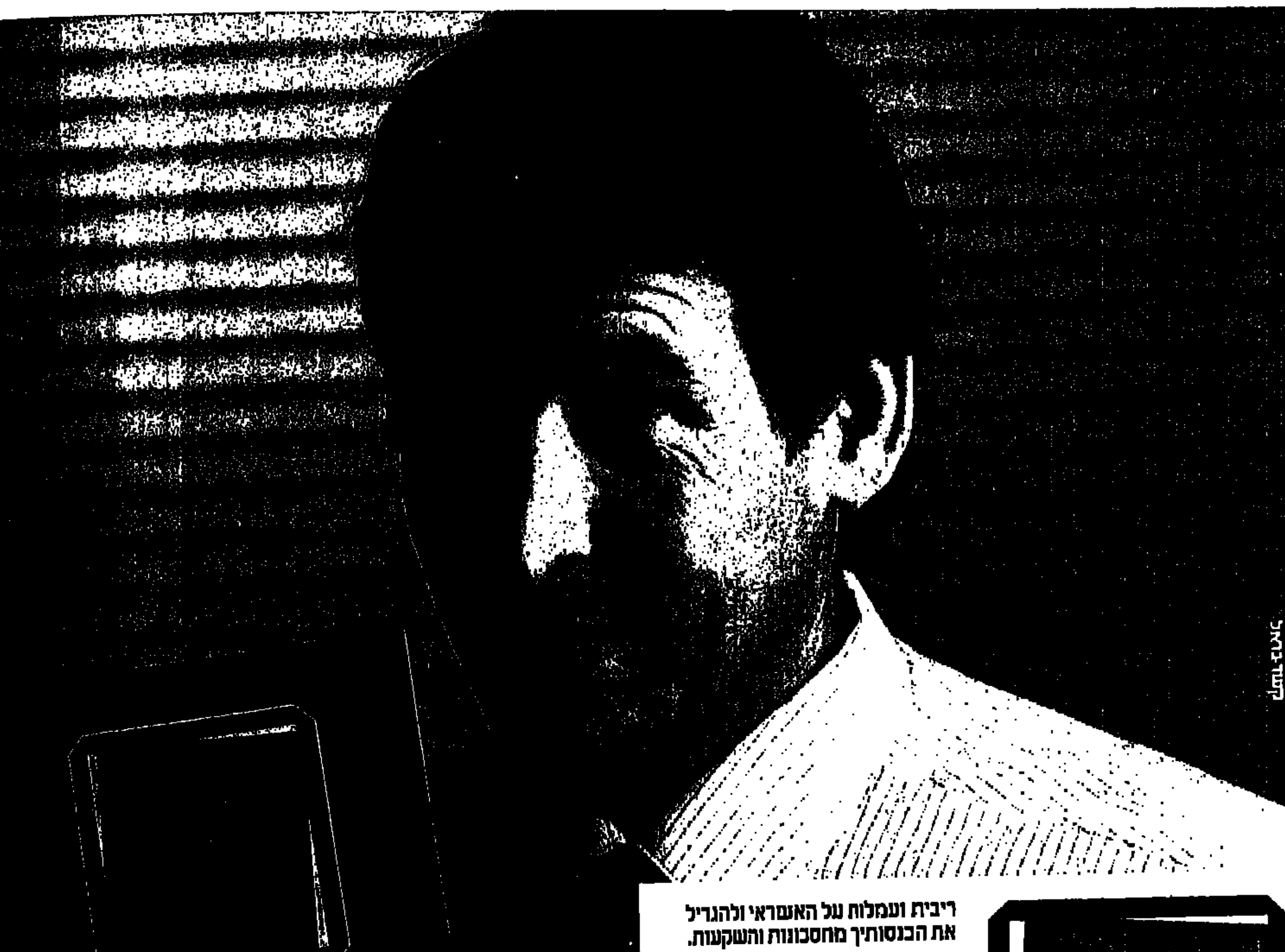
מעריב
סופשבוע
א' באדר, תשמ"ח 19.2.1988

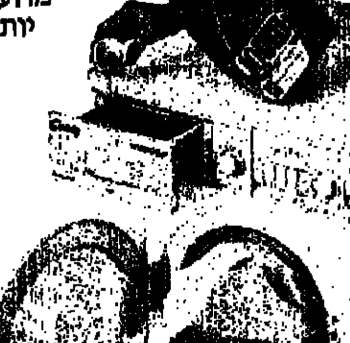

ליקוויד
הרבה יותר טוב מאבקת כביסה.

ליקוויד - נוזל טוב יותר לכביסה במכונה

מהיום נגמרה תקופת האבקה והתחיל עידן חדש - ליקוויד, הנוזל לכביסה במכונה. ליקוויד קל יותר ונוח לשימוש והחשוב מכל - גם טוב יותר לכביסה שלך. לפניך כל היתרונות של ליקוויד לתוצאות מושלמות, אחרי שתקראי גם את תדעי מדוע ליקוויד הרבה יותר טוב מאבקה.

ליקוויד - נוזל טוב במים ולא מותיר גושים ועקשים

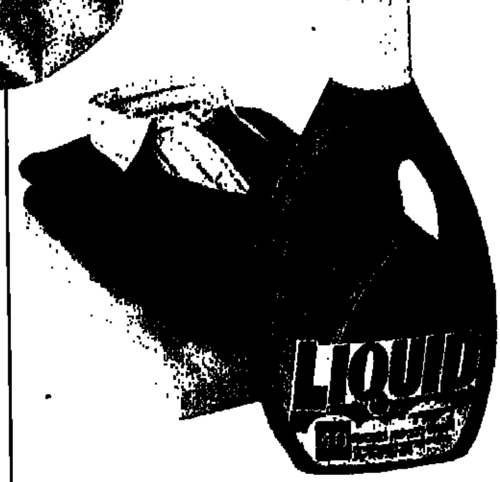
וזה ברור - נוזל מטבעו מתפזר ונמהל יותר טוב במים. על כן, נוזל בכלל וליקוויד בפרט, מונע היווצרות גבישים בזמן הכביסה ואף אחריה, אינו משאיר "גושים" על הבגד.
זאת ועוד, ליקוויד הותאם במיוחד להרכב המים בארץ, כך שהחומרים הפעילים בו, הם חומרי עזר לריכוך המים ולמניעת שקיעת לכלוך בחזרה על הבגד.

ליקוויד - מתאים לכביסה בכל הטמפרטורות

עוד יתרון יחודי של ליקוויד - ליקוויד פועל מצויין בכל הטמפרטורות (גם בטמפרטורות נמוכות 30° ו-40°), כך את יכולה לכבס במים קרים, פושרים, או חמים ותמיד תקבלי אותה תוצאה - מושלמת בנקיונה!

ליקוויד - מתאים לכל סוגי האריגים ושומר על הצבעים

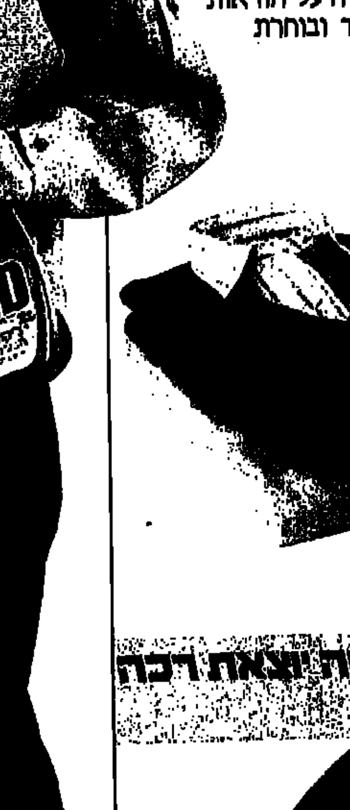
כך שאין כל בעיה, את יכולה לכבס גינס, טריקו, או סריג וליקוויד ישמור על צבעו ואיכותו לאורך זמן. זאת בתנאי שאת מקפידה על הוראות הכביסה של יצרן הבגד ובוחרת בתכנית המתאימה.

ליקוויד - הכביסה יוצאת רכה עם ניחוח נעים

לחבדיל מאבקה, שבה החומרים הבלתי פעילים הם מלחים מסוגים שונים, בנוזל ליקוויד, החומר הבלתי פעיל הוא מים ולכן בתום פעולת הכביסה, האריג נשאר נעים יותר ורך למגע. וניחוח עדין כבר אמרנו!

ליקוויד - מסיר כתמים ביעי...

לפעמים את נתקלת בכתמים עקשנים שמסר...
לרדת - על גבי הצווארון, החפתים ו...
ליקוויד מוריד אותם. שפכי מעט נוזל ...
המקום המוכתם, שפשפי קלות והכניסי למ...
עם שאר הכביסה.
הנה לך עוד סיבה למה ליקוויד יותר ...
מאבקה!

ליקוויד - ...פילו הפקק שלו טוב יותר

...ן הפקק. הפקק של ליקוויד הוא למעשה פטנט ...שלמי המשמש כמודד, כמשפך וכחוסך. ...ולמה הכוונה!

...פקק עצמו משמש כבוסית מדידה וזוהי ...כמות הנדרשת לכביסה. לפתח הבקבוק ...מד משפך, כך את שופכת הישר אל ...פקק מבלי לחשוש שליקוויד ייזול ...דים. ועוד חידוש - פתח החזרה: ...שאת מחזירה את הפקק לבקבוק, ...נוזל שנשאר בתוכו, מוחזר לבקבוק ...דרך פתח ההחזרה המיוחד. ליקוויד - ...יותר נוח לשימוש ולאחסון.

...כביסות

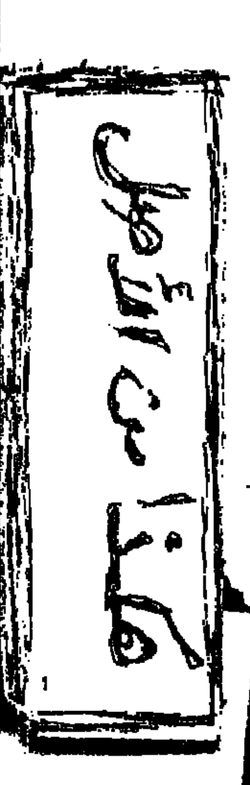
...בנוסף לכל, ליקוויד גם חסכוני ...יותר. בקבוק אחד של ליקוויד ...מספיק ל-40 כביסות. אז מלאי ...מסון ליקוויד - לחיים קלים.

מיוצר בישראל על פי ידע גרמני ...

ליקוויד - מהיום והלאה

עכשיו את יכולה לשים בשקט את האבקה בצד ולהתחיל כמו כל הנשים המודרניות לכבס בליקוויד - הנוזל לכביסה במכונה.

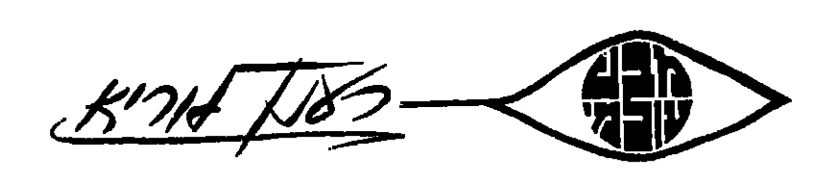
ליקוויד
הנוזל לכביסה במכונה.

מוספשבוע

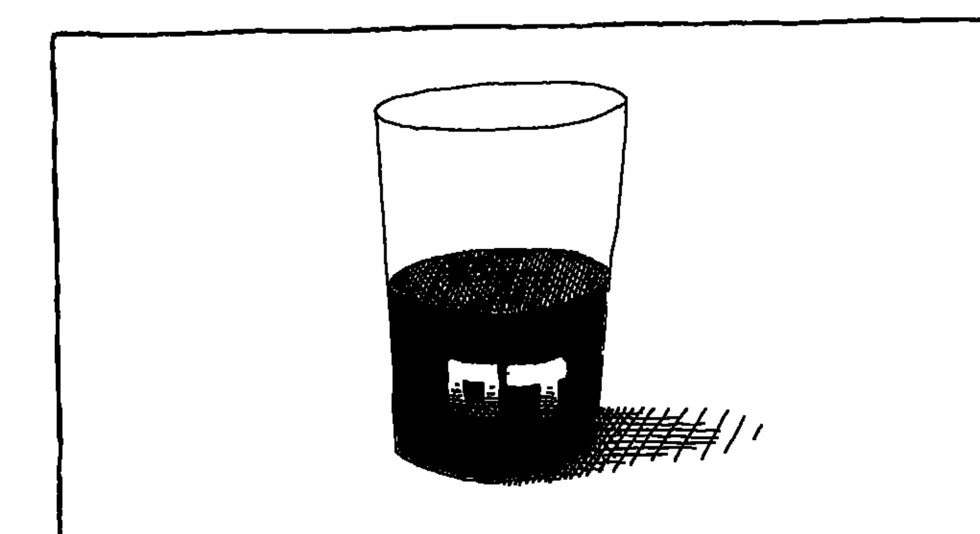
א' באדר, תשמ"ח 19.2.1988

This Magazine Is a Supplement to Maariv International Edition

מייסד: הרב ד"ר דוד הרטמן
עורך: בני גלור

עמי דור־און
דניאלה בוקשטיין
אורית הראל
יורם נאמן
אורלי אנשל, שרי אנסקי, נטע גרינשפן
אבי דנן

מסקנות ועדת ההיסטוריונים אודות עברו של ואלדהיים:
אפשר להסתכל על הכוס כחצי מלאה או חצי ריקה

דוגרים

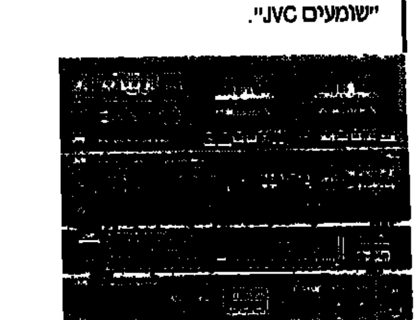

רואים JVC

חיינים לראות את התמונה במסך השטוח והמרובע של טלויזיה JVC.
לא היית מאמין שאפשר להגיע לתוצאות כאלה. כל פרט. כל צבע. כל נקודה. הסוד של JVC?
- פשוט מאוד:
הפיתוח האלקטרוני והמסך המרובע
- פרי הפיתוח של מהנדסי JVC.
זה כל הסוד.
קנה עד היום טלויזיה JVC וגם אתה תאמר: איך רואים! "רואים JVC".

שומעים JVC

מערכות ההיי פיי של JVC, הן הלהיט בהא הידיעה של המבינים.
ממערכות ביתיות קומפקטיות ועד למערכות אולפן מקצועיות -
כל המבינים מסכימים פה אחד: שומעים JVC.
בתמונה אתה יכול לראות את אחד השילובים המוצלחים של JVC:
רסיבר 40W + שלט - RX 250
טייפ דק כפול - TDW 11
אקווליזר - SEA 33
קומפקט דיסק - XLV 220
שילוב מנצח. איך שומעים!
"שומעים JVC".

נהנים JVC

הוידאו המבוקש ביותר בישראל הוא הוידאו של JVC.
כי בישראל כמו בעולם,
אנשים מעריכים איכות.
אנשים מעריכים אמינות.
קח למשל את ה- HRD 210E: טיונר מורחב, אפשרות לעריכת סרטים, V.P S. SYSTEM, PAL ME SECAM, ואפשרויות תכנות נרחבות מראש.
אתה ודאי מכיר מישהו מאושר שכבר רכש וידאו JVC. וידאו למבינים.
שאל אותו איך הוא נהנה ותקבל תשובה בטוחה: "נהנים JVC".

אזהרה: רק הסוחרים המורשים של אמפא אלקטרוניקה יכולים למכור לך JVC עם תעודת אחריות מקורית.
אל תוותר על תעודת האחריות המקורית - זו תעודת הביטוח שלך.

JVC

אמפא אלקטרוניקה

הירוקים הגיעו!
כל הכדורים על השולחן הירוק

שולחן פול (POOL): מופעל על ידי אסימון, ב-4 גדלים, עד אורך 2.7 מ'. הלהיט האחרון בפאבים ובבתי מלון.

באירופה ובאמריקה זה הולך והופך לספורט המאחד את כולם - צעירים כמבוגרים, חובבים כמקצוענים. ביליארד. הספורט הירוק שזכה לתחיה עולמית מחודשת, לאחר מאות שנים של מסורת.
עכשיו אתה יכול לפגוש בארץ את כל סוגי השולחנות והאביזרים.

השולחן הירוק, החברה הראשונה והיחידה בארץ, המביאה מגוון עצום של שולחנות אנגליים ואמריקניים ואביזרים הנלווים לספורט הירוק - מזמינה אותך לסיור הדרכה קטן סביב לשולחן.

שולחן מקצועי: דגם חסכוני, מעוצב בקווים ישרים.

מהו שולחן ביליארד אמיתי?

כדי ששולחן הביליארד יחשב "אמיתי" וישמש אותך לשנים רבות של משחק מהנה, מבלי שאיכותו תפגם, עליו להיות איכותי, מקצועי ובגימור אנגלי.
העץ - מהעוני משובח. הגומי - אנגלי יצוק בתבניות לפי תקן בינלאומי. הלבד - הבד היקר ביותר בעולם, מצמר נקי בתהליך אריגה מיוחד. הסליט (צפחה בעברית) זהו בסיס השולחן. אבן שיש שחורה יקרה, בעלת תכונות קפיציות, קשיות גבוהה ואיזון מירבי עד פלס מושלם. הפרזול - מתכת מצופה בעור, כיסי רשת ומסילות נחושת.

איזה שולחן מתאים לך?

השולחן הירוק מביא לך את מגוון השולחנות הטובים בעולם, מכל הסוגים: שולחנות סנוקר, פול (POOL) וקרמבול. יש שולחנות ביתיים מתקפלים, לחדרי ילדים ודירות קטנות. יש שולחנות חסכוניים, באיכות מקצועית מלאה ובמחירים עממיים. יש שולחנות אנגליים מפוארים המהווים רהיט יוקרתי ביותר, עם רגליים מגולפות בסגנון מלכותי. יש שולחנות אנגליים מפוארים הבנויים במיוחד למועדונים יוקרתיים.

יש שולחנות פול אסימונים, להפעלה מסחרית בבתי מלון, פאבים, בתי קפה, מועדונים ואתרי ספורט. ויש (ואפילו באספקה מיידית) את שולחן ה"Grand Duke" שולחן התחרויות האנגלי שמשקלו 1 טונה - פאר השולחנות בעולם.

על המקל, הכדור והאביזרים

המקלות, כמו גם הכדורים, עשויים בטכנולוגיות חומר מיוחדות. יש מקלות ממקשה אחת, ואחרים המתפרקים ל-2, 3 ואפילו 4 חלקים. כולם עשויים ממיטב העצים בעולם. עם 6 ציפויי לכה. עם ראשי עור מיוחדים ובמבחר מידות, צבעים ומשקלים, עם מזוודות ונרתיקים מהודרים.
הכדורים עשויים גם הם בהקפדה רבה. יותר מכל סוג כדור אחר המשמש בספורט. כולם בעלי משקל משוקלל זהה עד אלפית המיליגרם. עשויים חומר פלסטי מיוחד - Cast Phenolic - שנוסחתו היא אחד הסודות השמורים ביותר בעולם.
מגוון אביזרים: גירים, מתקנים לטלק למקלות ולתאורה, גשרים, מאריכים, ווים, ראשי עור, מתקני ניקוד, משולשים, ועוד ועוד. כולם מהמשובחים בעולם.

שולחן תחרויות אנגלי GRAND DUKE: שמשקלו 1 טונה! בעל 8 רגלים, השולחן הטוב ביותר בעולם.

השולחן הירוק - איכות הנשענת על מוניטין עולמי

השולחן הירוק הינה החברה היחידה בישראל, המציעה את כל סוגי השולחנות בעשרות דגמים בכל המידות מבית היוצר של המפעלים המובילים בעולם, כגון:
MURREY, ENBILD, H.G.M. POWERGLIDE, PERADON & FLETCHER, CHAS HOUSE, GARLANDO, MONDIALARDESIA, PREMIER, STRACHAN ואלה רק חלק מן השמות המפורסמים אותם מייצג השולחן הירוק.

כל שולחן המוצע על ידי השולחן הירוק, נושא אישור של IBA - התאחדות הביליארד בישראל המאשרת אך ורק בהתאם לתקנים בינלאומיים קפדניים ביותר. ההתאחדות גם העניקה תו תקן לשולחנות המיוצרים בישראל ע"י השולחן הירוק, על פי תקנים ותבניות של ההתאחדות הבינלאומית ובפיקוח צמוד של מחלקת התקנים של ה-IBA.
תחרויות רשמיות יכולות להערך אך ורק על שולחנות תקניים ומאושרים.

השולחן הירוק - מרכז הביליארד בישראל

אנשי השולחן הירוק אשר הוכשרו ע"י החברות המובילות בעולם, כולם "משוגעים לדבר" ועושים לקידום הספורט הירוק בארץ.
בשולחן הירוק תמצא לא רק תצוגה מתמדת של שולחנות ואביזרים, אלא מרכז ביליארד המהווה מפגש לכל אוהדי הספורט הירוק. מקום בו תוכל להשיג קלטות וידאו להדרכה, לקבל מידע על מועדונים חדשים, לקבל הדרכה וייעוץ חינם, לפגוש אלופים, להחליף דעות ומידע ואולי אפילו למצוא "מציאות".

שולחן ביתי מתקפל: ב-3 מידות עד אורך 2 מטר

שולחן מורי - את השולחן הזה ודאי ראית מככב לצידם של פול ניומן וטום קרוז בסרטו של סקורסזה. השולחן המקצועי, מסידרת מורי 6400, תוכנן ועוצב במיוחד בשביל שחקנים מקצוענים וחובבים הדורשים רמת דיוק מקסימלית על השולחן. חברת מורי היא החברה המובילה בעולם בייצור שולחנות פול. כל הטורנירים הבינלאומיים בפול נערכים על שולחנות מורי.

השירות הירוק

יחד עם השולחן הירוק אתה מקבל גם שירות מעולה ואחראי לכל אורך הדרך, כולל שיפוץ וחידוש בעת הצורך.

חדש מהשולחן הירוק

בשולחן הירוק הכינו עבורך, אוהב הספורט הירוק - עוד כלי עזר חשוב. עכשיו תוכל להשיג אצלנו ספרים בעברית: "חוקי הסנוקר" "משחק הסנוקר" וכן קלטות וידיאו.

הירוקים במבצע
מחירים מיוחדים*
- שולחנות אנגליים מתקפלים - החל מ-347 ש"ח + שני חינם + ספר בעברית.
- שולחן מקצועי - החל מ-2749 ש"ח + שני חינם + מקל מתקפל.
- מקל מועדון עם ידית שחורה 28 ש"ח
- מקל סנוקר אנגלי משובח "PRESENTATION" 4 חלקים במקום 62 ש"ח 45 ש"ח.
- מקל POOL אנגלי מקצועי "CURISH" מתוצרת P & F במקום 134 ש"ח 69 ש"ח
*לא כולל מע"מ

השולחן הירוק
Billiard • Pool • Snooker
תל-אביב, רחוב אחד העם 84, פינת בלפור
טלפונים: 03-292407; 03-294258
בימי א' - ה' בין השעות 9.00 - 19.00
בימי ו' בין השעות 9.00 - 14.00

ביליארד - הספורט האלגנטי

שולחן אנגלי מפואר: 6 רגלים בגילוף אמנותי.

IBA כל השולחנות עפ"י תקן בינלאומי ומאושרים ע"י התאחדות הביליארד בישראל ת.ד. 19314 תל-אביב

סדקים בנשמה

אמא של חייל: "בעתוני חו"ל מתואר בני כקלגס מתעלל. לבי נקרע. אני יודעת את ההתלבטות, הכאב. אבל בני הוא חייל גבעתי, ובידו אַלָּה". הסדקים שמתחילים להסתמן במערכת הצבאית מקבילים לסדקים שבנשמה. קל יותר לכבוש מאשר לשלוט במה שכבשת. קשה יותר מתמיד להיות חייל והורה של חייל. מדיון שנערך במכון הישראלי למחקרים צבאיים בהשתתפות מומחים מהארץ ומחו"ל מתברר שקשה עכשיו גם לשמור על נייטרליות אקדמית. לא רק חיילים. גם פרופסורים בוכים.

מאת עמוס לבב

"את הנושא הזה פשוט אי־אפשר לנתח בצורה רציונאלית", אומר ד"ר ראובן גל, לשעבר הפסיכולוג הראשי של צה"ל, כשהוא נשאל מהן ההשלכות האפשריות של המהומות בשטחים על נפשו של החייל הישראלי. וכמו לחזק את דבריו הוא שולף מסמך ומניחו על שולחנו:

"אני אמא של חייל גבעתי. עד לפני חצי שנה הייתי אמא לבן מתבגר, מתלבט, לפעמים לא שייך. שיער ארוך, עגיל באוזן, סמינרים של נוער ר"צ, חברות הדוקה בין בנים ומגעים מגששים לכיוון הבנות.

"עכשיו אני אמא של חייל גבעתי. כשאני רואה כומתה סגולה בכרמפיארה – אני נרגשת; כשאני רואה כומתות סגולות בעזה – אני פותרת.

"תמונות פניו של בני החייל, זה שהיה בנוער ר"צ, בשיער ארוך ועגיל באוזן, מפארות היום דפי עיתונים בחו"ל. הוא מתואר שם כקלגס, ככובש, כמתעלל. לבי נקרע, שהרי אני יודעת את הנפש הנחבאת מאחורי התמונה, את ההתלבטות, את הכאב.

"'אילו הייתי פלשתינאי'", אומר בני החייל, 'הייתי נוהג בדיוק כמותם, מתקומם בכל כוחי'.

"אבל בני הוא חייל גבעתי ובידו אלה, והפלשתינאים משליכים לעברו לבנים, מגרפות וסכינים, ובני מכה בהם להגן על נפשו, להגן על מולדתו.

"אני אמא של חייל גבעתי, למורת נסיון. בכל פעם שתורו כ'סבב' מגיע והוא מופיע בבית ל־24 שעות, אני מכבסת, ומייבשת, ונוגעת ברפרוף בכפות הרגליים הנפוחות, ביבלות, בשריטות ובדלקות – ואני בוכה ולבי יוצא אליו. כי מי יגע ומי יחבוש, בני, את הפצעים שבפנים? כן, מי יגע ומי יחבוש, בני, את הפצעים הלא נראים?"

ראובן גל הוא אבא של חייל גבעתי המשרת בחודשיים האחרונים בעזה. הוא יכול להבין מדוע התיישבה האם וכתבה את המכתב שלא נשלח לשום מקום. לעצמה כתבה אותו. היא הרגישה מאוד לחוצה, סיפרה, וחשה צורך לומר משהו. התיישבה וכתבה. היום היא חוזרת וקוראת במכתב הזה שוב ושוב. זוהי צורה טיפולית. כך מטפלת אמא של חייל גבעתי בעצמה. כל הזמן היא דואגת, היא אומרת. "כל העת זה רובץ עלי – זה שהבן שלי שם". לכל אשר תפנה, בכל אשר תעשה, תמונתו שם, בעזה, עם אלה ביד, בין הסימטאות, עומדת מול עיניה. "אילו הוא היה בלבנון", היא מנתחת את מצבה, "הייתי דואגת. פה ישנה בעייה כפולה. כאן, בשטחים, נוסף לדאגה קונפליקט גדול. וזה קשה. קשה".

בסיטואציה יחודית זו שעם ישראל נקלע אליה וצה"ל מסובך בה, אינך מתפלא לפגוש תהייה גם בקרבי אנשי מקצוע. כשפרופסור יוג'ין וינר, סוציולוג מהשורה הראשונה, אומר שהוא חש בימים אלה "אימפוטנטיות מקצועית", אפשר להבין אותו. וכשאלוף (מיל.) אהרון יריב אומר בדיון מקצועי

(המשך בעמוד 11)

ד"ר ראובן גל, מנהל המכון הישראלי למחקרים צבאיים (למעלה, צילום: עמוס לבב) וחיילים עם עצור בקלנדיה (במרכז, צילום צביקה ישראלי).

כל צבא כיבוש מתנהג כך. על החתום: ג'ורג' ברנרד שאו.

לפני שנתיים נפטרה בתל־אביב הגברת אדית בילוט, ידידת נפש של אמי. בת 90 היתה במותה, ועד לימי חייה האחרונים היתה פעילה ומוחה חד כתער. בין חפציה שהיו סדורים במיטב המסורת הייקית, נמצאה מעטפה ובה התכתבות קצרה משנת 1947 בין הגברת בילוט לבין הסופר־מבקר־מחזאי האנגלי הידוע, ג'ורג' ברנרד שאו. אחותה של הגברת בילוט הפקידה בידי את המעטפה ואת הגלויה עליה נכתב בכתב ידו של שאו:

כל (ההדגשה – במקור, ג.ל.) צבא כיבוש מתנהג כך.
וזהי אחת מן העוולות של מלחמת סיפוח והיא אינה מייחדת את האנגלים או איזה שהוא גזע או עם אחרים.

מאז, במשך שנתיים, ניצבת הגלויה במסגרת בחדר האורחים של דירתי. מדי פעם נמצאו אורחים שתוכנה דיבר אליהם מיד, אך לרוב התמקדה תשומת הלב בכתב ידו של ג'ורג' ברנרד שאו, ובשאלה האם אמנם זוהי גלויה מקורית, ומה עשוי להיות שוויה. רק באחרונה נהפכו שאלות אלה משניות והתוכן היה לעיקר.

לפני ימים אחדים, שעה שעשיתי סדר בניירותי, שוב מצאתי את המעטפה שירשתי מהגברת בילוט ובה מכתב שכתבה לעורך העיתון ג'רוסלם פוסט ב־1947, ימים ספורים לאחר שקיבלה את גלוייתו של נורוד שאו בתשובה למכתבה אליו. הגב' בילוט מדווחת לעורך כי כתבה לסופר האנגלי הידוע לכבוד יום הולדתו ה־91 ועל רקע האירועים האחרונים בפלסטינה א"י – "ורצופה בזאת", היא כותבת, "ההתכתבות כלשונה".

להלן קטעים ממכתבה של אדית בילוט מרחוב מונטיפיורי בתל־אביב, א"י, לג'ורג' ברנרד שאו, אנגליה. ההתכתבות התנהלה באנגלית, ותורגמה לעברית בקיצור כמה פיסקות ממכתב הגברת בילוט שחסרונן אינו פוגע ברוח הדברים:

20.7.47

מר שאו היקר,
בטוחה אני שתסלח לי על גילוי לבי ועל פנייתי אליך בעניין שהוא, פשוטו כמשמעו, שאלה של חיים ומוות עבור מליוני בני דתי, היהודים. אבל ככל שאני מוסיפה לקרוא את מחזותיך ולהכיר את תולדות חייך, מתחזקת בי ההרגשה שלאיש מלבדך אין החובה המוסרית והסמכות לומר מלים קשות לבני העם הבריטי, ולעולם כולו, בכל שנוגע לדרך הטיפול של ממשלת הוד מלכותו בבעייה של פלשתינה, במיוחד בשנים האחרונות.

הרשה לי להקדים ולומר מלים אחדות על עצמי שיסבירו מדוע אני כותבת לך:
זמן קצר לפני מלחמת העולם (השנייה ג'.ל.) קיבלתי אישור לחזור מגרמניה לאנגליה, שם חייתי מ־1939 ועד 1945, כלומר בתקופה שהעמידה את העם הבריטי במבחן עליון (...)

ובכן, הגעתי לפלשתינה כמי שמאמינה בכוונת ממשלתיהם של הבריטים כעם וכיחידים.
כמה גדול היה ההלם כאשר גיליתי שכאן (בארץ ישראל, ג.ל.) השתנו אמות המידה מן הקצה אל הקצה:

(גיליתי) שלא כולם, אבל רוב רובם של החיילים הבריטיים הם שחצנים, בלתי מחונכים ואכזריים; (גיליתי) שיורים באנשים המהלכים לתומם ברחוב ובהם נשים וילדים, בלא התגרות מצידם; שבחורים אשר נתפסו בהדבקת כרוזים חוטפים מכות על פי מיטב המסורת ההיטלראית ואחר־כך מושלכים לכלא למשך שנים ללא משפט; (ועוד גיליתי) ששברי אדם שהגיעו לחופי א"י בכלי שיט עלובים, מוכנעים כאמצעות אלות גומי וגאז מדמיע; וכל זאת בשעה שבניה האצילים של אם הפרלמנטים רוחצים בנקיון כפיהם ומתנערים מאחריותם למעשים הללו שהיו לחם חוק, וזאת תחת עיניה הפקוחות של ממשלת הלייבור (...)

אתה, מר שאו, הקדשת את חייך למלחמה ברודנות על כל גווניה. אני משוכנעת שגם אם מאוד עייפת, עדיין תוכל לראות זאת כחובתך לעורר את מצפון העולם, אם אכן קיים דבר כזה, למען העם היהודי. בסיכום, הרשה לי לברך אותך ליום הולדתך הקרב ולאחל לך חיים ארוכים ולב חזק.

שלך בהערצה גלויה,
אדית בילוט

אדית בילוט ז"ל, 90 שנה.
ברלין, לונדון, ת"א.
מימין: הגלוייה בכתב־ידו של
ג'ורג' ברנרד שאו.

על מכתבה של הגברת בילוט השיב הסופר הידוע בארבע השורות היבשות שהובאו למעלה.

רק בנובמבר 1950, לאחר מותו של ג'.ב.ש., פירסם הג'רוסלם פוסט את דבר ההתכתבות בין תושבת ת"א לבין הסופר הידוע. באחד מעמודיו הפנימיים, במדור צנוע שהוקדש לזכרו, נאמר: "המדיניות הבריטית בימים האחרונים של תקופת המנדט הביאה את הגברת אדית בילוט, תושבת תל אביב, לבקש מג'ורג' ברנרד שאו להרים קולו במחאה. שאו ענה לה ביולי 1947 על גבי אחת מגלויותיו המפורסמות שתצלומה מובא להלן".

נדמה שהיום, בישראל של 1988, שוב יש מקום לקרוא את דברי שאו.

אדית בילוט נולדה בברלין ב־1896, ונפטרה בתל־אביב ב־1986. לפני שהיגרה מגרמניה לאנגליה, ערב מלחמת העולם השנייה, עבדה כעורכת של עתון מקצועי בנושאי טכסטיל ואחרי־כן, בישראל, ערכה את ה"איזראל אקספורט ג'ורנל" של התאחדות בעלי התעשייה. כן היתה חברה במשלחת הקניות הרשמית של ישראל בבון לאחר שנחתם הסכם השילומים בין גרמניה וישראל.

ב־1944 יצאה מאנגליה לארץ ישראל על האניה Nyassa כמלווה מטעם "החלוץ" של קבוצת ילדי "עליית הנוער" שניצלו מאירופה ונשלחו לאנגליה. בהגיע האניה לארץ נתפסו נוסעיה בידי השלטונות הבריטיים ונשלחו למחנה בעתלית.

ג'ודי לוץ

(המשך מעמוד 9)
ש"אולי עכשיו המנהיגים יקבלו סוף־סוף שכל" – איש מהמשתתפים בדיון אינו תוהה על הנימה הפוליטית שאצרה לה לתוך סימפוזיון של אנשי מקצוע האמורים לשמור על נייטראליות אקדמית. באווירה זו אפילו נכיו של פרופסור ג'ין שארפ, מומחה עולמי בנושא "התנגדות־הלא־אלימה" מתקבל בהבנה, אם כי בשמץ של מבוכה.

"מה אני יכול לעשות אם קולי נשבר ודמעות עולות בעיני" – שואל הפרופסור, ומעלה עדויות על שורה ארוכה של מעשי התעללות בערבים, בנשים זקנות, בילדים שבורי איברים, עדויות שליקט, לדבריו, בשמונה סיור שערך בשטחים.

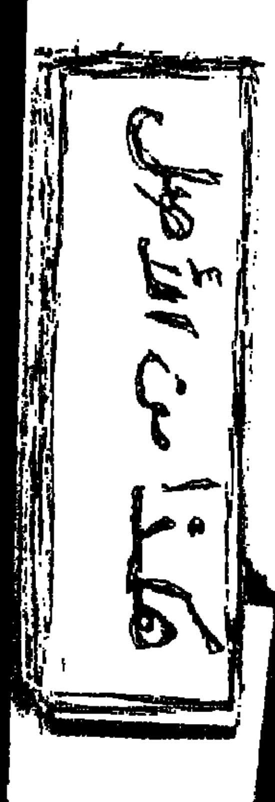
ד"ר ראובן גל, מנהל המכון הישראלי למחקרים צבאיים, אומר כי היה זה דיון קשה, מהקשים שידע המכון בתקופת קיומו. כל הנוכחים הסכימו שבימים קשים אלה הפסיכולוג ואיש המקצוע אינו יכול לפרש את המצב יותר מכל הדיוט אחר, אבל – והמשכיל בעת ההיא לא ידום, כי אם יצרף את קולו לקולם של רבים אחרים. "כולנו בסירה הזו. כחיילים, כהורים לחיילים, כאזרחים. וכולנו מאוד מודאגים. ובכל־זאת, כשהמומחים מדברים הם עושים זאת בצורה יותר מאורגנת ומסודרת מאשר עושים זאת האחרים. וגם אם חידושים לא נתחדשו שם, בסימפוזיון שנערך בזכרון־יעקב, לפתוח סדר במחשבות זה עשה.

פרופסור שארפ מאוניברסיטת הרווארד:

אמא של חייל: "אני בוכה ולבי יוצא אליו. מי יגע ומי יחבוש, בני, את הפצעים שבפנים, הפצעים הלא נראים?"

"ההתנגדות־הלא־אלימה היא תופעה ידועה ונרחבת בעולם. היא בהחלט אינה המצאה פלשתינאית. נהפוך הוא: במתכוון ושלא במתכוון, במודע או שלא במודע, הפלשתינאים אף שיכללו כמה 'שיטות' עולמיות של התנגדות מסוג זה. ההנחה העומדת ביסוד התקוממות כזו היא שהשליט לא יוכל לשלוט בלא שיתוף־פעולה וצייתנות מצד הנשלטים. מתי פורצת ההתנגדות? כאשר הנשלטים 'תופסים בטחון' או מגלים סימנים של חוסר בטחון אצל השולטים".

"קל יותר לכבוש מאשר לשלוט", אומר־מזכיר פרופסור שארפ. בשלב זה, הדיון עדיין נושא אופי שליו, מרוחק, מנוכר קמעא, כיאה לדיון אקדמי. "אם המנוצחים מסרבים לקבל את מרות הכובשים, כי אז האחרונים בצרות. שביתה כללית, למשל, היא נשק בעל עוצמה רבה. השביתה הכללית היא נשק כמו כל נשק אחר. אחד מ'כלי הנשק' של התנגדות
(המשך בעמוד 12)

סדקים בנשמה

(המשך מעמוד 11)

בלתי־אלימה. אם משתמשים באמצעים הבלתי־אלימים בתבונה – הם לעתים יותר יעילים מנשק שהורג".

והשיטות ל"התנגדות הבלתי אלימה" רק משתכללות. כל הזמן. בכל העולם. בביקורו כאן גילה פרופסור שארפ תופעה חדשה: אנשים מצייתים להוראות הצבא רק כאשר החיילים נמצאים בשטח. כשהללו עוזבים את המקום – הנכבשים מפסיקים לעבור, סוגרים שוב את החנות שפתחו במצוות החיילים או מפרים את העוצר ויוצאים לרחובות. כלומר – כדי שהוראה של השלטונות תבוצע הכוחות הכפופים לשלטון להיות בשטח כל הזמן, בכל מקום. זוהי, אגב, אומר הפרופסור, המצאה סינית עם פיתוח פלשתינאי.

תחילת הסוף של השלטון, אליבא ד'פרופסור שארפ, היא כאשר הצבא מפסיק לשתף עימו פעולה. התנגדות המונית כזו היא הסיוט המאיים על כל שליט. קיימת גם אפשרות שהחיילים יפסיקו להגיב לאירועים בהם הם משתתפים, או – תגובה הפוכה – יתחילו להצות מהמכות שהם מכים נכבשים.

התוצאות האפשריות של התקוממות כזו?

"המתקוממים מתקפלים, או שהצדדים מגיעים לפשרה (האפשרית רק כאשר המתקוממים אינם קיצונים)".

מה יהיה כאן, אצלנו?

פרופסור שארפ מודאג. הוא צופה טרור למשך דורות, צופה אפילו הרג המוני בפלשתינאים שיביא לבסוף להרס מדינת ישראל – אלא אם כן תשנה ישראל את עמדותיה, כאן, עכשיו, מיד. "המצב כאן גרוע אפילו מאשר בלבנון", הוא אומר, ומונה שורה של מעשי זוועה שגילה, לדבריו, בשטחים. מעשי זוועה שחיילים ישראלים עושים בנשים וילדים. בנקודה זו קולו נשבר ועיניו מתלחלחות בדמעות. "מה קרה למוסר היהודי שכה הערכתי?" הוא שואל, וכאן מפסיק הדיון להיות אקדמי ונהפך לפוליטי. במצב הזה לא ניתן לטפל ללא רגשות.

בשנת 1986 יצא לאור ספרו של ד"ר ראובן גל "דיוקנו של החייל הישראלי". שני פרקים בספר עוסקים בהיבטים ערכיים. האחד – "ערכי לחימה ואתיקה צבאית". השני – "סדקים במערכת הצבאית".

ד"ר גל אמר בספרו, והאירועים האחרונים לא שינו את דעתו, כי החייל הישראלי די מוגן, באופן שוטף, מפני שבירה או התמוטטות מורלית (תרתי משמע). מדוע? משום שקיים קשר חזק והדוק בין הצבא לבין החברה הישראלית (לא כמו הנתק שהיה בזמנו בין החברה האמריקנית לחייליה בוייטנאם), וכן בגלל האיפיונים המיוחדים של צה"ל עצמו.

רבים מ־400 אלף האזרחים שהפגינו בכיכר מלכי ישראל אחרי הטבח בסברה ושתילה לבשו אחרי ההפגנה מדים – ושבו ללבנון. אותו מוישה שאתמול הפגין, עלה למחרת על הטנק מיד כאשר איציק המ"פ הורה לו לעשות כן, משום שמוישה שירת עם איציק בכל המלחמות בעשרים השנים האחרונות, וגם החבר'ה מסביב פשוט לא יבינו כיצד הוא מסרב לאיציק המ"פ. "מקור הלגיטימציה של חייל הוא מפקדו הישיר", מסביר ראובן גל. "והכוח המניע אותו הוא הגיבוש היחידתי".

למרות זאת חושב אל"מ (מיל.) גל כי בטווח הארוך ייצור המצב הנוכחי צלקות בצה"ל, והוא כבר מבחין בבקיעים מסויימים "משום שהחיילים נאלצים לעשות דברים שלא הוכשרו להם ולא יועדו להם". אך ככר היו דברים מעולם. ברצף המאורעות העוברים על ארצנו הסוערת, אנו נוטים לשכוח מה אירע אתמול. מי זוכר את פינוי ימית? תהליך קשה ומכאיב שהשתתפו בו חיילים וחיילות, כמה חטיבות? את המהומות שפרצו ברמת הגולן כשניסו לכפות על הדרוזים תעודות זהות ישראליות הזכירו לנו הדרוזים עצמם רק השבוע.

"חיילים אינם רגילים לתהיות", אומר ד"ר גל. "שום צבא אינו בנוי לתהיות. ברגע שצבא נאלץ לעסוק כל־כך הרבה בפעילות כזו, החיילים עלולים לפתח 'אטימות פסיכולוגית', ולא אתפלא אם תסמונת 'הראש הקטן' היא חלק ממנה ("אני רק מבצע פקודות"). אפשרות שניה – התקוממות, סרבנות, התלבטות מצפונית כה קשה שמביאה לסרבנות. בחלק מהתופעות הללו אפשר להבחין כבר היום".

והבכי של הצנחנים?

ד"ר גל: "כאשר הייתי פסיכולוג ראשי של צה"ל עודדתי מפקדים לאפשר לחייליהם לבטא רגשות. בין אם צער על חבר שנפל, ובין אם התלבטות מצפונית קשה הקשורה בביצוע פקודות שאין הם מורגלים בהן, כמו פיזור מפגינים או פינוי מתנחלים. ומדוע עודדתי זאת? מפני שאני חרד מתופעת האטימות הפסיכולוגית לא פחות מאשר אני חרד מהתופעה השניה – הסרבנות. ואחת הדרכים להקל על החייל במצוקה היא שחרור לחץ, באמצעות שיחה, ואפילו בכי. אלה הם מנגנוני הגנה. כאשר אדם נמצא בפחד או בטראומה, המנגנונים האלה עוזרים לו לחסום עצמו בפניהם. אבל הם עוזרים לו רק בטווח הקצר. בטווח הארוך הם נוטלים ממנו הרבה אנרגיה, כי פירושם – עמידה מתמדת על המישמר. זה מתיש בדיוק כמו כמו שמירה ללא שינה. לכן בטווח הארוך זה עלול לגרום לתשישות, אפילו לשבירה. משום כך כדאי לתת לרגשות הללו להתבטא, להשתחרר, אבל בצורה מבוקרת".

כך נהפך המפקד בשטח ל"פסיכולוג" והשדה או האוהל תופסים את מקום ה"קליניקה" המסודרת. "המפקדים בצה"ל פתוחים היום יותר, יושבים עם החיילים ונותנים להם לדבר, לשחרר לחץ", אומר ראובן גל.

גם מכות הן דרך לשחרר לחץ?

"מכות הן דרך לשחרר לחץ כאשר אתה מאוד נעלב, כועס. נכון, תחושות אלה ניתן למצוא היום בשטחים. במצבים כאלה, חלק מן האגרסיביות יוצאת ממך בצורת מכות. וזה לא בגלל שאתה אוהב להרביץ, אלא בגלל התסכול והרצון לשחרר לחץ. למה הדבר דומה? לאורה המתפרץ על ילדו, והילד חוטף לא רק מה שמגיע לו במובן 'חוסך שבטו שונא בנו', מכה קטנה או שתים, אלא ממש מכות, שהן למעשה פורקן של זעם שמקורו אינו הילד, בהכרח, אלא בעיות בעבודה, למשל".

ד"ר גל אין ספק שחיילים מוצאים עצמם לא פעם נסחפים במכות מעבר למה שאומרות ההנחיות בגלל התסכול המצטבר, בגלל הפרובוקציה של מי שעומדים מולם, היריקות, התנועות המגונות, חקללות. פרופסור שארפ מעיר שיש אפילו חיילים שמוצאים עצמם נהנים מן המכות, ועל כך אומר ראובן גל: "קיימת תופעה פסיכולוגית מאוד מוכרת וידועה של היסחפות בהתנהגות אלימה ואגרסיבית, אפילו על ידי אנשים הרחוקים באופיים מרחק רב להיות אגרסיביים, ברגע שניתנה להם לגיטימאציה להפעיל אלימות. ברגע שנותנים בידיך את הכוח ואת האפשרות להפעיל אלימות ולהשתמש בכוח, זה מידבק. הכוח הזה יכול לסחוף גם אנשים ליברלים ובריאים בנפשם".

ותופעות כאלה מתרחשות גם אצלנו?

"לצערי, למגינת ליבי, אני מוכרח לומר שחלק מן התופעה הזו בא לידי ביטוי בקרב חיילינו. אני יכול לומר בבטחון שרבים מהחיילים מימיהם קודם לכן לא הרימו יד במכות רציניות, לפחות אוכל לומר זאת על בני, חייל בגבעתי, הנמצא בעזה כבר חודשים. אפילו חיילים כאלה, שמימיהם לא הרימו יד, ברגע שהם מקבלים אלות והוראה ברורה להשתמש בהן – יכולים למצוא עצמם נסחפים למכות. לשימוש באלימות יש צד מידבק, שלפעמים יוצא מכלל שליטה".

האם אצלנו הוא יצא מכלל שליטה?

"אני חושב שהמפקדים שומרים שלא ייצא משליטה. את התפקיד החשוב ביותר בשטחים ממלאים היום מפקדים זוטרים, צעירים. זה דורש המון כוח.

(המשך בעמוד 44)

דיון במכון הישראלי למחקרים צבאיים. במרכז פרופ' ג'ין שארפ, משמאל אלוף (מיל.) אהרון יריב (צילום: עמוס לבב).

הצבא ומדעי ההתנהגות. אקטואליה

המכון הישראלי למחקרים צבאיים הוקם בשנת 1986 ושוכן היום בבית אבן יפהפה בזכרון יעקב. ראובן גל ייסד אותו משום שחשב כי לא יתכן שבמדינת ישראל, שהצבא הוא חלק בלתי־נפרד מחיי תושבית – בעיות בטחון ומלחמות של ממש, שרות חובה, שרות מילואים – לא יהיה אפילו מכון אחד שיעסוק בתחומים הללו מנקודת המבט של מדעי ההתנהגות.

רוב הנושאים שהמכון חוקר נשמעים אקטואליים להפליא: יחסי הגומלין בין הצבא לחברה, התנהגות בתנאי לחץ, השפעות פסיכולוגיות וחברתיות של המערכת הצבאית, שיטות משמעת ואימון שונות, בעיות לגיטימציה ומוסר בלחימה צבאית, משפחות אנשי הצבא, השפעות ארוכות טווח של חשירות הצבאי, שירות מילואים והשלכותיו, גורמי חוסן נפשי לפרט וליחידה, מקורות מוטיוואציה ומחוייבות לשירות הצבאי.

ובקצב המאורעות הסוער שלנו, מה שאינו אקטואלי היום, יהיה קרוב לודאי אקטואלי מחר.

ד"ר גל: "אני חרד מתופעת האטימות הפסיכולוגית לא פחות מאשר אני חרד מהתופעה השניה — הסרבנות".

האלוהים שאני אוהב איננו יהודי

ד"ר דוד הרטמן. רב. שנוי במחלוקת. יליד ארה"ב, עלה ארצה אחרי מלחמת ששת הימים והקים בירושלים בית־מדרש ששעריו פתוחים לכל. גם לנשים. בעיני הממסד האורתודוכסי הוא ודעותיו מוקצים מחמת מיאוס. בעיני אחרים הוא מייצג יהדות הומאנית, פתוחה לשינויי הלכה, שאין לה מונופול על אלוהים. מתנגד לדיכוי העם הפלשתינאי, חושב שצריך לפתוח בתהליך שיוביל לפתרון הבעייה על־ידי יצירת אימון הדדי. לתת משהו, את עזה, למשל, ולומר להם: אתם אחראים. חשיפה ראשונה.

מאת שרית פוקס צילומים: בני גלזר

הייתכן לבעול בתולה בערב שבת? ייתכן גם ייתכן, בתנאי שאינה פצועה במקום ההוא, רחמנא ליצלן, שהרי זהו חילול שבת. עם סוגייה תלמודית זו מפיה של רונית, תלמידת בית המדרש "מכון הרטמן" בירושלים, אני מתוודעת לפלפול תלמודי נשי, ביקורתי, חי. רונית מסיימת תואר שני בחוג לתלמוד, ולומדת בבית המדרש של הרב ד"ר דוד הרטמן. מן הקולות הרכים הבוקעים מתוך זמזום גברי נסער. רונית מרגימה באמצעות סוגייה תלמודית שגברים התפלפלו בה אך אשה פצועה חיה בה, את הפער בין לימוד אוניברסיטאי ובית מדרשי.

"ישבתי בחבורת גברים בשיעור לתלמוד בו עסקנו בקטינה שבועלים אותה בפעם הראשונה בערב שבת. סוגיה ממסכת 'כתובות'. התבוננתי בחבורת הגברים המתנצחת באנליטיות משפטית סביב גורל ילדה מדממת בת 14. יכולתי לראות אותה בעיני רוחי. חשבתי: אף אחד מהם לא רואה אותה, את הילדה הפצועה. חשיבה גברית יצרה את הגמרא, וחשיבה גברית דנה בה עכשיו".

חשיבתה הנשית של רונית כדימוי לרוח מכון הרטמן, בית מדרשו של הרב. עיסוק במשמעויות, בתכנים. לא רק בצורות. ניגוד מרנין לאוניברסיטה, מעוז הסטרוקטורות חסרות הנשמה. ומשום כך יש מלומדי אוניברסיטה הפוסלים את הרב המלמד בה בחוג למחשבת ישראל בטענה שהוא דרשן, אידאולוג. הרב ד"ר הרטמן מסרב לנתק יריעות מדעות. הוא מנהל דיאלוג חי עם חומרים שכתבו כותביו.

הלימוד במכון הרטמן, זוגות זוגות בחברותא, מתוכל בראייה תרבותית רחבה, לעתים אירוני וביקורתי, תמיד נושם. השמחה שבו אינה אקסטזה מיסטית של איפוס עצמי כמו בחסידות למיניה, או של גידול עצמי כמו בתנועה המשיחית של גוש אמונים. בית המדרש של הרב דוד הרטמן אינו תא אטום להלכי־רוח תרבותיים מודרניים, לא יהודיים. אין הוא מנתק את לומדיו מן הפילוסופיה, הפסיכולוגיה, הפיסיקה, האמנות, ואף לא ביקורת המקרא – תחום מוקצה מחמת מיאוס באורתודוכסיה הדתית. התלמודיסט היהודי במכון הרטמן קשוב לפרויד, לפרום, לקאמי, לסארטר, לתאולוגיה של ויליאם ג'יימס, לאביר האמונה הנוצרי קירקגור. כאן אפשר להאיר סוגיית הלכי אבלות במנגנוני הרחקה והכחשה פרוידיאנים, כאן דנים באלוהים כבפרסונה, האלוהים כהשלכה של דמות אב.

תלמידי המכון מגשימים את השקפת רבם שהיא לצנינים בעיני חלק מן הממסד האורתודוכסי בארץ, ההשקפה הפתוחה התופסת את ההלכה כספר פתוח לשינויים. שכן הרטמן, רב אורתודוכסי, מאמין בצורך דחוף בעדכון ההלכה.

הרב דוד הרטמן מאיים על הממסד האורתודוכסי הדתי משום שהוא מפקיע ממנו את המונופול על "יהדות אותנטית". אילו למשל הואיל להכריז שהוא קונסרווטיווי או רפורמי – ניחא. אך הרב הרטמן הוא מין בפני עצמו. אנשי הממסד הדתי הם בעיניו נגזרי השטייטל, והוא חניך התרבות האמריקנית, רב אדוק בשמירת מצוות, שנשלח על ידי מורו הדגול הרב סולובייצ'יק ללמוד תאולוגיה באוניברסיטת פורדהם הקאתולית.

גם רבו זיעזע את עולם הישיבות כשעזב בהיותו בן 18 את בריסק שבפולין והלך ללמוד פילוסופיה בברלין. הוא שהדף את תלמידו הרטמן לעבר החוויה שהזינה את כל חייו ותורתו של סולובייצ'יק: להיחשף לעולם המחשבה של הגויים כדי לא עוד לבדד לשכון. הרטמן שב משם עם השקפת עולם אקזיסטנציאלית הדוגלת בהתהוות בתהליך. בעגינה בהווה. ההלכה היא תהליך התורר מן העבר לתוך ההווה. שורשה הוא ה. ל. ך. אין היא עבר סגור וחתום. לאדם חלק יוצר בה. זוהי משמעות הברית בין אדם ואלוהים. הברית המתהווית והולכת. והדברים כלולים בספרו של הרטמן "הברית החיה".

תלמידי המכון הם המורדים בדור שניסה לקרוע את כבלי העבר, מורדים בכוונה ליצור אותם בתבנית הישראלי החדש שכולו קוממיות ואון. ניסיון לתיקון טעות לאומית: יהדות אינה גוויל צהבהב.

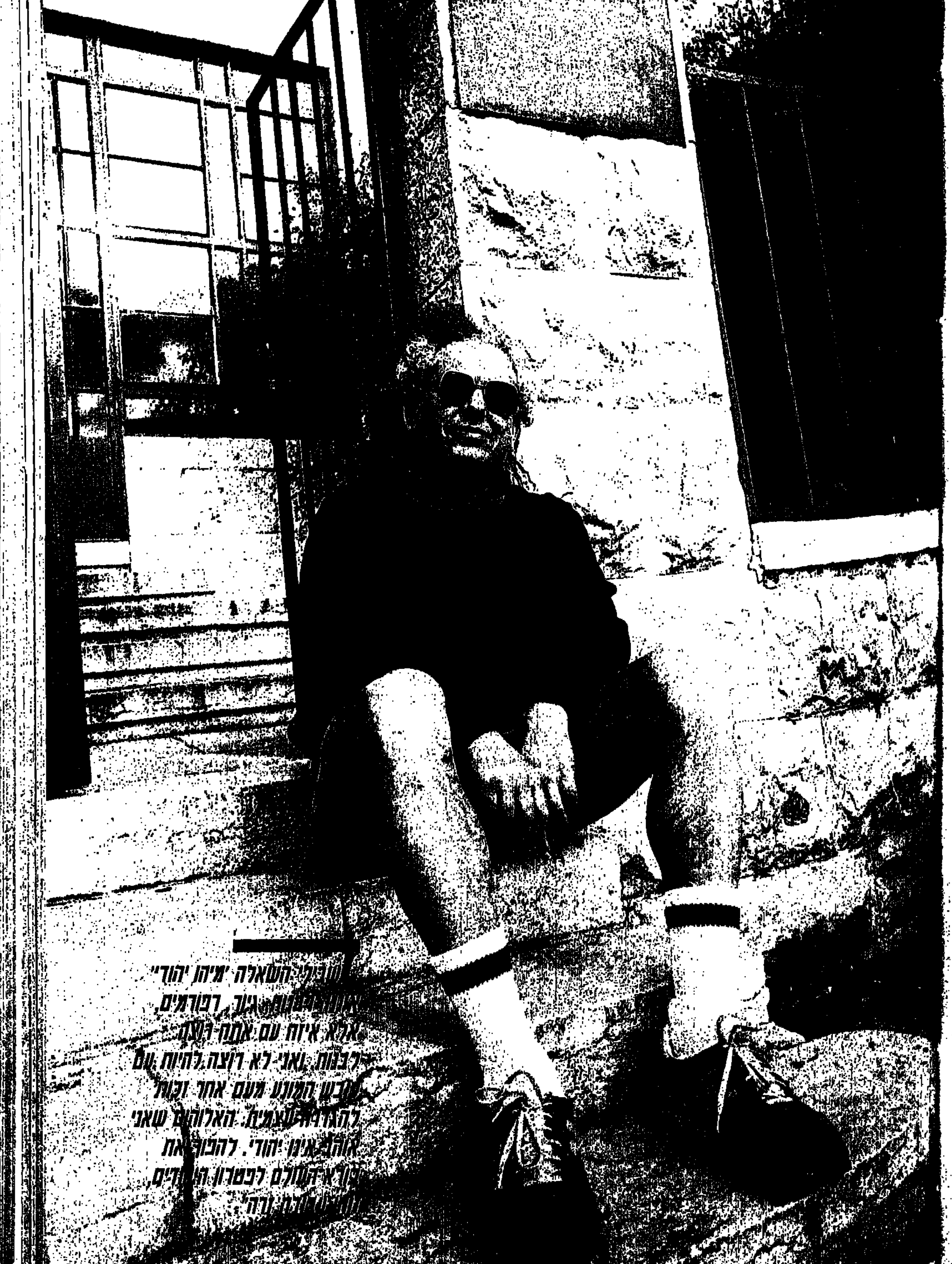
במכון הרטמן פגשתי שני סוגי פליטים. החילונים, שמאסו במשכילנות הישראלית הכמושה שניתקה מרוח, ולעומתם – מפוכחי ישיבות או גוש אמונים. יש כאן שומרי תרי"ג מצוות וכבר לא שומרי. פה ושם העין מבחינה בחור בתנועה כפייתית מזורקרת. גבר מלטף את כיפתו, מסיר אותה לרגע, מחזירה, מהדק בסיכה, שוקע בסוגייה. ושוב ליטוף. וחוזר חלילה.

יש בחדר זה כאלה שחשים את אלוהים בקיומו, ויש שחשים אותו בהעדרו. מלכיאל, בוגר ישיבת מרכז הרב, מתפקר־כאילו. מספרים כי טרם גמר לכעוס על אלוהים שאיננו. מלכיאל אומר לי: "גם אפיקורסיות היא חוויה דתית. בהתחלה האפיקורסיות היא ממש צעקה לאמונה". לומד באוניברסיטה, עולה חדש בארץ החילוניות. חיים בין שתי צעקות: צעקת מחאה על כך שהוא, שהיה כל סיבת קיומו, איננו לו – וצעקת תחינה שאולי כן יהיה.

באתנחתא מלימוד הנוצרת בין רונית לגאולה עם הצטרפותי אליהן, מספרים באותה תלמודיסטית מפולפלת מהאוניברסיטה שאינה באה ללמוד במכון הרטמן אף שנפשה יוצאת לכאן, מפני שזה עלול לקלקל לה את השידוך.

בעיני הממסד האורתודוכסי, אומרת לי גאולה, הרב הרטמן גרוע מחילוני. אשה לומדת בחוג לתלמוד בין חילוניים – ניחא, הרי היא כתינוק שנישבה בין הגויים. אבל אשה לומדת במכון הרטמן –

(המשך בעמוד הבא)

הרב ד"ר דוד הרטמן (בעמוד הבא ולמטה, משמאל, עם ד"ר סרי נוסייבה, בנו של אנואר נוסייבה המנוח, מרצה באוניברסיטת ביר־זייד, בצילום של שמואל רחמני): "אני רוצה לדבר עם הפלשתינים כי אני מרגיש שהם לא איבדו את צלם אלוהים שלהם. אני לא מחפש לשוחח איתם כדי להראות לגויים כמה אני יפה. זה לא יחסי ציבור. זוהי מהות נשמתנו".

"אלוהים, בשבילי, הוא תחושת חגיגת חיים, לא פחד מהחיים. איני רוצה יהדות שבנויה על אנשים אבודים, פליטי התמוטטות העולם החילוני. היהדות איננה בית־חולים למשוגעים".

"לאלוהים יש אינטרס רציני במה שהקהילה והאנושות בונה. לא רק האדם צריך את אלוהים. אלוהים צריך את האדם. גם הוא רוצה יחס".

"אני מאושר שישעיהו לייבוביץ ישנו, שהוא חי ומדבר וצועק – הצעקות נובעות מאהבתו העצומה לעמו. אך אני טיפוס אחר של אדם דתי. איני מקבל את גישתו כי מושג העקדה מוביל ביהדות".

(המשך מהעמוד הקודם)
אוי ואבוי! הרטמן יצור כלאיים. יותר מדי רומה לנו, ויותר מדי שונה מאיתנו.

הממסד האורתודוכסי אינו מבחין בהבדל בין דיאלקטיקה של חומרים יהודיים ולא יהודיים לבין סינטזה ביניהם. היהדות של הרטמן בעקבות מורו סולובייציק אינה בולעת לתוכה את קאמי, אלא מגלה את איפיונה הייחודי על דרך הניגוד. דיאלקטיקה פתוחה.

אחד מבני־הפלוגתא של הרטמן ומי שחש אליו קרבת־נפש רבה, כפי שאמר לי בעצמו, בהתרגשות, הוא פרופסור ישעיהו לייבוביץ. השניים התנצחו בכתב־העת "פתחים" סביב ספרו של הרטמן "שמחה ואחריות". לייבוביץ טוען כי אבסורד הוא לחפש משמעות בתוך הקשר בין אדם ואלוהים. הרטמן טוען שאבסורד הוא לא לחפש את זיקתם והיזדקקותם ההדדית. בעיני ליבוביץ אלוהים ראוי לכך שיעבדוהו, וזוהי סיבה מספקת לעבדו. לפי לייבוביץ, האל אינו מעוניין באושרו ומרכזיותו של האדם.

בעוד הרטמן מדמה את הברית בין האדם לאלוהים לברית נישואין – שתי זהויות מוגדרות ונכבדות יחד – לייבוביץ אינו מוצא פשר בקיום המצוות זולת עמידת האדם מול האל בעמדת ציות. הרטמן מאמין כי המצוות מביאות איכות חיים לעולם. הרטמן חש עצמו ככותב הפילוסופיה של היענות ואדם. אבל כלייבוביץ, גם הרטמן בז לפולחן הממלכתיות ולמה שהוא מכנה "סיסמת עם בחירה". מסרב לבנות את הציונות על חשבון השפלת העם הפלשתינאי.

אם לייבוביץ הוא סניגור האל, הרטמן הוא סניגור האדם. סניגור אלוהים הוא חד, מר, זועף. סניגור האדם הוא עגול ועסיסי, אויב רך של העושים רע בעיניו.

דוד הרטמן עלה לארץ לאחר מלחמת ששת הימים עם אשתו וחמשת ילדיו. "אלפים בכו כשעזבתי את קהילתי בקנדה, וכשנחתתי בלוד גנבו את מזוודותי", הוא צוחק בלי שמחה, לא על נפילה, אלא על מעבר למהות אחרת. מארץ הבטחונות לארץ ההפתעות שהיתה לארץ ברידותו, ואם צדק סובר כטענתו כי לפי מידת הבדידות מידת ההשגה, כי אז נמצא הסבר לכוחות היצירה והמלחמה של הרטמן שהתגבשו בארץ: חינוך הדתיים לקבלת הרב־גוניות הדתית והחילונית.

הרטמן הקים כאן בית מדרש, בית־ספר תיכון משלו. הוא מזמן את מיטב אנשי הרוח מן העולם לסמינר פילוסופי שנתי. הוא יועצו של זבולון המר לענייני פתיחות דתית, בן שיחו הסמוי של שמעון פרס שלמד עימו את הרמב"ם. בית המדרש שהקים נתמך על ידי ידידי־נגידי המכון בארה"ב וקנדה, ובהשתתפות משרד החינוך, משרד הדתות, הסוכנות.

אין בו זעף, כי אם מתיקות תקיפה: אמריקנית, יידישיסטית ודובונית. וכשיצא הקצף עליו מפי עמיתיו הדתיים בכנס מפקחי חינוך תיכוני בירושלים על שהביע את השקפותיו החריגות על הצורך בהפרדת הדת מהמדינה – השקפות שזכו דווקא לתשואות החילונים שבאולם – הורמן כשובה ונחת עם הכועסים, שופע חיבה, אך לא חרטה. מה שהחל כבית־דין־תנועה הסתיים בהנה מה טוב ומה נעים שבת חולקים גם יחד.

שלוש שיחות עם הרב הרטמן, חגיגת אלוהים עם קטעי יאוש, והקדמה מפיו:

"בשבילי, אלוהים הוא תחושת חגיגת חיים, לא פחד מפני החיים. אני לא רוצה יהדות שבנוייה על אנשים אבודים, פליטי התמוטטות העולם החילוני. היהדות איננה בית־חולים למשוגעים: בואו אלי בריאים, שמחים, מאמינים בעצמכם, יוצרים, לא פוחדים מגופכם, שמחים בחיי מין, באכילה, שמחים בחייכם".

שיחה ראשונה: רוחות רפאים מן העבר

"אילו הלכנו לאוגנדה ולא לארץ־ישראל יכולנו לנתק כל מתייבות כלפי העבר. להינתק מחוון סבא. אבל הציונות הרי בחרה לבסוף בירושלים ולא באוגנדה, אהז ומה פירוש ירושלים? פירושה מרד ומהפכה בתוך הבית.

"ההשקפה האקזיסטנציאלית הטהורה – שמשמעה לבנות את זהותך מתוך ההווה – כמעט בלתי־אפשרית כאן בישראל. מצד שני, היתה זו טעות של תנועת העבודה לחנוק את העבר ולנסות ליצור אדם חדש בארץ. שכן זכרונות העבר קמו כרוחות רפאים לתבוע את קיומם. אני נתון בין העבר וההווה! איני יכול להשתחרר מן העבר – אך איני רוצה להיות קבור בעולם הישיבה הישן. זו היתה תמיד הדיאלקטיקה ביהדות! עבר הזורם לתוך החווה ככוח מדרבן אך בלתי־חונק. משמעות התורה בעל־פה היא שהפרק האחרון טרם נגמר. הדו־שיח שהחל עם משה עדיין מתחולל.

"רוב הצעירים בארץ מנוכרים לחוויה הדתית. הם אטומים למורכבות, לרגישות ולעדינות של התופעה הדתית כתופעה אנושית. כאן בארץ שואלים: אתה מאמין, או שאינך מאמין? – ובזאת מסתכמת כל התופעה הדתית. אתה הולך לים בשבת או לא הולך לים בשבת? אתה הולך? שלום. אין בינינו דרישה. ומה באשר לוויכוח מעודן על מהות אלוהים? מה הדימוי שלך עליו? מה הפנימיות שלך ביחס אליו? יש קונסנסוס לאומי שאתה לא מדבר על תודעה דתית ולא על האלוהות. אתה מתווכח אם – חה, חה, חה – העשב שבין כתלי הכותל הוא קדוש.

"אין תרבות רוחנית בארץ, יש תרבות של מימסר דתי. אני רוצה שכל ישראלי, מאמין או לא, יהיה חשוף לחוויה הדתית. אמרתי פעם בהרצאה בצבא, בפני חילוניים: אני לא שואל אם אלוהים קיים. הוא הרי חי בסיפור התנ"כי – ואם הוא פרוייקציה או לא פרוייקציה, כטענת הפסיכולוגיה. את זה תכניס בינתיים בסוגריים. קודם־כל, אם אתה רוצה ללמוד תנ"ך ברצינות, איך אתה יכול להתעלם מן הדמות הדרמאטית המרכזית שבסיפור? זה כמו ללמוד את המלט ולהתעלם ... ן הגיבור הראשי. כמו ליר בלי המלך.

"מי האלהים שלי? אלוהי הוא זה שמאפשר עתיד פתוח, תיקון איטי של המציאות, פתרונות חלקיים, לא מוחלטים. אלוהי הוא אלוהי הרמב"ם הגורס כי תפקיד העם היהודי ללחום נגד פיתויי דבוח והמדמה. הדימוי הפרוע.

"הרמב"ם טוען כי כאשר אדם משליט את חוקי דמיונו על המציאות, הוא מסוגל להיות עובד עבודה־זרה. בעבודה זרה שולט כוח המדמה שאינו מעוגן במציאות הכרחית. לחיות בתחושה שהכל בידך. הפיתוי לשכוח את המיגבלות האנושיות. להפוך את אלוהים למי שעונה לצרכי ומשחרר אותי מקשיי המצב האנושי. אשליית השליטה המוחלטת היא שהפעילה את המחתרת שרצתה לפוצץ מסגד ולהכריח את אלוהים להתערב במלחמת גוג ומגוג.

"מאשתי למדתי לחיות עם מישהו שמדגיש כבוד עצמי ולא מוכן להיות אזרח סוג ב'. היא לימדה אותי שלצידו של אדם חלש אינך בונה יחסי אמון".

אלה שחושבים שאנו יכולים לשלוט בכל ארץ־ישראל בלי לפתור את הבעייה הפלשתינית הם מבשרי חורבן ארץ־ישראל.

"ראשית הטעות היא בוויתור שעשתה הציונות הדתית כאשר אמרה לציונות החילונית: תן לי את בית־הכנסת ואני אתן לך את המדינה. הציונות הדתית שרויה בתוך כשלון טוטאלי, כיוון שהיא תלוייה בהבנת תורה שאינה מכבדת את החידוש הלאומי. כי מה משמעותה של הציונות? משמעותה היא שהיהודים החליטו לחיות יחד, על גווניהם השונים. האם פירוש הדבר שהחילונים יהפכו לגויים של שבת העומדים לרשות שומרי המצוות?

"איני יכול להגיד – אני אלמד תורה, וא. ב. יהושע, עמוס עוז, ס. יזהר, יעשו בשבילי את המלאכות. אני רק אשגיח על הכשרות. אם יהדותך מחייבת שיהיו יהודים לא שומרי־מצוות ואתה הטפיל שלהם, אז כל תפיסתך מוטעית ומוקצית מחמת מיאוס. אם אתה צריך יהודים שלא יהיו נאמנים לתורה כדי לחיות במדינתך, סימן שתפיסתך את התורה מוטעית. נכון, יש לפרש את השבת כך שהיהודי החילוני לא ייחשב לגוי. וזו האתגר של הציונות המודרנית. דרוש בית מדרש רציני שישקף את מסירותך הטוטאלית לתורה, אך יחרש אותה כדי שאפשר יהיה לחיות על פיה. אין לדיין אלא מה שעיניו רואות.

(המשך בעמוד 25)

הרב ד"ר דוד הרטמן: "מי האלהים שלי? אלוהי הוא זה שמאפשר עתיד פתוח, תיקון איטי של המציאות, פתרונות חלקיים, לא מוחלטים".

איש הציפורים

מאת נילי פרידלנדר

[illegible] עם סרטים [illegible] שלא נראה בטלוויזיה שלנו, ועל הצלם היחידי בעולם שהוא גם צלם מלחמות וגם צלם טבע. אולי, [illegible] סרטי הטבע שלו [illegible] לא [illegible] קרה.

משה [illegible]. סרט טבע שנוצר [illegible] אחרי [illegible] שלוש שנים. [illegible] שלוש שנים צילם משה אלפרט, [illegible] אפיקים, סרט [illegible] באיכותו – "אלבום משפחתי" – על קינון עופות הדורסים בארץ. [illegible] מקום [illegible] לו

על הר תבור עקב אלפרט אחר תהליך הקינון של חיוויאי, ציפור חזקה שטורפת נחשים, והראייה שלה חזקה פי שמונה מזו של האדם. בנחל מיצר בדרום הגולן עקב אחרי קינון של בזים אדומים.

קטע אחר שנוגע ללב: הקן נמצא בתוך שטח אימונים של צה"ל בגולן, וכשחוזרים ההורים הבזים לקן, הם מוצאים את גוזלם פצוע וגוסס. באיטיות וברגישות עוקב אלפרט אחרי הרגעים הקשים האלה. האם בולעת את הטרף שהביאה ממרחקים לגוזל הגוסס לעיניה.

(המשך בעמוד 11)

משה אלפרט בפעולה (למעלה) ותוצאה (בצילום המרכזי): נשר נוחת על נבלת פרה

משהו משלנו. קחו שלוש שנות עבודה, הרבה כשרון, עוד יותר מזל ועוד יותר סבלנות, הוסיפו את הצלם משה אלפרט, בן אפיקים, וקבלו "אלבום משפחתי", סרט טבע מיוחד במינו על קינון עופות דורסים בארץ. אבל את הסרט של אלפרט, היחידי בעולם שהוא גם צלם מלחמות וגם צלם טבע, לא נראה בקרוב בטלוויזיה הישראלית. מדוע? כרגיל, שאלה של תקציב.

יהונתן גפן

בוקובסקי, זבוב בארים, משורר מהתחת

"בהתחלה נדמה לנו שזיונים זה הדבר הגדול
אחר כך מה שחשוב זה המודעות החברתית, הכשרון
האינטלקטואלי. וכשגם זה עובר, אחדים נופלים
לדת, אחרים לאמנות.
אחר כך מתחיל איסוף הכסף,
ואחרי שיש לנו כבר הרבה
כסף, אנחנו עוברים לשלב
בו אנחנו מעמידים פנים
שהכסף אינו חשוב.
ואז מתחילה תקופת הבריאות והתחביבים,
טיולים סביב לעולם, עד לבסוף אנחנו מתיישבים
במקום שלנו, חושבים מחשבות מערפלות על
נושאים מערפלים, מעשבים את הגנה,
שונאים וכובים, רעש, מזג אויר גרוע,
מלים גסות, שבלולים, שנויים, שכנים
חדשים, חברים ישנים, שכורים, שירים,
זונות, רקודים.
וזה מה שנותן לנו את העצבנות הזאת:
לחכות למות.

("אנחנו מתפתחים" צ. בוקובסקי, 1961)

ענו אותי מה"מלאכים בשמי ברלין" ורוצו כמו טיל בחופשת־שיחרור לסרט "עכבר הבארים". סרט גדול וסרט חובה לשיכורים וממסירים נצחיים, שמוותרים על המציאות מראש. הסרט מבוסס על חייו ושתייתו של המשורר הגדול ביותר בין השיכורים וכנראה גם השיכור הגדול בין המשוררים – צ'רלס בוקובסקי.

הרומן שלי עם בוקובסקי התחיל זמן רב לפני שראיתי את הסרט עליו. במשך תקופה ארוכה השמעתי לזמר, המשורר והשחקן טום וויטס, בחור מריר ומוכשר, ששר על "מצבי האפס" של החיים, על שיכורים עם מוטיוואציה גבוהה ש"ימכרו את אמא שלהם אם ישלמו להם בבקבוקי ויסקי", הדלפונים והנוכלים ש"מתקדמים בחיים רק עד הבאר הפתוח הבא".

כשאני אוהב יוצר מסוים, אני תמיד מתעניין במקורות ההשפעה שלו, לכן מאוד שמחתי לראות בעיתון את מר וויטס מתראיין לפני ההופעה שלו, בטלוויזיה הבריטית:

"האם יש מישהו שהשפיע על הכתיבה שלך, מר ויטס?"

"צ'רלס בוקובסקי, רק האיש הזה."

לא היה לי קל למצוא ספרי שירה שלו, באותם ימים. אבל אין ספר בעולם שיכול להתחבא מפראוקה, ידידי מאמסטרדם, ולבסוף השירים שלו הגיעו אלי, והתאהבתי, כמו שאומרים צברינו. זה לא היה קל. בהתחלה אתה אומר לעצמך: "זאת שירה? זו רשימה מכוערת", אלא שלאט־לאט אתה מבין שהאיש משורר. משורר מהתחת, שכותב מהתחתית של החיים. כותב את המקסימום על המינימום, ולא מתבייש להשתמש בכל המלים. שירים של שיכור המוטל רוב ימיו על קשו מטונף, בדירה העלובה שלו, חדר וחצי. הטיולים

צ'רלס בוקובסקי. שתי פנים למשורר
(בצילומים מפברואר 78')

היחידים שלו הם לבארים ולבית השימוש, כשהאור היחידי שמנצנץ לו מקצה הכוסית שלו הוא האור הבוקע מהמקרר הפתוח, המלא ב"חבילות של שש בירות", הדלק המקציף של משורר הדלות.

צ'רלס בוקובסקי הוא באמת דמות מיוחדת במינה בשירה ובפרוזה האמריקנית החדשה. הוא נולד בגרמניה ב־1920. בגיל שלוש ירד לארצות־הברית, התחנך בלוס־אנג'לס (אם כי מאוד קשה להאשים אותו במחונכות), עד שעבר לסן־פדרו, עיר אחרת בקליפורניה, שם הוא שותה וכותב עד לעצם הויסקי הזה.

בוקובסקי פירסם עד כה יותר משלושים ספרי שירה ופרוזה, אבל המבקרים עדיין קוטלים את כתביו בדרך כלל, לא יודעים איך לאכול אותו. אולי הם לא

סוד ההשרדות שלי

ועדין אני מקבל מכתבים בדאר, בעקר מאנשים
עניים ואמללים, שגרים בחדרים קטנים,
עובדים באיזה מפעל צולע או לא עובדים בכלל,
גרים עם זונות או גרים לבד בלי נשים
ובלי תקוה.
רק שותים ומשתגעים.

רב המכתבים שאני מקבל כתובים על ניר
עם שורות כחלות, כתובים בעפרונות
לא מחדדים או בדיו חלש,
בכתב קטן שנוטה שמאלה.
לעתים קרובות הניר קרוע, בעקר למעלה.
הם כותבים שכל מי שקורא אותי מבין שאני
יודע על מה שאני כותב. רואים שהיית שם,
והם מאמינים בכל הרצינות שאני נותן
להם הזדמנות נוספת להבין מי הם באמת.

והם צודקים. באמת הייתי שם, אולי
במצב גרוע יותר מרב אלה שכותבים לי,
אבל מענין אם הם יודעים לאן
המכתבים שלהם מגיעים.
ובכן, הם מגיעים לתבת דאר,
שמצמדת לקיר מוסך ענק לשתי
מכוניות, גן של שושנים, עצי פרי,
אשה יפהפיה שמרכשה בתשלומים נוחים,
מכונית חדשה, אח בוערת. שטיח ירק
ומרפד בעבי של שני אינץ'.

ונער צעיר שכותב עכשיו במקומי,
אני מחזיק אותו בכלוב מטר על מטר
עם מכונת כתיבה, מאכיל אותו
ויסקי וזונות לא־מבשלות,
שלש־ארבע פעמים בשבוע, אני
נותן לו קצת עם החגורה.

אני בן 59 עכשיו, ובבקרות
בעתונים הם כותבים שהכתיבה שלי
עכשיו טובה יותר מאי פעם.

מבינים שצריך לשתות אותו. והנה, אני כבר מוזג לכם שיר נוסף שתרגמתי למענכם לשפת הקודש. לחיים!

באמת רואים שהיית שם, ששתית שם, וחזרת לס־פר את הסיפורים הקטנים של המוכים והמפסידים, בשירים אמיתיים ותשופים, מלאים הומור שחור שמכסה על כאב גדול, מוכתמים כדמעות צהובות של ויסקי זול. שמחתי להכיר אותך, בוקובסקי, ואני לא אתפלא אם יגידו לי פתאום שאתה גם יהודי, נוסף לכל זה.

(כל זכויות תרגומי השירים הנ"ל שייכות למחבר (C)

איש הציפורים

כשרואים את הבזה מאכילה את גוזליה ומעיפה את החזק על פני אחיו החלשים, מבינים מה זה אינסטינקט של אם שדואגת להמשך הקיום של בני מינה. וכיוון שזה טבע, פה האינסטינקט עובד נטו, בלי תסביכים והתנצלויות.

משמאל: אלפרט והיוואי (צילום: יוסי אלמקייס), ובתמונה המרכזית: פורטרט של רחם (צילום: משה אלפרט).

(המשך מעמוד 19)

צרעות עטות על הגוזל המת. זוג הבזים מיסתלק בדאיה. "על אף האסון", אומר אלפרט, "ייתכן שהם יחזרו לאותו מקום".

בירושלים מקננים הבזים במשפחות כרוכות גוזלים על גג רעפים, ומעל למרזב. גוזלים סקרנים שהביטו למטה נפלו אל מותם. כאן עוקבת מצלמתו של צלם המלחמות והטבע אחר האם שמנסה להחזיר את הגוזל ההרפתקן אל הקן. כאילו היא יודעת שאם יהיה סקרן, השוכב, רק יוציא את גופו מהקן – ייפול ויתרסק אל אבני המירצפת.

"אלבום משפחה". כך נקרא הסרט הנדיר הזה, בן חמישים דקות, וככה הוא נראה. בירושלים מקננים הבזים בין אבני הכותל המערבי. ובעיירה בצפון יוון יש דו־קיום מרשים בין עופות לכנסייה. מאות בזים ארומים מקבלים משכן בטוח ושליו בכנסיה היוונית.

משה אלפרט, קיבוצניק בן 44, אינו מקנא בתנאי העבודה של צלמי הטבע של ה"בי.בי.סי." שחורשים את העולם הרבה יותר לאט ועם הרבה יותר אמצעים וזמן מאשר יש לו. לו יש מזל – וסבלנות.

באפריל הקרוב יבוא הנה צוות של ה"בי.בי.סי." שיתלווה אל אלפרט ויצלם את עבודתו מקרוב. סיפור של צלם טבע שעובר בין צילום חדשות למלחמות הוא, בשביל האנגלים, סיפור לא רגיל. וזהו גם הסיפור של "חברת אפיקים הפקות" שבנוייה למעשה על איש אחד, אלפרט, וחברים: איתן גלוזמן, מנהל שמורת החולה, עמיצור בולדו מכית זרע שמכיר כל צבי וכל עוף דורס בגולן באופן אישי, וגם הצלם הטכרייני, יוסי אלמקים, שלצורך העבודה בסרטים משמש כעוזר צלם וכמקליט. אלפרט גדל בעמק הירדן ומילדותו נימשך אל החוץ, אל הטבע. הוא מהצלמים הראשונים של הטלוויזיה הישראלית שהביא לנו מהצפון תמונות של כוננות בגבולות, מבצעים צבאיים ומלחמות, קיבוצים בגליל וקריית־שמונה אחרי חדירת מחבלים. כל הדברים שקרו בזמן שהוא צילם את מפלי המים הגועשים בצפון, את נדידת הציפורים בשמיים ואת שדות הפריחה באביב. 19 שנה היה צלם חדשות בצפון וכתב של הטלוויזיה הישראלית במלחמת לבנון. משנת 1985 הוא צלם חדשות של רשת "סי.בי.אס.".

לקיבוצו – אפיקים – הוא מהווה כיום ענף הכנסה משתלם מאוד, ולאלפרט – שניחן בכל הכישורים לצלם טבע, ובעיקר סבלנות, זה מאפשר להתמסר לאהבתו האמיתית: לשהות הרבה בחוץ, לצפות בשקט, ולעקוב במרוייק.

וכשהוא מצלם ציפורים, הוא נהיה כמעט כמוהן. בעקבות השקנאים שעוברים בארץ, בסתיו ובאביב, הוא נדד לאיזורי הקינון שלהם ברומניה ואחר־כך טס בעקבותיהם לבלות את החורף בקניה. חברו למסע היה איתן גלוזמן שפעמיים בשנה מארח את השקנאים בשמורת החולה.

בטלוויזיה הישראלית לא ראינו את "השקנאים" וגם לא סרט שצילם אלפרט במשך שנתיים בשמורת החולה. אבל הדנים ראו והשוודים ראו והצרפתים והגרמנים והאנגלים. תחנות טלוויזיה רבות קנו את הסרטים. וזה מה ששכנע את חברי קיבוץ אפיקים להקים חברת הפקה. לאחר סגירת חברת ההסרטה של קיבוץ עין־גדי, זוהי כיום חברת ההפקה הקיבוצית היחידה בארץ, וכך מצליח אלפרט, בן 44 ואב לארבעה, להגשים מגיל ארבעים את אהבתו לטבע במסגרת הקיבוץ. הפרוייקט הראשון של החברה היה הפקת "אלבום משפחה" ועוד סרט על נדידת העופות מאירופה לאפריקה.

"אלבום משפחה" צולם במשך שלוש שנים. בין צילומי החדשות והאירועים בשטחים חזר אלפרט אל המחבואים שלו בהר תבור ובגולן וצילם דברים שאיש עוד לא צילם בארץ: מדהים לראות את העופות הדורסים מקרוב. אין אלה סרטים מדעיים קרים. גם הצילומים והסיפורים הנילווים אליהם מתארים את חיי המשפחה של העופות הדורסים ברגש רב. לפעמים אתה אפילו שוכח שאתה רואה סרט על בעלי חיים. אתה רואה עופות וחושב על [illegible] נשים, אמהות ובנים בארץ. הגישה של אלפרט מאנישה אותם.

כשרואים את הבזה שמאכילה את [illegible] ומעיפה את הגוזל החזק על פני [illegible] החלשים שמתקשים לתפוש את [illegible] אתה רואה מה זה אינסטינקט של [illegible] שדואגת להמשך הקיום של בני [illegible] וכיוון שזה טבע, פה האינסטינקט [illegible] בלי תסביכים והתנצלויות.

[illegible] נחרדים הם אלה שבהם [illegible] לעוף בהתחלה בחברת [illegible] בחום או מסובכים [illegible] לומדים לעוף ופורחים מן הקן, אליו יחזרו ההורים בשנה בהבאה לגדל גוזלים חדשים.

לא צריך להיות "חובב טבע" כדי להנות מהסרטים של משה אלפרט מאפיקים. לפעמים אפילו מתחשק לומר לו תודה על שהוא לא מתעייף ולא מתעצל ואחרי האלימות האנושית, עדיין מוצא בתוכו את השקט והסבלנות לעקוב אחרי החיוואים המקננים בהר תבור והבזים האדומים בגולן ובכותל המערבי.

הסרט "אלבום משפחה" מוקדש ליורם מהליבר, אלוף הרואים בגלשני רוח, שנהרג בתאונה כשנסק מהשמיים אל הארץ.

נילי פרידלנדר

הטבע שלנו, הסרט לא אצלנו

מדוע לא נראה את סרטי הטבע הישראלים של משה אלפרט בטלוויזיה הישראלית?

בחברת "אפיקים הפקות" מוסרים כי עלות כל סרט כזה מגיעה ל־60 אלף דולר. תמורת זכויות הקרנה בטלוויזיה הישראלית דורשים סכום של 3000 דולר.

מהטלוויזיה הישראלית מוכנים לשלם רק סכום שנע בין 600 ל־900 דולר, שהוא התעריף הקבוע עבור סרטים קנויים.

שרי צימרמן, דוברת הטלוויזיה הישראלית: "עם כל ההערכה לסרטי הטבע של 'אפיקים הפקות' – ואנחנו חושבים שהם מצויינים – איננו יכולים לשלם יותר מאשר התעריף הקבוע בעבור סרטי הטבע של הבי.בי.סי., שאנחנו קונים אותם שנים אחדות לאחר הפקתם, במחירים מוזלים".

ההבדל הוא שסרטי הטבע של "אפיקים הפקות" מצולמים בארץ וקשורים בחוזנו. כיוון שהטלוויזיה הישראלית לא מפיקה בעצמה סרטים כאלה, סכום של 3000 דולר לסרט בן 50 דקות שצולם בארץ לא נראה לנו מוגזם.

הרב דוד הרטמן: "איני יכול להגיד: אני אלמד תורה – וא. ב. יהושע, עמוס עוז, ס. יזהר, יעשו בשבילי את המלאכות. אני רק אשגיח על הכשרות"

האלוהים שאני אוהב איננו יהודי

(המשך מעמוד 17)

"יפה, יש לנו טייסים, אך מה עם דפוסי המחשבה? כל המודרניות של הרב גורן היא בכך שצנח ממטוס. בזה הוא מיצה את המודרניות שלו. אם בחור ישיבה יילך לצבא – זה עדיין לא עושה את הציונות הדתית למודרנית.

"ה ציונות החילונית והדתית ביטאה את המודרניות שלה בהתנחלות. בעבודת אדמה. בקידוש הזיקה לארמה. עמוס עוז מתווכח עם גוש אמונים שהוא אוהב את הנוף לא פחות מהם. הם מתחרים ביניהם מי מטייל יותר בארץ. זו עבודה זרה. זהו מיסטיציזם של הטבע. האדמה היא רק סימבול, מסגרת המאפשרת ליצור מהות אחרת: האדם.

"בשבילי אין חשיבות למושג גאולת הארץ. לי חשוב מיהו הארם ואיזו קהילה הוא יוצר. אני חושב שאם מתבוננים בתורת הרב קוק לעומק, מבינים כי גם הוא ראה את השיבה לארץ כאמצעי להרחיב את הכוחות האוניברסאליים הטמונים ביהדות. אני מבין את אנשי ישראל השלמה, את מפת הנוסטאלגיה הזאת. אך ביהדות יש סדר עדיפויות של ערכים. וגם אם כל המחלל שבת כאילו עבד עבודה זרה, בכל זאת פיקוח נפש דוחה שבת. כי החכמים העמידו את קדושת החיים מעל לכל. בזמן המכבים לא חשבו כך על השבת, אבל פתאום נעשתה הכרעה חדשה. והכרעות חדשות דרושות גם היום.

"בשבילי השאלה מיהו יהודי איננה רבנות, גיור, רפורמים – אלא איזה עם אתה רוצה לבנות. ואני עונה: אני לא רוצה להיות עם כובש המונע מעם אחר את הזכות להגדרה עצמית. אני לא רוצה להיות אטום לשאיפת החרות הטמונה בנשמת עמים אחרים.

"כששואלים אותי מה יחסי לעם הפלשתיני, אני מפנה את השואלים לברכת המזון. בברכת המזון מברכים קודם את הנותן לחם לכל בשר, את אלוהים הזן את העולם. ורק אחר־כך אנו מודים לאלוהי אבותינו. הברכה אינה פונה לעמי ולארצי לפני שהיא מבטאת קשר הדוק, אוניברסאלי, עם האנושות כולה. את מבינה, האלוהים שאני אוהב איננו יהודי. להפוך את אלוהים בורא העולם לפטרון היהודים, זוהי עבודה זרה.

"אני מקווה שאת לא מתכוונת להציג אותי כמורד מותקף הגולה בתוך עמו. כתבי שאני גאה וחזק. שאני חש לעומק את כל העם והקהילה הדתית. כתבי שאינני חושב כי התורה היא מורשת מפד"ל. אלא שייכת לעם ישראל כולו".

שיחה שניה: את כל חיי אני בונה על פי יחסי עם אשתי.

"אם היית שואלת אותי מה היינו צריכים לעשות אחרי השואה, הייתי משיב לך שטבעי היה לו היינו מחליטים להיות ביטניקים, להיות ארצ'י־באנקרים, לצפצף על העולם ולא להשתייך אליו. (משמיע קול פיצפוץ ארצ'י־באנקרי). לחיות בשולי ההיסטוריה. לרדת למחתרת. שהרי השואה הרסה את חלום האוניברסאליות של האנושות, האמאנסיפציה.

"אך לא עשינו זאת. הכרזנו על מדינה, לא עוד גטו. החלטה נפלאה, לדבר עם האנושות. אבל אנחנו נוהגים כאילו אנחנו ממשיכים את המלחמה כנגד העולם. אני לא פאציפיסט. אני מבין שאינך יכול לחיות בעולם בלי כוח, אלא שהכוח הוא אמצעי לבנות יחס של אמון. אם אתה חלש אתה מזמין התקפה. כי איך אתה יוצר יחס טוב בין איש ואשה? רק כשיש לה כוח לא פחות ממך אתם יכולים ליצור אמון הדדי.

"כן, נכון, יחסי עם אשתי הם מטאפורה להבנת קשרי עם הזולת, גם עם אלוהים. אני בונה את חיי על פי מה שלמדתי ממנה. למדתי לחיות עם מישהו שמרגיש כבור עצמי ולא מוכן להיות אורח סוג ב'. היא תמיד היתה חזקה כזאת, אוהו, אוהו. אני מבין את יחסי אדם עם אלוה במושגי חתונה. אם אתה מנצל את הזולת, אם אתה שולט באשתך, אתה הורס את כל החוויה. אשתי לימדה אותי כי לצירוז של אדם חלש אינך בונה יחסי אמון. הפיתוי לשלוט גדול מדי. אתה לומר לאהוב רק כשאתה פוגש זולת העומד מולך ואומר: אני לא אהיה האובייקט שלך.

"את בובי, אשתי, פגשתי כשהיתה בגיל 15 ואני בן 17. זה היה בשכונת ברונזוויל אשר בברוקלין אשר בניו־יורק. היה לי חבר שהלך לתיכון חילוני ועמד לפגוש בבחורה. הוא התקשר אליה לקבוע פגישה ואני לחשתי לו: תשאל, תשאל אם יש לה חברה. והיתה לה. והן באו ואני פתחתי את הדלת וראיתי אותה. הייתי הלום. היא יפהפיה וארם נפלא. היחס איתה הוא ההשפעה הכי גדולה על חיי. יותר מסולובייציק, יותר מהרמב"ם. לבנות אתה משפחה יחד. התחתנו בגיל 20 כשהייתי באמצע לימודי. היא, החילונית, קיבלה על עצמה את אורח־החיים היהודי. בנינו משפחה רתית חמה וציונית. שלוש בנות ושני בנים.

"ה דינמיקה עם אשתי משקפת לי את זו של היהודי בארץ ישראל. הוא רוצה להיות חזק כדי ליצור יחסי אמון והדדיות. אך הוא לא צריך להפגין כוח מתוך דימוי הקורבן. אלא זה מה שטענתי נגד אריק שרון ומנחם בגין. אני לא רוצה זהות המבוססת על טראומת־השואה. בשבילי שרון הוא אב־הטיפוס של חולשה. כי הוא רק מפגין כוח ואין לו עוצמה פנימית. מי שיש לו כוח לא צריך להכריז עליו, והוא אינו פוחד מפשרות. פשרה נובעת מעוצמה. לא מחולשה. (מפגין תנועת מאצ'ו) זוהי היהדות, היא בנויה על כוח הפשרה.

"יהודי ישראלי הוא זה שלא איבד אמון מכך שהפלשתינים יעשו תשובה. מהי תשובה? זוהי יכולת האדם להתחדש. זוהי האמונה שהעבר איננו קובע את העתיד. כך אני תופס את מושג התשובה הדתית. אומרת הגמרא: שערי תפילה יכולים להינעל, אך לא שערי תשובה.

"מי שמאבד אמונה בחידוש האדם, מפסיק להיות יהודי בשבילי. אני רוצה לדבר עם הפלשתינים, כי אני מרגיש שהם לא איבדו את צלם אלוהים שלהם. אני לא מחפש לשוחח אתם כדי להראות לגויים כמה אני יפה. זה לא מסע יחסי ציבור. זוהי מהות נשמתנו. זה להיות יהודי. זו מדינת ישראל. לא נועלת שערי תשובה.

"מהו מושג צלם אלוהים בשבילי? משמעו כי אלוהים רוצה בהתקדמות האדם בעולם. לאלוהים יש אינטרס רציני במה שהקהילה האנושות בונה: לא רק האדם צריך את אלוהים. אלוהים צריך את האדם. גם הוא רוצה יחס, יחס עם יצור חופשי, עצמאי, מעניין. בכך אני חולק על לייבוביץ.

"אני מאושר שלייבוביץ ישנו, שיש לי יחס איתו, שהוא חי

(המשך בעמוד 27)

"אשליית השליטה המוחלטת היא שהפעילה את המחתרת שרצתה לפוצץ מסגד ולהכריח את אלוהים להתערב במלחמת גוג ומגוג. אלה שחושבים שאנו יכולים לשלוט בכל ארץ ישראל בלי לפתור את הבעייה הפלשתינית הם מבשרי חורבן ארץ ישראל".

"לעתים יש רגעים של רצון להתאבד. מה זה קשור לכך שאני דתי? זו הטעות. איבדתי חתן אהוב במלחמת לבנון. איש גדול. הקשר בינינו נתן לי אמונה במה שקיים פה. שאלו אותי: אבל אתה דתי, לך אין בעייה לגבור על אבל. זו השטחיות כאן, חושבים שאמונה היא חיוך נצחי, סמיילי".

האלוהים שאני אוהב איננו יהודי

(המשך מעמוד 25)

ומדבר וצועק – אדרבא, כל הצעקות נובעות מאהבתו העצומה לעמו. אך אני טיפוס אחר של אדם דתי. איני מקבל את גישת לייבוביץ כי מושג העקדה מוביל ביהדות. אינני מקבל את הרעדה מול הנשגב. על פי לייבוביץ, העקדה היא מומנט של ביטול עצמי. קח את כל מה שאתה אוהב, כי הכל הוא כאין וכאפס.

"איך אני רואה את העקדה? (מתרכך בהבנה ורחמים כלפי הקב"ה) – כמומנט של חולשה של אלוהים. השטן אמר לו: נתת לאברהם הכל; קח ממנו קצת ותראה אם עדיין יהיה מאמין כה מסור. ולבסוף, כך אני רואה את העקדה, מצטער אלוהים על המבחן. הוא קורא: אל תשלח ידך אל הנער. הרגע בו בוחן אלוהים את נאמנות אברהם, הוא רגע של איבוד בטחון ולפיכך רגע של חולשה. כשאתה צריך לבחון אהבה, לעולם לא תנצח. אלוהים נכבש לרגע למבחן השטני הזה. ואלוהים ניסה את אברהם (סופק כפיים: 'איזו שטות'). העקדה היא דראמה של חולשה. אני מעדיף את תהייתו של אברהם מול אלוהים: השופט כל הארץ לא יעשה משפט? ואלוהים צריך להצדיק עצמו בפני אברהם (בום: דופק בשולחן. 'נו, עכשיו נראה אותך, אלוהים')."

"הציונות החילונית והדתית ביטאה את המודרניות שלה בהתנחלות. בקידוש הזיקה לאדמה. עמוס עוז מתווכח עם גוש אמונים שהוא אוהב את הנוף לא פחות מהם. זו עבודה זרה. מיסטיציזם של הטבע. האדמה היא רק סימבול, מסגרת המאפשרת ליצור מהות אחרת: האדם".

שיחה שלישית: "השמאלני הזה, הרטמן"

"אמא שלי באה מצפת ואבא שלי מירושלים. הם עזבו את הארץ ב־1929 בגלל הפרעות והעוני. אבי היה חסיד קרלין ואמי היתה מסורה ליהדות. גדלתי עם שחורים, איטלקים, יוונים. שיחקתי הרבה כדורסל עם האנושות. זו היתה פגישתי עם העולם. כשהייתי בן 25 אמר לי רבי, הרב סולובייציק, כי עלי להרחיב את אופקי, ושלח אותי ללמוד באוניברסיטת פורדהאם הקתולית בניו־יורק. פחדתי: 'זה מסוכן', אמרתי. הייתי בחור ישיבה תמים וארוק. ורבי אמר: 'אין בטחונות בחיים. מסוכן גם לטוס במטוסים. אם תלמד רק גמרא ולא תיכנס לעומק הפילוסופי, תיפגע אפשרותך להיות מנהיג רוחני'.

"הייתי כבר מוסמך לרבנות בגיל 23. חמש שנים בילית באוניברסיטת פורדהאם. שם אני פגשתי עולם אחר, ואיפשרתי לעולם אחר להיכנס לתודעה שלי. חל שינוי מהותי בחשיבה הדתית שלי. שוב לא יכולתי לחשוב על היהדות בניתוק מן החוויה הדתית של האנושות כולה. פגשתי אנשים שחשתי כי הם אנשים דתיים למרות שאינם מניחים תפילין ולא שרים את שירי ולא לומדים את ספרי. חשתי את העוצמה הרוחנית באנשים שפגשתי אף שהיו נוצרים. וכבר לא יכולתי לחשוב על הנצרות כמו שחשבתי עליה קודם. כאילו שהאמת היחידה נמצאת ביהדות. כאילו שהאיש המושלם והמתוקן נמצא רק אצלנו. אבל כדי לחזור הביתה אינך צריך להיות משוכנע שרק אצלך קיימים החיים המושלמים. אתה יכול לחיות בביתך, ביודעך שיש משהו רציני גם במקום אחר.

"איני פאציפיסט. אני מבין שאי אפשר לחיות בעולם בלי כוח, אלא שהכוח הוא אמצעי לבנות יחס של אמון. אם אתה חלש אתה מזמין התקפה".

"החלטתי לעלות לארץ אחרי מלחמת ששת הימים, לא מפני שחשתי שזה המקום היחידי בו יכול אדם לחיות עלי אדמות. אלא כאן רציתי לחיות כיהודי. זהו מקום תוסס למי שאיכפת לו דו־שיח עם הדורות. כאן ייקבע לאן היהדות תלך. באתי הנה, ועברתי משבר פנימי עמוק. בגיל 40 לדעת שאתה לא במקומך, שאתה, שהיית רב מוצלח, מלמד פילוסופיה באוניברסיטת מקגיל, שמכירים אותך בכל הגולה, שמדברים עליך, אתה שהולך ברחוב ומתלחשים: הנה הרב הרטמן, הנה פרופסור הרטמן – אתה מגיע למקום חדש, ואתה שתודעתך בנוייה על יחס, לא מבין את השטיקים. לא מבין איך מסדרים אותך.

"הכרזנו על מדינה, לא עוד גטו. אבל אנחנו נוהגים כאילו אנחנו ממשיכים את המלחמה כנגד העולם".

„הגעתי לבד כליכך. זה שקר לחשוב כי כשאתה עולה אתה מגיע הביתה. הבית נקנה ביסורים. בתוך עמי אני בודד יותר מאשר הייתי אי־פעם בחיי. אתה חוזר הביתה ורואה את הניכור שבתוך המשפחה. כל אחד חי כאן בדל"ת אמותיו. לא שומע. אין רצון לדון את חברך לכף חובה. אך אני מעדיף את זה מאשר לומר את תפילת האשלייה, התפילה עם סיסמאות הגולה: והביאנו לשלום מארבע כנפות הארץ, ונרקוד הורה ביחד (מדגים תנועת ריקוד). יותר טוב לי בלי המיתוס. נכון, אני יודע את כאב השבירה. שאינך יודע איפה היום פונה למחר. שאין לך התחושה שאתה חלק ממשהו נשגב, גדול ובנוי. פתאום אין לי שום בטחון שמה שאנו עושים ימשיך. אני אפילו לא יודע מה אנו בונים. אינני יודע איזה עם יתפתח פה. איני יודע דבר.

"לא שאינני מתגעגע לעיתים לעולמות שלווים בחוץ לארץ. את יודעת, לא בכל מקום העצים הם יהודיים, העצים הם אי־יהודיים, חה... חה... אך אני מעדיף את כאב המציאות על הפנטזיה (שתיקה). לעיתים יש רגעים של רצון להתאבד. מה זה קשור למה שאני דתי? זו הטעות שלך.

"אני איבדתי זהו אהוב במלחמת לבנון. איש גדול. לא סתם, הקשר בינינו היה... הקשר נתן לי אמונה במה שקיים פה. הוא היה דתי רציני, נווט בחיל האוויר שעמד לקבל לידיו טייסת. שאלו אותי: אבל אתה דתי, לך אין בעייה לגבור על אבל. זו השטחיות כאן. חושבים שאמונה היא חיוך נצחי, סמיילי.

שבע שנים היה הרב דוד הרטמן יועצו בהתנדבות של שר החינוך זבולון המר. הוא אומר כי יעץ לו כיצד להיות שר חינוך של כל העם היהודי, ולא רק נציג מפד"ל, וכך ליצור הבנה בין יהודים.

"חשבו שהמר יטבול את כל הילדים במקווה. אמרתי לו: זבולון, עכשיו הזמן להראות שאדם שיש לו כיפה יכול לאהוב את כל עם ישראל". בהשראת הרטמן, הכריז השר למגינת לב חוגים דתיים מסויימים, על שתי התרבויות, הדתית והחילונית, כי "אלו ואלו דברי אלוהים חיים".

הרטמן אומר כי ניסה ללמוד עם המר כדי לאפשר לו לתרגם את היהדות לשפה תרבותית ערכית, גם בעיני אנשים שאינם מקבלים את הסמכות ההילכתית. "בנושא החינוך יעצתי לו – והוא קיבל – לפעול לדה־צנטראליזציה. לתת יותר כוח למנהלי בתי־הספר ופחות תלות במשרד החינוך. הוא הקשיב לי והם תקפו אותו: 'נכנעת להשפעתו של השמאלני הזה, הרטמן'".

הרטמן אומר לי כי הוא רואה חשיבות במתן עזרה למנהיגים פוליטיים. טרי ושמעון. כן, גם איתם הוא יושב. עם שמעון הוא למד יחד שני שיעורים של הרמב"ם, ואמר לו: אם אין לך דפוסים מעוגנים במסורת, אינך יכול להיכנס ללב העם. אתה צריך מפתח להבין ללבם. השפה הפוליטית אינה יכולה להיות רק ביצועיסטית. היא צריכה לבטא חזון דורות.

רב ותלמידו בבית המדרש. ההלכה כספר פתוח לשינויים.

כשאני לוחצת על הרטמן לומר משהו מפורש על הבעייה הפלשתינית, הוא מסרב בתחילה שלא להופיע כמי שיודע הכל, פילוסוף הנוהג כפוליטיקאי. לבסוף הוא מתרצה: "אני חושב שצריך לפתוח בתהליך. לתת משהו, את עזה, למשל, ולומר להם: אתם אחראים. נדבר בעוד שלוש שנים. תראה לי שבתוך עצמאותך אתה בונה אמון. הרי לי יש טראומות של אי־אמון בכם. אני רוצה שהם ירצו מציאות שתיבנה את אימוני. אני לא רוצה פתרון של בום. פתרון טוטאלי. נתחיל בתהליך של יצירת אמון".

דוד הרטמן ניצב מול החלון המשקיף אל הרחוב, חוזה וחולם. "המכון שלי אומר: הספר פתוח. כולם יכולים לבוא וללמוד. להתווכח על התרבות הרוחנית שלנו בלי כפייה ובלי שום דרישה. השאלה היא האם העם יכול ללמוד יחד? אני לא מרדן, אני לא נביא. אני שונא את המלים המנופחות האלה. לי יש פינה קטנה של מעבדה רצינית, של אדם המאמין ביצירתיות בתורת נצח ישראל. ואני לא מפוחד על ידי המימסד ועל ידי הקנאות הדתית. הם לא מכתיבים לי את האתוס שלי".

בדרכי החוצה אני פוגשת את ארי המגיש עבודת מסטר בחוג למחשבת ישראל, על הקרבת קורבנות. כולו חשקים קדמונים: "אני מתגעגע להקרבת קורבנות, ולבית המקדש". והנה משה הלברטל, חתנו של הרטמן, ערב נסיעה לאוניברסיטת הרווארד. נחשב לעילוי, מלמד במכון. פורש גוש אמונים, נשמה אבודה בעיני משפחתו הליטאית והאדוקה. ממנהיגי "נתיבות שלום". אומר כי הגיעה העת להקים מפלגת שמאל דתית. אוטודידקט אובססיבי של מחשבת התרבות המערבית, בן 28. "זלו גם להפוך עמי ארצות לאפיקורסים במכון, שידעו לפחות מה הם שוללים", הוא אומר לי משה.

בוגרי התיכון הניסויי, ערב גיוס, זועקים סביב שולחן אחר ויכוח על סיפור הבריאה של ספר בראשית מול סיפור הבריאה הבבלית, ושוב מלכיאל בתוך. צעקתו לאמונה. צמא לאיזה רעיון תקיף שיחיה אותו. תגיד לי איזו מלה, הוא מבקש מחברים. נשמתי, הוא אומר, רעבה.

שרית פוקס

עד שלא תראה את הנחש מול העיניים, לא תבין!...

בוא להרגיש את הנחש עם אלוף ישראל במרוצי מכוניות.

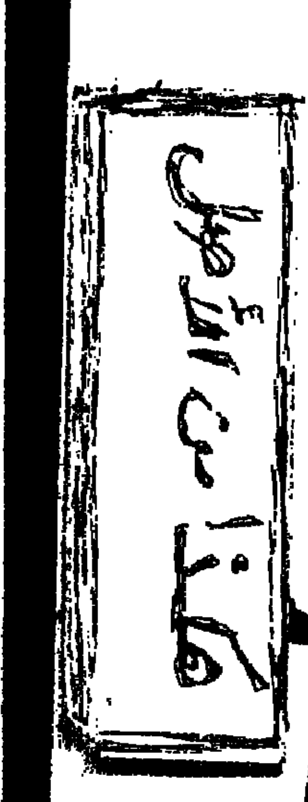
סמל הנחש של אלפא רומאו.
עד שלא תראה אותו בנסיעה, תרגיש את העוצמה, את הביצועים, לא תבין...
התבונן בנחש והאזן לנהימת המנוע, זה הצליל המיוחד שאלפא רומאו מנגנת לך לאורך כל הדרך.

יש נה אווירה, תחושה שלא תקבל מאף מכונית אחרת. לחץ על הדוושה, תן זינוק, קח את השליטה בידיך. אלפא רומאו. אטרקציה על הכביש.

בוא להרגיש את הנחש עם אלוף ישראל במרוצי מכוניות רמי שוחטוביץ, אשר ידגים בפניך את הביצועים והעוצמה של המכוניות. לתאום פגישה צלצל לסוכנות הראשית טל: 03־336463.

Alfa Romeo

תל־אביב: קפריס, המסגר 10, טל. 03־336463, 338204. חיפה: כוכב שביט, אלנבי 3, טל. 04־669413. ירושלים: המכונית אזור התעשיה תלפיות, טל. 02־713868, 713844. נצרת: אבו נעים ראוף, אזור תעשיה 206, 78370.
באר־שבע: אחים בוגיל קק ל 3, טל. 057־74436. רמת־השרון: נית הרכב, סוקולוב 93, 03־490883. אשקלון: אלה בע"מ, שד' בן גוריון טל. 051־22264. חדרה: הנשיא 60, טל. 063־22723.

מנחת הטיסנים בחולות ראשון: כאן כולם ילדים

טיול סופשבוע

מאת נילי פרידלנדר
צילומים: ראובן קסטרו
בשיתוף רשות שמורות הטבע

56. טיול יפה לעצלנים

ביציאה מתל אביב צפונה ביום שבת בבוקר, אפשר להיתקע בפקקים כמו ביום חול. כדאי לצאת מתל אביב לכיוון דרום לחולות של ראשון, ולחוף פלמחים, ולהגיע בשעות אחר הצהרים היפות לשמורות אירוס הארגמן, לראות את הפרחים המיוחדים בחולות.

זה טיול שמתחיל ממחלף ראשון לציון, על הכביש המהיר לאשדוד, מסוג הטיולים לעצלנים. לא לקום מוקדם, לקחת ארוחת פיקניק קלילה ולנסוע לאט דרומה. יפה לנסוע לאורך הים, בכבישים כמעט ריקים בשבת. לראות בדרך מה עשו העיריות לחופים טבעיים, איך חרשו חלק מהם ומילאו אותם בזבל ובסכנות פח מבוערות. אבל הים הוא ים, בעיקר בשמורת פלמחים, ובחולות מתחממים בשמש.

● יוצאים מתל אביב
נסיעה לאורך הטיילת מתל אביב ליפו, הנסיעה ברחוב ששים (קדם), לאורך החוף, דרך עג'מי וגבעת עליה, עד שמגיעים לרחוב זכרון קדושים, ופונים אחרי בית הכנסת בלי הגג לרחוב יפת. ממשיכים ישר עד כיכר וינגייט, ופונים שוב ימינה, לכיוון הים. נוסעים בטיילת של בת ים לאורך החוף, עוברים את חוף הרחצה והגבעה עם המוצב, ופונים שמאלה, לכיוון גני יהודית או "פואבלו אספניול". כאן פונים שמאלה לכיוון ראשון לציון ונוסעים קילומטר, עד לבית ספר לכבאות, בפינה. פונים ימינה, לדרך עפר טובה. נוסעים עד למחסום. עשרים מטר לפני המחסום פונים שמאלה ונוסעים עד שמגיעים למנחת טיסנים. כאן משאירים את הרכב והולכים לחולות.

● הדרך המהירה
מצומת השרון או תל אביב לנסוע דרומה, בכביש המהיר לכיוון אשדוד. לעלות למחלף ראשון, לנסוע מערבה לכיוון הים, ואחרי ארבעה ק"מ לפנות שמאלה, דרומה, לדרך עפר בחולות, לאגמיסולהמשיך כמו שמתואר קודם עד מנחת הטיסנים.

● חולות ראשון
מצפון – קרית ראשון. ממערב – בריכת טיהור של שפכי גוש דן. ממזרח – שולף נן רווה. מדרום – כביש אשדוד-ת"א. איזור שנהיה למקום טיולים ובילויים לתושבי ראשון. למים המטוהרים בבריכות שמאחורי הגדרות אין ריח, ועופות מים מבלים כאן החורף. מי יודע, אולי בשנים הבאות יוכלו לשוט בהם גם בקייקים ובאופני מים. בינתיים אנחנו בחולות ובנוף האגמים. הדיונות אופיינו פעם את כל האיזור. עצי שיקמה אחדים, שריד לפעילות אנושית בעבר הלא רחוק. שיחים טבעיים של רותם ולענה ירוקה כהה.

יחד עם פיטר רבין, הפקח האיזורי של רשות שמורות הטבע, אנחנו מסיירים כאן ורואים עקבות שועלים ותנים, שומעים ציפורי שיר ומדלגים על הגבעות בעקבות הצבאים. בריכות השפכים וכריית החול עוד לא הרסו לגמרי את בתוליותו הראשונית של איזור החולות. צריך להמשיך ולשמור עליו כך.

בשבתות באים להטיס כאן טיסנים בשמים. הילדים מתגלגלים בחולות ונהנים מהחיים. מי שממהר לחזור הביתה לתפוש את הצ'ולנט ותנומת השבת, שיחזור. אבל הטיול ממשיך בכיוון הרומנטי, אל חוף פלמחים.

● חוף פלמחים
שמורת הטבע נהדרת. בקיץ לא רואים אותה מרוב מתרחצים. בחורף, נהדר לטייל כאן בשבילים על המצוקים. לרדת למיפרצים ברגליים יחפות ואולי גם למצוא כאן את הצידניות.

נוסעים מהחולות למחלף ראשון לציון, בכביש המהיר, ונוסעים דרומה כקילומטר וחצי, עד למחלף גן רווה. כאן יורדים מהכביש המהיר ונוסעים בכביש המקומי לצומת פלמחים. פונים ימינה ונוסעים ישר עד החוף. כשהולכים על החוף דרומה, כקילומטר ורבע, מגיעים לחירבת יבנה ים. כאן, שמורה ימית המשתרעת לאורך 3.5 ק"מ, ברוחב 350 מטר מהחוף. יש כאן מצוק כורכר ושירטוני כורכר ימיים. טבע אמית, חוף הים התיכון.

● אל אירוס הארגמן
אירוס הארגמן צומח רק בארץ ישראל בשרון ובמישור החוף. צומח בקבוצות, ומי שראה פעם את הפרחים הגדולים שצבעם נע מארגמן זהוב לחום שחור כהה, יחזור אליהם בכל שנה בחורף.

מחוף פלמחים חוזרים בכביש עד שעוברים מתחת לכביש המהיר אשדוד-ת"א, ואז יש עיקול שמאלה בכביש. נוסעים עוד קילומטר צפונה בכביש, (לכיוון צומת פלמחים) ועוצרים. כדאי לשים את התינוקות בעגלות וללכת עד שרואים בצד ימין בית גדול בתוך השדה. יש שער כניסה לבית, ולידו דרך עפר שעוברת בצמוד לגדר. הולכים בדרך העפר כ-700 מטר, עד שמגיעים לצומת "טי". פונים ימינה והולכים עוד 200 מטר. שתי הגבעות החשופות שרואים בתוך הפרדסים, הן שמורת אירוס הארגמן. חוזרים באותה הדרך-אל המכונית.

● אפשרויות
לחלק את הטיול לשניים. טיול אחד לחולות ראשון וטיול שני לחוף פלמחים ולשמורת האירוסים, שמתחילים עכשיו לפרוח. השנה, יש איחור בפריחה, והיא צפוי בשבוע הבא או בעוד שבועיים.

אירוס הארגמן גם בנתניה

מכביש החוף חיפה-ת"א, במחלף נתניה דרום, נוסעים מערבה, לכיוון הים, לקרית גורדאו. אחרי צומת החוף הירוק נוסעים עוד קילומטר ומשמאל רואים את השלט הגדול על פארק אירוס הארגמן. מומלץ גם לחצות את הכביש ולטייל לעבר בריכת דורה, עם עופות חמים, בריכה עונתית, רק בחורף.

נעים מאוד
לערוך קניות במרוכז, בחנות גדולה ויפה עם מיזוג אויר ומוסיקת רקע – ולא
להתרוצץ בין בתי הטבע, הפרפומריות והסופרמרקטים. בסופר-פארם קונים תרופות,
קוסמטיקה, חומרי ניקוי, מוצרי נייר ומוצרים לתינוקות - תחת קורת גג אחת. נעים
מאוד גם ליהנות מהשירות המקצועי האדיב והיעיל של עובדי הסופר-פארם, שנבחרו לאחר שעמדו בדרישות גבוהות במיוחד.
סופר-פארם. נעים מ... ועוד!
SUPER-PHARM
סופר-פארם
ועוד...
מגוון מוצרים.
בכל אחת ממחלקות
הסופר-פארם יש מגוון
ענק ועשיר של מוצרים.
והמחירים? מכל הסוגים,
ועוד... קוסמטיקה.
המבחר הגדול ביותר בארץ
של מוצרי קוסמטיקה ... צרת הארץ ומתוצרת חוץ. יועצות היופי אינן שייכות לחברה מסוימת והייעוץ הניתן על ידן מקצועי
ואובייקטיבי. ועוד... ...ות. החניה – חינם בכל מגרשי החניה הצמודים לסופר-פארם. התשלום – בכל כרטיסי האשראי.
האריזות – נוחות לנ... לפי בקשתך – אריזות מתנה. ועוד... מבצעים. תמיד מתקיים מבצע כלשהו, ולפעמים
נערכים כמה מבצעים ...יל. לכן, כדאי „לתת קפיצה", בסופר-פארם אפשר רק להרוויח. ועוד... בית מרקחת.
לשרותך רוקחים מקצ... מעודכנים ומייעצים. בסופר - פארם מכבדים את המרשמים של כל קופות החולים בארץ.
ועוד... שעות פתיחה נוחות. בימי חול מ־9 בבוקר עד 9 בערב, ובמוצ"ש: בקניון, ברב־מכר וברמת אביב פתוח
עד 10 בלילה.
10 חנויות סופר-פארם
עוד 2 חנויות: במרכז ... ומגבעת סביון, ... אילון, ברמת אביב, בפתח־תקוה (2), בנוה אמירים, ברב־מכר, בכפר־סבא, בירושלים (2), בבאר־שבע. בקרוב תפתחנה

לאכול בחוץ

בין מינסטרונה לסטרצ'אלטה, עם עגבניות

כשתהיה בחיפה, אמרו לנו, תיכנס למקום שקוראים לו "פרגו". יש שם, אמרו לנו, אוכל איטלקי לגמרי לא רע. גומהו וקפנו גבה. יש לך דעות קדומות לגבי העיר הזו? החזירו לנו בשאלה. לא, אמרנו, אבל מסעדה איטלקית טובה בישראל זה עניין די נדיר. אז דווקא בחיפה פאקט, אמרו לנו, בחיפה.

וכן, עדיין קצת ספקניים אבל נטולי כלי דעות.קדומות, אנחנו מגיעים לעיר הכרמל והמפרץ, זוחלים בתנועה הקטנה של רחוב הרצל, עולים בבלפור, מוצאים איכשהו חנייה, נכנסים כרגל למדרחוב של נורדאו, מחפשים בית מספר 23 ומוצאים את המסעדה שקוראים לה "פרגו".

מסעדה ששולטים בה גוון לבן וקל נעיר. שום "קישקשים" איטלקיים אינם משתלשלים מהתיקרה ואינם מכסים את הכתלים. לא רואים בקבוקי קיאנטי עטופים ברפייה ולא פוגשים נקניקי מורטדלה קורצים מהדלפקים. על שולחנות הסועדים אנו רואים בקבוקי יין ישראלי, חלקו מהגולן, חלקו מיקבי השפלה. איש איש וטעמו ויכולת כיסו.

◆

מה כן איטלקי ממבט ראשון? טיבת התפריט. משורבטת שם איטריה אזוכה, ומתפלת לצורת המגף האיטלקי ובקצה מולג ששיניו מנסים להעלותה נחכה. נחמד מאוד. גם מה שמציע התפריט עצמו נחמר: בצק־לחם איטלקי, מיבחר של מרקים וסלטים, תריסר מיני פאסטות, בשרים, פיצות, מאכלי ים, קינוחים עם שמות איטלקיים. נשמע לא רע.

דבר ראשון אנו מזמינים בקבוק יין לבן מיקבי הגולן ואיתו צלחת של אנטי־פאסטה, המכילה פרוסות סלאמי, זיתים שחורים קמוטים, גבינה בולגרית ומלפפון כבוש במלח. עם לחם איטלקי חם ויין גולן צונן זוהי פתיחה לא רעה בציפייה לבאות.

מבין המרקים אנו מתלבטים בין מרק עגבניות לבין מינסטרונה לבין סטרצ'אלטה, שהוא מרק עוף עם פרמזן ונטיפי ביצה. לבסוף נופלת הבחירה על מרק העגבניות, שהוא אחד המרקים החביבים עלינו. לא הצטערנו. קיבלנו מרק עם "אישיות", עמוס טעמים וריחות. מלבד עגבניות היו בו, כפי שלמדנו אחר־כך, סלרי ובצל וכמה מיני תבלינים טריים וכתושים, כמו בזיליקום, אורגאנו, מרווה ומיורן. מולנו הזמינו את המרק האיטלקי המסורתי – מינסטרונה, וכן מרק עשיר, שמלבד ירקות ו"סטוק" בשר היו בו שאריות של פילה בקר. טעמנו מכאן ומכאן. לחיכנו ערב יותר מרק העגבניות, אבל זו בהחלט נטייה אישית.

מן הפסטות הזמנו וקיבלנו לזאניה על בסיס בשר, שהיו בה גם רוטב בשמל וגם רוטב נפוליטאן; ספגטי לוריין, שבין בצקיו היו עגבניות, פטריות וארטישוק; ספגטי קרבונרה, הנושא בחובו שמנת ופיסות של שפק; ספגטי בולונז, שלעומת כל מה שהזכרנו היה חיוור בטעמו וחיוניותו. המלצתנו היא, איפוא, הלזאניה־די־קרנה, כלומר זו שמילוייה הוא בשרי.

מן הבשרים טעמנו כזית ממנת סלטימבוקה, שהוא בשר ירך לבן, עטוף בהאם, עם רוטב עגבניות ושמנת וכמה תבלינים ריחניים. לא רע.

קינחנו בקרפ בננה – בננה מטוגנת בליקר, סירופ שוקולד, מוגשת יחד עם גלידה. חתמנו בספלון אספרסו אמיתי וחריף, נדיר מאוד בנוף המסעדות שלנו.

מחירים לדוגמה: מרק – 5 שקלים. פסטות למיניהן בין 9 ל־13 שקלים. סלטימבוקה – 15 שקלים. קרפ בננה – 8 שקלים. פתוח צהריים וערב, שבעה ימים בשבוע.

מאויל

ברווז נתניתי, געגוע בחמוץ־מתוק

בכיכר העצמאות בנתניה שוכנות שלוש מסעדות סיניות. שתיים מהן – "טי־גארדן" ו"סיאם" – מסעדות כשרות. השלישית – "טייפה" – מצויה בתחילתו של רחוב הרצל ושם מסעדה "רגילה". טיפוס שחלונותיה הרחבים משקיפים אל נוף הים, מקושטת במנורות ואהילים סיניים. על כתליה "ציורי נר". בעל המסעדה הוא סטודנט לארכיטקטורה שסיים את חוק לימודיו בטכניון, אבל במקום לצאת ולבנות בתים, הלך להיות מסעדן. אנשי צוות המסעדה, כולל הטבח הראשי – תאילנדים.

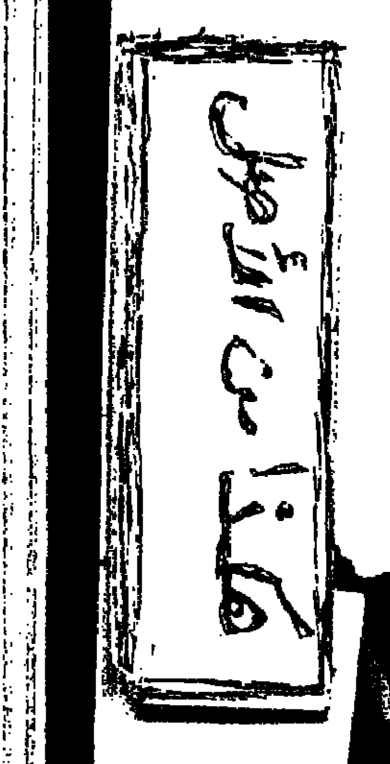
שבת בצהריים. המסעדה מלאה מפה לפה. מלצרית תאילנדית מביאה לשולחננו שלוש סינכות מרק. ירקות, וון־טון והחמוץ־חריף. הירקות – בסדר. הוון־טון – לנזול המרק היה טעם חיוור למדי, הכיסונים, לעומתו, היו טובים יותר. הטוב בשלושת היה המרק החמוץ־חריף שהיה עשוי מגזיזי ירקות ופיסות בשר לבן ובו סוייה שחורה. הנוזלים היו סמיכים כלשתו, הירקות קשויים־פריכים והחריפות תואמת לחיכם הרגיש של "מערביים".

אחרי־כן הגיעו ה"אג־רולס", במעטפת פריכה ולא ספוגת שמנים, אלא שהמילוי לא נשא בשורה גדולה. הרוטב התמוץ־מתוק, לעומת זאת, היה מעולה. כמנת־בינתיים קיבל שולחננו חסילונים עם אגוזי פקן. זיווג מוצלח, שרוטב ומעט ירקות שהיו שם טייבו אותו.

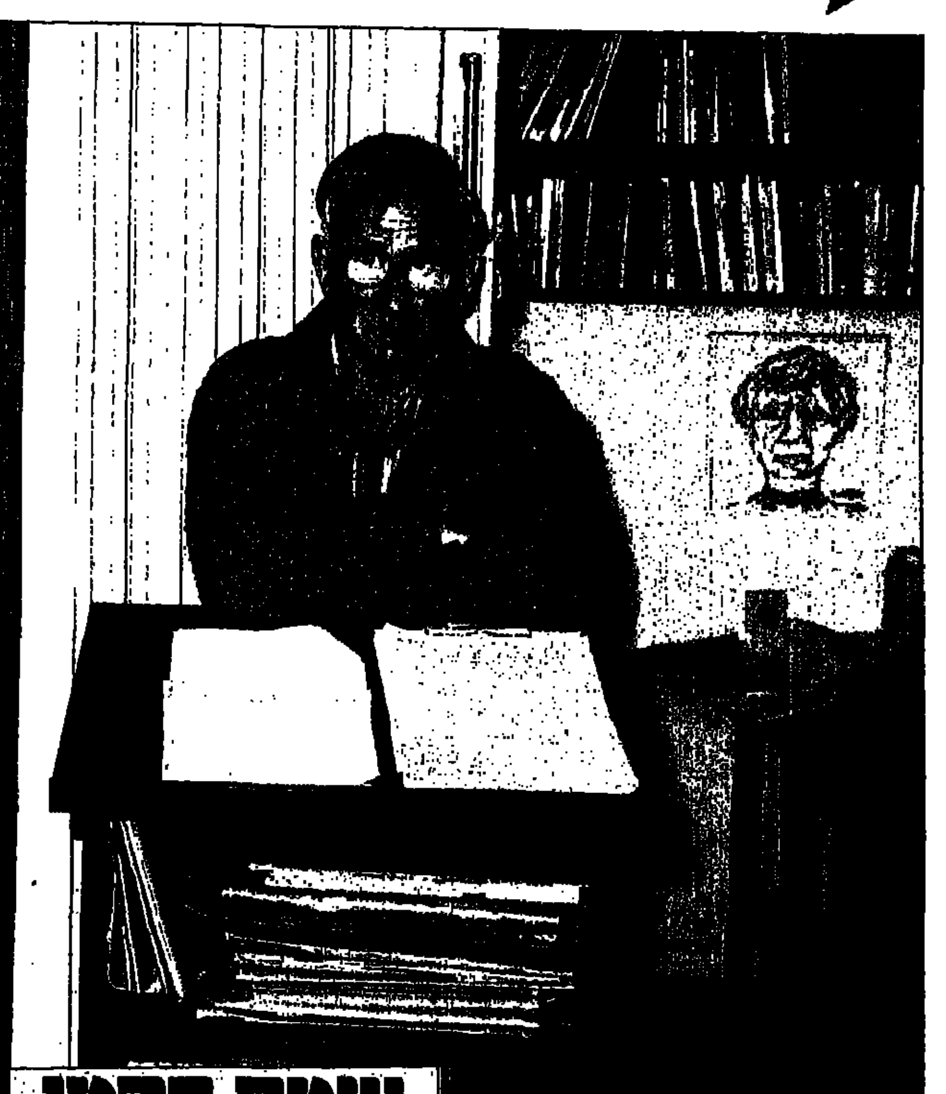
הגיעה עת המנות העיקריות. נתחי ברווז פריך, עטופים בבלילה דקה של בצק ועשויים בשמן עמוק. לשולחן הם הגיעו "ארוזים" בנייר כסף ששיוות להם צורת ברווז. מנה נוספת: עוף חמוץ־מתוק – ריבועי חזה עוף טבולים בעיסת בצק, עשויים בשמן עמוק. נלווית למנה זו קערית עם הרוטב האדום המסורתי (חמוץ־מתוק), שעל איכותו כבר עמדנו. מנה נוספת: בשר בקר בדבש ואגוזי פקן. מנה נוספת: בשר לבן "סאטה" – נתחים דקים נעוצים בקסמי עץ, עשויים על האש; כל המנות הללו היו ברמה טובה. התוספות שקיבלנו כללו אורז מסורתי ואיטריות עשויות עם ירקות, וזו האחרונה היתה מצויינת.

לקינוח קבלנו משהו שנקרא שם "משהו־משהו" – צלחת גדולה שמתחת לזיקוקי הדי־נור שריצדו מעליה נחו פירות שונים – מהם מטוגנים, מהם מטוגנים ועטופים בשומשום ומהם "טבעיים", כמו הליצ'י. עיטרו את הפירות כדורי גלידת פיסטציו.

מחירים לדוגמה: מרק – 3 שקלים. בשרים – בין 13 ל־17 שקלים. פתוח צהריים וערב, כל ימות השבוע.

עוד לא המציאו דבר יפה יותר מפנים של אנשים

יצחק אוורבוך אורפז: "בכל פעם שאני מחליף דירה, עובר זמן עד שאני מרגיש שכל דבר מונח נכון והבית יושב עלי בדיוק".

קניתי את הדירה הזו בעיקר בגלל החלון הרחב ועץ הצפצפה הגבוה, ברוב העצים העלים יושבים על הענף כמו אחים באותה משפחה. בצפצפה – כל עלה בפני עצמו, עם כולם ולבד. בכל פעם שאני מחליף דירה, עובר זמן עד שאני מרגיש שכל דבר מונח נכון והבית יושב עלי בדיוק ואני מוגן בתוך שקט בסיסי, כאילו בקו האפס. רק אז אני יכול להתחיל לכתוב, לבנות את עולמי. תראי את הדירה. יחסית, היא מסודרת ונקיה, אולי קצת מאובקת, אבל קצת אבק לא מזיק. פה ושם מקומות מתקלפים ואני לא מתקן, כי אם אתחיל – שוב יעבור זמן עד שייבנה השקט של הכתיבה.

כל מיני דורשי טובתי רוצים להביא לי פוליטורות כדי למחוק את טביעות הכוסות על השולחן, וקשה להסביר למה אני אוהב את הסימנים האלה. אני לא אדם בודד. אני חי לבד, ואינני רואה זאת כדבר קשה או עלוב. אדרבה, יש בזה סוג של כוח. וכשאני יושב על ה"הערות" של הנוכחים עמי, די לי להתבונן בטביעות הכוסות על השולחן כדי לראות את פניהם.

עוד לא המציאו דבר יפה יותר מפנים של אנשים. אני אוהב לראות אנשים ולשמוע אותם, ברחוב, בבית־קפה, על החוף, גם בנסיבות חברתיות אני מוצא עצמי לא פעם כמשקיף מהצד. זו אחת החולשות שלי, אבל זו תכונה טבעית – לא תמיד מודעת – לאדם כותב שמתנהג כמו דבורה. אוסף צוף מכל דבר ואחר־כך מעבד אותו לדבש הקרוי סיפור. אולי זו התגשמות של חלום ילדות, להיות רואה ואינו נראה.

אני מתחיל את הבוקר בהתעמלות, מין יוגה פרטית שפיתחתי לי. זה נותן פתיחה נהדרת לשעות הבוקר, השעות האהובות עלי ביותר. יש בהירות

שטח פרטי

יצחק אוורבוך אורפז

סופר

יליד בריה"מ (1923). עלה ארצה בנער. למד פילוסופיה וספרות באוניברסיטת ת"א. מאז פרישתו (לפני שנתיים) מעבודתו כעורך לילה ב"על המשמר" הוא עוסק בכתיבה, פגישות עם קוראים והדרכה בסדנאות לכתיבה יוצרת. פירסם 14 ספרי סיפורים, רומנים ומסות. רומן חדש משלו, "הכלה הנצחית", יצא בימים אלה. גרוש, אב לבן ו־3 בנות וסב ל־3 נכדות. גר בכיכר מלכי ישראל, תל־אביב.

נפלאה, קריסטלינית במוח, בהרגשה. לפעמים קשה לתעל אותה לכתיבה. רוצים לשוטט, על שפת הים, בנוה שלום, נוה צדק, וצריך משמעת.

אני פותח את "קול המוסיקה" ומתחיל לעבוד. אם מנגנים באך – מה טוב. אבל אינני מקפיד. אני צריך רק לחמם את עצמי לכתיבה, אחר־כך זורם כבר הניגון מתוך עצמי. ואם תוך כדי כתיבה אני מתעורר להקשיב – סימן שהמוסיקה מפריעה ואני סוגר את הרדיו.

את העלילות אני רוקם תוך הליכה בחדר והסתכלות בחלון, לכיוון הים. למרות שאני רואה רק חצי אצבע של ים, הרי אני כאילו רואה אותו, את הטורקיז והאפור. אני לא שחיין גדול, אבל נמצא הרבה על חוף הים. אחת הדרכים להתגבר על אי שקט זה לתפוס בעין גל ולהישאר נעוץ בו; אז אני נע ונח בו זמנית. לאט־לאט המחיצות נופלות ואני חש עצמי חלקיק בתוך מלאות. אבל בשביל זה לא צריך להיכנס למים.

לירושלים אני עולה לפחות אחת לשבוע, כי בתי ואמה חיות שם, אבל די לי במספר שעות בירושלים כדי להרגיש שכתפי שחות. יש לי שם דירת סטודיו, אבל אני נמצא בה מעט מאוד; הים חסר לי. אני אוהב את תל־אביב, גם בגלל כיעורה. איכשהו, זה נותן הרגשה של ביתיות. וגם משום שהיא כמו בית־נתיבות. אתה מסתכל על האנשים ורואה אותם תמיד בדרכם משם לשם. תל־אביב היא עיר של נושאי מזוודות. יש בה משהו קל ובלתי מחייב. בעיניים חצי עצומות, מחלון הקומה הרביעית, מראה האנטנות ודודי השמש על הגגות – זה נראה כאניה טרופה שעלתה על שרטון ונשארה תקועה. יש קסם עצום בהרגשת הסלוף של תל־אביב.

"אני לא אדם בודד, אני חי לבד, ואינני רואה זאת כדבר קשה או עלוב. אדרבה, יש בזה סוג של כוח"

לפני שנתיים הצלחתי לחשיג מינוי לפילהרמונית, אבל למרבית הקונצרטים לא הלכתי. חבל לי, שכשאני הולך לקונצרט מיוחד שהתכוונתי אליו, זה חוויה, אבל כשיש סידרה עם תוכנית מוכתבת, אבד לי את העניין. אני נהנה לשמוע מוסיקה לבד, ולצאת לראות דברים כמו אופרה, שזה אומנות גם לעין.

בגמתי למוסיקה כנעורי, תקופה מאוד רומנטית אצלי, לא רק במובן של נשים, אלא של ראיית עולם אחרת, שיש בה שרבבות והשגים והתעלות לגבהים. הלכתי עם בטהובן וברליוז לתהומות הרומנטיים ואחר־כך הגעתי למוסיקה קאמרית. תוך כדי עשייה נוצרת מסלולת לבנק, לך תרוץ למס הכנסה, אתה כאילו שוקע בכל מיני חומרים קשים, סיגים. ואחר־כך אתה שומע קוורטט שושטפים את הוויתך, והשטיפה הטובה של מוצרט. וגם חשלישיות והרביעיות של שוברט ומוסיקה כנסייתית של באך, ויוואלדי, מונטוורדי.

כשאני במצב־רוח ירוד או בבעיה שצריך לפתור, נעלם, אני הולך לרומיות, ואז הכל נעשה ברור. אבל אחרי שהם ביצוע רגיל, של כל

"אני אוהב לראות ולשמוע אנשים. זו אחת מחולשותי, אבל זו תכונה טבעית – לא תמיד מודעת – לאדם כותב שמתנהג כמו דבורה. אוסף צוף מכל דבר ואחר־כך מעבד אותו לדבש הקרוי סיפור"

מיני דברים. אוהב צירופים נקים, מערכונים וסרטי מתח נטו, כמו היצ'קוק. זה בידור משחרר. ואני חוזר ורואה סרטים של המאסטרים הגדולים משנות ה־60: פליני, אנטוניוני, בונואל, ברגמן, גודאר, טריפו ואחרים. זה כמו מזון.

כשפוקדת אותי מין עצלות, עייפות, אני נח לפני מסך הטלוויזיה. מרוקן ממחשבות, הטלוויזיה גורמת לפיגוע מוחי. העולם שהיא יוצרת אינו יכול לתקן את הרגשה. זה כמו ספרות בלי גיבורים ודמויות, גלופות שטוחות, סטריאוטיפים. את הפגע הטלוויזיוני אי־אפשר למנוע לגמרי, ולכן צריך ללמד איך להתגונן מפניו. כמו שצריך להכשיר ילד מה לקלוט ומה לדחות במערכת החינוך, לכוון אותו ליחס ביקורתי להתנהגויות מסויימות, כך צריך ללמדו להתגונן מפני הטלוויזיה. היום בו אמרה בתי על תוכנית מסויימת שהיא דבילית היה בשבילי יום חג.

אני לא צובר חפצים. מה שיש בחדר, והמיקום של כל דבר, זה מה שעושה לי נכון את הרגשת הכתיבה. קשה לי להגדיר את התחושה, אבל אני סומך עליה. גם ספרים, כשהם מתחילים לגלוש, אני מחפש על מה אפשר לוותר – ומחלק. בשבילי ספר הוא כלי עבודה. אני לא חס עליו; כותב בו, מעיר הערות, מקיים איתו דיאלוג. בשנתיים האחרונות, כדי להימצא במסגרת רוחנית נכונה ולא לוחצת לכתיבת "הכלה הנצחית", ניתקתי את עצמי מקריאת ספרים שאני מכנה "ביכלאך" וקראתי דברים שמצד אחד הם נייטרליים כלפי ומצד שני – מזינים ומעשירים את עולמי הרוחני. למשל גנסין וסיפורי ר' נחמן, בעיקר בנוסח הטייטש. וספרים כמו עליזה בארץ הפלאות וזכרונות גליקל מהמל.

"כמו שצריך לכוון ילד ליחס ביקורתי להתנהגויות מסויימות, כך צריך ללמדו להתגונן מפני הטלוויזיה. היום בו אמרה בתי על תוכנית מסויימת שהיא דבילית – היה בשבילי יום חג".

אני חוזר וקורא את קאמי, אוהב לקרוא את גרשום שלום, זו חוויה מוחית ואסטטית. מדי פעם אני מעיין בדיאלוגים של אפלטון, וחוזר אל פסקאל. אני מחשיב יותר הגות לא שיטתית, אינטואיטיבית. בתחום הזה אני לומר כל הזמן, מנסה להתקרב ולהבין יותר. אני רואה את העולם כחידה גדולה ההולכת ומתפענחת בלי הרף, אבל אף פעם לא תתפענח עד הסוף, וטוב לי ככך.

קשה לי לתאר את העולם בלי ספרים ובלי המשפחה. הרבה שנים הייתי שקוע קצת יותר מדי בכתיבה, חלומות והרפתקאות רוחניות ולא רוחניות, ופחות מדי הייתי איש משפחה. בשנים האחרונות גיליתי את התמימות והיופי שבמשפחה. למשל ליל שבת בבית בני בחולון, עם כל הטכסים שאני מחשיב למרות שאני לא מקיים מצוות ואינני דתי במובן המקובל. היום אני רואה יופי עצום בטכסים לשמם, אסטטיקה שבונה חיים יפים ונכונים יותר. מדליקים נרות, עושים קידוש, בוצעים חלה, שרים זמירות, וזה נותן הרגשה שאתה לא לבד בעולם. ואני גם לא מבטל את עניין הזיקה למורשת.

כשעליתי ארצה, היתה לי תקופה של נתק מוחלט, אפילו מהזכרונות ומשפת אמי, האידיש. בעקבות החוויה הטראומטית של מלחמת יום הכיפורים ומוות במשפחה שחידד את הטראומה, מצאתי את עצמי חוזר אל אבותי, אל הסיפורים החסידיים ששמעתי בילדותי, אל מוצאי החסידי, וחזרו אלי דברים, לא תמיד נעימים. כשהחזרתי את השם "אוורבוך", נתתי גושפנקא לשיבה הזאת. השלמתי עם העבר שלי וקיבלתי אותו, מבלי לוותר על כל מה שינקתי ואימצתי כאן בארץ. אינני רואה סיבה לוותר על חצי אחד כדי לקבל את החצי השני. מחוץ כדי להיות חילוני אני צריך לוותר על היסוד הצלייני שלי? אמרתי לעצמי – אתה אורפז אבל גם אוורבוך. ואין כאן סתירה. החיים בזרימתם מסתדרים יפה מאוד עם הניגודים האלה. מה שנראה להגיון הצרוף כפרדוקס בזרימה הטבעית של החיים הוא החיים עצמם.

במה היית רוצה להשתנות? במשך שנים עבדתי קשה לאסוף את עצמי ולהיות כפי שאני, או למה להשתנות?

מה המניע לכתיבתך? בשעות של חסד יש לי הרגשה שמישהו מחכה לי באיזה מקום קסום, ואני בדרך אליו. ספרי הם התחנות לשם.

אילו מהגיבורים שכתבת עליהם אהובים עליך במיוחד? דניאל מ"מסע דניאל" ויואב מ"העלם". אני מרגיש כאילו הם אחים קטנים שלי.

מה ההצלחה הגדולה שלך? לשרוד – אחרי כל מה שעבר עלי.

מה מערער את בטחונך? כשעלי להכריע בין שני דברים הנראים לי בעלי משקל שווה.

מה מעורר בך סלידה? צירוף של התחכמות שמכסה על ריקנות והתנשאות.

מה מקומם אותך? מה שקורה לנו בשטחים. זה עושה אותנו ליצורים בלתי־נסבלים, וזה קורה לנו, לאט לאט, כבר 20 שנה.

מה מעליב אותך? לראות זקן נובר בפח אשפה. לשמוע את נבחרינו מדברים ולהרגיש שאין קשר בין מה שהם חושבים לבין מה שהם אומרים.

מה מרגש אותך? כל שטות של הנכדות שלי, סרט של אחד מהמאסטרים הגדולים, ספר טוב, מראה של בני אדם.

במי אתה מתקנא? באנשים המסוגלים, מתוך שלוות נפש נפלאה, לעשות עבודת חיים. אני שבוי על ריצות לא ארוכות, מסוגל רק לריצות למרחקים קצרים.

על מי צר לך? רק על אנשים שצר להם.

את מי אתה מכבד? אנשים ישרי לב שתמיד הנשמה כאילו עוטפת את המעשים שלהם.

באיזה מצב אתה שונא להימצא? כשאני נלחץ, וכדי להשתחרר ממצב הלחץ צריך להכאיב לאדם אחר.

באיזה מצב אתה אוהב להימצא? מיד אחרי הכתיבה.

את מי היית רוצה לפגוש? את הורי. ולשאול את כל השאלות שלא יהיו לי עליהן תשובות לעולם.

מה קושר אותך לאנשים? היכולת לשתוק איתם בהרגשה נוחה.

מי היו גיבורי ילדותך? שאול המלך וסבי.

איזו אישיות הסטורית אתה מעריץ? שאול המלך, שסרב להרוג את אגג, הוא האיש שלי עד היום.

איזו אישיות בת זמננו אתה מעריך במיוחד? אלברט איינשטיין, בגלל הצירוף של גאוניותו וצניעותו.

איזו תכונה מאפיינת אותך? רואה ואינו נראה, מתבונן מן הצד. זו תכונה של כוח, אבל גם של חולשה, כי לעתים קרובות אני לא מתערב בדברים שצריך להתערב בהם.

מה ישראלי בעיניך? המשפחתיות, הנאמנות לחבר'ה עד כדי הקרבה, יכולת נאיבית להישיר מבט אל העולם מבלי למצמץ, ואיזו ציפייה חסרת שקט – מעצמו ומאחרים – שמצד אחד יכולה לחולל נפלאות ומצד שני עלולה ליצור מצבים לא רציונליים, מסוכנים.

מה אתה שונא בארץ? מין אטימות רגשית, אנוכיות בכל מה שחורג מהחבורה הקטנה, האינטימית.

במה אתה גאה? שאחרי כל מיני דברים קשים תמיד מצאתי עצמי על הרגליים.

מה היתה נקודת המיפנה בחייך? כשהגעתי ארצה, כבן 15, התנפלתי על האדמה לנשקה, אפי נמחץ וירד לי דם. אולי זו היתה פתיחה סמלית לחיי בארץ.

אתה אדם חזק במהות? כן, בגלל העובדה שמגיל צעיר הייתי חייב להחליט ולעשות דברים בעצמי, בלי משפחה, בלי בתי־קפה, בלי פרוטקציות, בלי רכוש, בלי ייחוס.

באיזה מקצוע אחר היית יכול לבחור? אולי פיסול; כשאני ניגש לכתיבה, האצבעות כאילו מבקשות לכייר.

איזו אשה יפה בעיניך? אשה הדומה לאמי. אמי היתה מלכה, אבל לא היתה יפה.

ראיינה: נורית ברצקי
צילום: שמואל רחמני

הם יורים גם בילדים

מאת עפרה ישועה־ליית, וושינגטון

המערב הפרוע אולי מת אבל היריות נמשכות. לילדים הגדלים ב"סלאמס" של וושינגטון, ניו־יורק, שיקאגו ודטרויט, יש סיכויים טובים להרוג או להיהרג עוד לפני שהם לומדים לאיית בלי שגיאות את המלה "אקדח". נשק בכמויות מצטבר במרכזי הערים ביחס ישר לשגשוג האדיר בסחר בסמים קשים. עתה מתווסף למאזן־האימה ענף עסקי חדש: השכרת אקדחים ורובים "לפי שעות". גם לילדים. עתונים מצטטים תלמידים: "בשביל מה ללכת מכות עם מישהו אם אפשר פשוט לירות בו? במכות העניין נמשך המון זמן. ביריות גומרים אחת ושתיים."

שון סמית היה ילד טוב וממושמע שאהב בגדים יפים. הוא היה מאושר כאשר התקבל לעבודה חלקית, אחרי שעות הלימודים, בחנות למוצרי ספורט אופנתיים בסמוך למקום מגוריו. בערב עבד, וביום למד בבית־הספר. אחת מרכישותיו הראשונות, בכסף שהרוויח, היה מיקטורן סקי ארום, מעין "דובון" סינתטי שקנה במקום עבודתו החדש. הוא היה גאה במיקטורן, גאה במשכורת שקיבל בסוף כל שבוע, גאה להיות לעזר לסבתו ודודתו שבביתן גדל, בשכונה בליבה הקשוח של וושינגטון הבירה.

שון היה נער חברותי שהשתתף בכל השמחות והתגרות של השכונה, וכאשר פרצה, ביום קר אחד אחרי חג המולד, תגרה ברחוב, היה גם הוא בין הניצים. במהלך התיגרה גנב מישהו את ה"דובון" האדום שלו. שון, שהתמלא בזעם נואש, יצא בסיוע ידידיו ובני־דודו למסע חיפושים. בלילה, כששון ובן דודו אלן התקרבו לבלוק שבו גרו הנערים החשודים בגניבה, הופיע מישהו מתוך האפילה וירה בהם.

אלן נפצע בחזהו, אך הצליח לחזור הביתה ולהזעיק עזרה. שון הגיע רק עד החצר, והתמוטט עם חור גדול בחזה, פגיעת אקדח בקליבר 9 מ"מ. הוא מת על שולחן הניתוחים בבית־החולים. לכבוד ההלוויה, הלבישו אותו בחליפה אפורה.

מותו של הנער בן החמש־עשרה בגלל "דובון" זעזע את הקהילה השחורה בבירת ארה"ב. רצח אחרון זה השתלב בשורה של מעשי הרג שקרבנותיהם ילדים ונערים, שארעו על רקע קטנוני לא פחות. 20 מבין 228 האנשים שנרצחו בוושינגטון בשנה האחרונה היו קטינים. 199 קטינים נפגעו ונפצעו בתקריות עם נשק חם.

לדוגמה, מרק סטלס, בן 12. הוא נורה במטבחה של אמו יחד עם הכלב שלו. החשוד במעשה – דודו ג'ון, הטוען שהילד איים עליו באקדח. הרוד הנרקומן אמר שמרק היה בלדר סמים בשירותה של אחת הכנופיות השכונתיות. השכנות אמרו – להד"ם: ג'ון בן ה־23 הוא הנבל בסיפור, והוא שניסה להדיח את בן אחותו למסחר בסם. אמו של מרק, אלאונורה סטלס, נקרעת בין נאמנות לאחיה לבין אהבתה לבנה הבכור. היא, אגב, בת 27 בלבד. הילד נולד כשעוד לא מלאו לה 15 שנים.

לדוגמה, ברנרד דרמן, בן 15, נורה ונהרג במריבה על נערה. וקנדאל מריוזר, בן 17, שנורה למוות על ידי שני בני עשרה שניסו לשדוד את הדריוטייפ המיטלטל שלו. ודריק אינגראם, בן 16, שנורה פעמיים בראשו כשידיו כבולות באזיקים, סמוך למרכז הקהילתי בשכונה. הרקע: כנראה מסחר בסמים.

המשותף לכל הקרבנות: כולם צעירים שחורים המתגוררים באיזור המזרחי של וושינגטון – שכונת עוני אחת גדולה שאין למצוא בה אפילו תושב לבן אחד לרפואה (בתחום העירוני של וושינגטון מהווים השחורים כ־70 אחוזים מהאוכלוסייה). כולם נורו בנשק חם שמכירתו בלתי־חוקית בוושינגטון הבירה. תקנה מגוחכת, בהתחשב בעובדה שצריך רק לחצות כביש כדי להימצא במדינת מרילנד השכנה או לעבור את הגשר שעל נהר הפוטומק כדי להגיע למדינת וירג'יניה. בשתי המדינות אפשר לרכוש אקדחים ורובים בחנויות, "על הדלפק", בלא שום צורך ברשיון, כמקובל באמריקה.

כמות הנשק שהצטברה שנים האחרונות במרכז וושינגטון עומדת ביחס ישר לשגשוג שחל במסחר המקומי בסמים קשים. סוחרי הסמים, ששליטתם באיזורים מסויימים של העיר מוחלטת, זקוקים לנשק כחלק מן הציוד ה"תיקני" של מקצועם. אולם השפע האגור בידיהם וחש מסחרי מפותח הביא לצמיחת ענף עסקי חדש ומכניס: השכרת אקדחים ורובים "לפי שעות" לכל מי שזקוק לכך. גם לילדים.

העתונים מצטטים את הנורמה המקובלת על תלמידי בתי־הספר באיזור: "בשביל מה ללכת מכות עם מישהו אם אפשר פשוט לירות בו? במכות העניין נמשך המון זמן. ביריות גומרים אחת ושתיים."

כלי הנשק הם "סמלי סטאטוס". גם מי שאינם נושאים אותם יודעים היטב היכן אפשר להשיג אקדח, גם אקדח בעל קליבר קטלני כ־9 מ"מ, וגם "עוזי" – כלי נשק חביב במיוחד על העולם התחתון האמריקני, (מיוצר בארה"ב ברשיון). "עוזי" עולה בשוק השחור של וושינגטון 400 דולר. אקדח בקליבר 0.22, כמעט "צעצוע", עולה רק 80 דולר. בעבור חופן צנוע מאוד של דולרים אפשר להצטייד בנשק לשעות ספורות או ליום־יומיים, "ומי שמשלם בעבור שכירות אקדח – בדרך־כלל גם משתמש בו", אומרים התושבים למודי הניסיון.

עם כל אלה, מוקדי האלימות של וושינגטון עדיין "רכים" בהשוואה למקומות מפחידים באמת כמו הארלם ודרום הברונקס בניו־יורק, שכונות העוני של שיקאגו ודטרויט.

כלי הנשק הם "סמלי סטאטוס", וה"עוזי" – המיוצר בארה"ב ברשיון – חביב במיוחד על העולם התחתון האמריקני. בשוק השחור של וושינגטון הוא עולה 400 דולר.

מרק סטלס, 12, נורה במטבח, יחד עם הכלב. ברנרד דרמן, 15, נהרג במריבה על נערה. קנדאל מריוזר, 17, נורה למוות על ידי שני בני עשרה שניסו לשדוד את הרדיו שלו.

דטרויט הורעשה לפני חודשים אחדים כאשר כוכב ה"פוטבול" האהוב של אחד מבתי־הספר התיכוניים המקומיים נרדף למוות במסדרונות בית־הספר על־ידי נער בן 14, חמוש באקדח "מגנום" 0.357. מאות התלמידים שצפו באירוע יכלו רק להתבונן בנעשה בחוסר ישע. שניים מהצופים אף נפצעו ביריות שאחת מהן פגעה בראש הכדורגלן, צ'סטר ג'קסון, שמת במקום.

הסערה הציבורית שהתעוררה אחרי־כן היו שנזכרו כי למעשה אין עובר יום בלי תקרית יריות שילדים מעורבים בה בעיר הזו, שמספר מקרי הרצח שמתרחשים בה (58 הרוגים על כל 100 אלף תושבים בשנה) עולה פי שלושה על מספר מקרי הרצח שמתרחשים באותו פרק־זמן בניו־יורק. בדטרויט, מתברר, יש יותר אקדחים מאשר בני־אדם, וחלק נכבד מהם, כמובן, מגיע מדי יום לבית־הספר ביחד עם הקלמר והעפרונות של בעליהם.

זרים – כמו גם לא מעט אמריקנים – אינם חדלים להשתומם ולהזדעזע מן הקלות שבה מאפשרים חוקי ארה"ב לאזרחיה להניח ידיהם על כלי נשק קטלניים. כאשר בבריטניה, למשל, מתרחש טבח המוני כמו בעיירה הנגרפורד בקיץ האחרון, התגובה היא להחמיר מיד את התקנות המגבילות רכישת נשק, ואפילו להפסיק להקרין סרטים אלימים בטלוויזיה.

בארה"ב, לעומת־זאת, מקבלת שורה של מעשי רצח המוניים, חלקם במסגרת המשפחה, שארעו במהלך חג המולד – אותו כיסוי תקשורתי כמו שאר האירועים העונתיים. כאשר ג'ין סימונס בן ה־47 הצליח להשמיד את כל בני משפחתו (14 במספר) ולהרוג עוד שני זרים – לא העלה איש את הטענה שהטרגדיה התאפשרה, קודם כל, משום שלאיש היתה גישה חופשית לנשק חם. זאת למרות שטירופו האלים היה ידוע לכל הסובבים אותו מזה שנים.

איכשהו הצליחו האמריקנים לשכנע את עצמם שאחזקת נשק היא חלק מזכויות האזרח המקודשות שלהם, וחלק מ"אורח החיים האמריקני" שהם כל־כך מתפעלים ממנו. דעה זו אינה אופיינית רק לשמרנים מובהקים. היה זה לא אחר מאשר "האירגון האמריקני למען זכויות האדם" (ACLU) הליברלי המובהק, שהכשיל נסיונות לארגן בדיקות וחיפושים מידגמיים בכליהם של תלמידים בבתי־הספר בדטרויט. החיפושים "פוגעים בזכותם של התלמידים לפרטיות", טענו עורכי־הדין של האירגון. התלמידים – גם אלה שאינם רוצחים בכוח – ממשיכים לשאת נשק, להגנה עצמית, כמובן.

"וול סטריט ג'רנאל" מדרג את "אגודת הרובים הלאומית" כשדולה הרביעית בארה"ב מבחינת כוחה להוציא כספים על מטרות פוליטיות – כ־4.7 מיליוני דולר בשנה.

לא כל האמריקנים מוכנים להשלים עם המצב שבו קניית כלי־נשק היא פעולה פשוטה כמו רכישת שעון או מטאטא. אולם אלה המנסים להילחם למען חקיקה מגבילה יותר מזו הקיימת – כהם רבים מבני משפחותיהם של קורבנות למעשי הרג חסרי תוחלת – מוצאים עצמם מובסים שוב ושוב על ידי השדולה רבת הכוח ביותר בקונגרס, "אגודת הרובים הלאומית" בארה"ב. בחריצות, מקצוענות והתמדה מצליחה השדולה הזאת לא רק להדוף את כל ההתקפות אלא גם להשיג הישגים חדשים לבקרים בדרך לחימושה המוחלט של ארצות־הברית.

היחצ"נים של האגודה ודובריה בציבור מדברים על הגנה עצמית ואהבת הספורט כנימוקים המרכזיים לשמירת החופש המוחלט של האזרח לרכוש לעצמו כלי הרג. אין זה סוד שמאחורי החזות האזרחית הזאת עומדות כמובן תרומות נכבדות של ענף הנשק הקל: יצרנים, מתווכים, סיטונאים וקימעונאים. ה"וול סטריט ג'רנאל" מדרג את "אגודת הרובים הלאומית" כשדולה הרביעית בעוצמתה בארה"ב מבחינת כוחה להוציא כספים על מטרות פוליטיות – כ־4.7 מיליוני דולרים בשנת התקציב 1985־1986. (אגב, השדולה החזקה ביותר לפי ה"ג'רנאל" היא מיודעתנו "הוועדה לענייני ציבור ישראל־אמריקה", בראשי התיבות המוכרים "איפא"ק", ששלטה באותה תקופה על 6.9 מיליוני דולרים. במקום השני והשלישי ברשימה עומדות אגודות המתווכים בנכסי דלא ניידי ואגודת הרופאים האמריקנית).

להישג מדהים זכתה "אגודת הרובים הלאומית" בסתיו האחרון בפלורידה, אחת המדינות המשגשגות ורבות האוכלוסין ביותר בארה"ב, שגם שיעורי הפשיעה שלה מתחרים יפה בממוצע הלאומי. בית המחוקקים של פלורידה אישר חוק שעל פיו מותר לכל אדם לשאת נשק – בהסתר, מתחת לבגדים.

חוקים כאלה מקובלים בכמה ממדינות המערב התיכון דלילות האוכלוסין, שריד לימי ה"מערב

(המשך בעמוד 56)

דטרויט הזדעזעה כשכוכב ה"פוטבול" האהוב בתיכון מקומי נרדף למוות במסדרונות ביה"ס ע"י בן 14 חמוש ב"מגנום" 0.357. בדטרויט, מתברר, יש יותר אקדחים מאשר בני־אדם.

בכי בלי דמעות

הם מסוגלים לעצור את הנשימה עד מוות, מבלי להרגיש בכך. להסתובב עם ימים שלמים עם שברים בגוף ואבק בעיניים, כי הם אינם חשים בכאב. לא להבחין במתיקות מזון, כי חוש הטעם שלהם פגום. והעיניים שלהם תמיד נשארות יבשות, כי אין להם דמעות. הם – הילדים שנולדים עם מחלת הדיסאוטונומיה. מחלה כמעט עלומה, חשוכת מרפא, שפוגעת רק ביהודים אשכנזים. טעות גנטית, מגדיר אותה אחד המומחים. חיים בצל המוות, על זמן שאול.

מאת אלכס דורון

זו אחת המחלות המוזרות ביותר המטופלות בישראל – אם לא המוזרה שבהן. 'הלוקים בה חיים בתחושה שהם בנים חורגים לאלוהים. מדובר במחלה חשוכת מרפא ומעט מדי רופאים, בעיקר בחדרי המיון של בתי החולים, מכירים אותה. הם אמנם למדו עליה באוניברסיטה, והיא גם שימשה נושא לעבודות דוקטורט ומאסטר לא מעטות שנעשו בארץ – ובכל זאת, לא זכתה במודעות מספקת. גם לא במשרד הבריאות.

דיסאוטונומיה משפחתית קוראים למחלה, או "תיסמונת ריילי ודיי". מחלה גנטית יהודית, "צעירה" יחסית, שמאז אובחנה ודווח עליה לראשונה, עברו פחות מארבעים שנה. מחלה של אשכנזים בלבד. בעלת ייחוד במספר הרב של סימני־מחלה שמאפיינים אותה. הסימנים לא אובחנו ולא דווח עליהם בבת אחת, אלא בהדרגה, ככל שנוספו עבודות מחקר חדשות. ככל שאותרו חולים נוספים. הסימנים הצטרפו לסידרה ארוכה למדי, מגוונת מאוד – ומבחינה זו אין למחלה כמעט "מתחרות".

הסקר האחרון, מ־1987, שערכה קבוצת רופאים בראשות פרופ' שמעון גודפרי וד"ר חני מעיין מ"הדסה" הר־הצופים בירושלים, עליו פירסמו מאמר בכתב העת האמריקני "קליניקל ג'נטיק", מדבר על 80 חולים מטופלים שאותרו בישראל. אבל הרופאים בטוחים שיש הרבה יותר. לא הגיעו אליהם, מסיבות שונות. בין היתר, בגלל אותה חוסר מודעות.

לפני עשר שנים נקבע שמספר החולים בארץ הוא 8.3 מכל 100 אלף תושבים. הסקר הנוכחי מצביע על עליה בשכיחות המחלה, פי שלושה לעומת 1977, וקובע ששיעורם מגיע ל־27 מתוך כל 100 אלף.

שכיחות נושאי המחלה (שיכולים להעביר אותה לצאצאיהם, אבל הם עצמם אינם חולים) הוא כשלושה אחוז מקרב האשכנזים. בסך הכל אותרו בכל העולם יותר מ־300 חולים, רובם יהודים בארה"ב – שם יש להם גם ארגון וקרן חזקה מאוד לסיוע. בישראל זו "מחלה יתומה". בקשה מסויימת לעזרה, שהופנתה כבר לפני כשלוש שנים למשרד הבריאות – נענתה בשלילה.

"הטעות הגנטית שחוללה את המחלה, אירעה כנראה אי שם לאחר גירוש ספרד והתיישבות היהודים במזרח אירופה", אומר פרופ' נתן גדות, סגן מנהל מחלקת העצבים ב"בילינסון" ופרופסור־חבר לנוירולוגיה בבית הספר לרפואה באוניברסיטת תל־אביב, הנחשב לאחד מחשובי המומחים למחלה. "מחקר מעמיק, שכלל מעקב אחר דורות קודמים במשפחות החולים, העלה כי מוצאם במקומות מוגדרים למדי בקיסרות האוסטרו־הונגרית לשעבר, באזורים מסויימים ברומניה ובתחום המושב ברוסיה". פעם הגדירו אותה בטעות כ"מחלת וילנה".

ב־1949 דיווח לראשונה רופא הילדים קונראד ריילי, לא־יהודי שעבד באזור מאוכלס ביהודים רבים, בברוקלין, ניו־יורק, על חמישה מטופלים שסבלו ממחלה מוזרה. כולם התלוננו אצלו על אותן תופעות: "עיניים יבשות" – חוסר דמעות, ובכי ללא דמעות; הופעת כתמי סומק על החזה ובפנים, בעת שאכלו או התרגשו; הזעה מוגברת, פתאומית וללא הסבר; רקקת – כשיית רוק גדולות בפה; לחץ דם לא יציב, משתנה – פעם גבוה ופעם נמוך.

ד"ר ריילי הבין שלפניו תיסמונת חדשה ברפואה,

(המשך בעמוד הבא)

למעלה: עפעפיים תפורים, כדי למנוע חדירת גרגירי אבק לעין. החולים אינם חשים באבק, אינם חשים בכאב, אינם ממצמצים. מימין: ילד שלקה בעקמת, עוד אחד ממאפייני המחלה

בתי זהובת השיער

הילדה נולדה בחורף. אחרי הריון רגיל, עם הרבה אהבה. תינוקת קטנה, עם שיער צהוב ועיניים חומות. כל מה שרציתי באותה תקופה. בת אחרי בן, ילדה עם בובות ושמלות קטנות. חלומות.

אחרי מנוחה של עשרים וארבע שעות, הביאו את כל התינוקות החדשים להאכלה. את הילדה שלי לא הביאו. לא נתנו לי להאכיל אותה. רופא מהמחלקה בא להסביר שיש איזה סיבוך קטן, אבל זה לא רציני. יסתדר בוודאי מעצמו.

עבר יום ועוד יום, ואת הילדה לא הביאו לי. הילדה לא היתה מסוגלת לבלוע. בכל פעם שניסו להאכיל אותה היתה נחנקת, הנוזלים חדרו לריאות והיתה מתפתחת דלקת ריאות. את הסיבה לזה הרופאים לא ידעו להסביר. עזבתי את בית החולים לבד. הילדה נשארה שם.

בשלב הזה עוד כולם היו אופטימיים. הרופאים לא ידעו ממה היא סובלת, והרגיעו שאין מה לדאוג. אני לא הייתי כל־כך רגועה. לא פשוט לחזור הביתה אחרי לידה, בלי ילד. המתח, הציפיה, חוסר הוודאות – זה משהו שקשה לתאר.

לאט לאט החיים נכנסו למסלול. שיגרה יומית של ביקורים בבית החולים. תינוקת חסרת אונים מעבר לחלון הזכוכית, מחוברת לזונדה (הזנה מלאכותית). שלושה חודשים בין יאוש לתקווה. הרופאים בינתיים התייעצו, ולא הגיעו לתוצאות. לא ידעו ממה הילדה סובלת. באחד הימים קרא לנו רופא הילדים מבית החולים, והסביר משהו מעורפל על איזה מחלה מיסתורית שקרא עליה בספרים. משהו על גבול הבלתי אפשרי. נדיר ביותר. מין מחלה משונה, שתוקפת יהודים אשכנזים בתורשה. פגם גנטי מולד, בלתי מוסבר. הוא ביטל את האפשרות הזאת אבל המליץ על סידרת בדיקות. הבדיקות גילו באופן מפתיע וחד־משמעי שהילדה חולה בסינדרום ריילי־דיי, או כפי שהמחלה הזאת מכונה – דיסאוטונומיה משפחתית. פגיעה באחת המערכות האוטונומיות בגוף. ההורים שהם אנשים בריאים לחלוטין, נושאים את הגן הפגום בצורה סמויה. עד שלא נולד ילד חולה (סכוי של 1:4 בין שני בני זוג נושאי הגן), לא יודעים שהסינדרום הזה בכלל קיים. התברר גם שאין בדיקות מקדימות שיכולות להצביע על בעיה אפשרית. כדי שמפגש כזה יתרחש קיים סיכוי של 1:10,000. אין אלוהים, אין.

עכשיו ידענו מה הבעיה, אבל איש לא היה מסוגל לומר לנו איך חיים עם זה, אם בכלל ובאיזו צורה. הרופאים ברובם פשוט לא ידעו דבר על המחלה. כל החלומות נגמרו ביום אחד שחור. אחרי שלושה חודשים הילדה התחילה לאכול בכוחות עצמה. היתה מוצצת קצת מבקבוק החלב. בבית החולים נשמו לרווחה. סוף סוף לקחנו אותה הביתה ושיחררנו אותם מהסיוט הזה. אז עוד לא הבנו מה זה אומר מבחינתנו. הרבה יותר נכון לומר שלא רצינו להבין. העדפנו לחשוב שיהיה בסדר, שהדברים יסתדרו ופחות או יותר יהיה אפשר לחזור למסלול חיים נורמלי.

הבעיה שלי היתה חוסר הוודאות. בתור אמא רציתי לדעת עד הסוף, בלי פשרות, מה הסיכויים. על השאלה הזאת לא ענו לי. רציתי לדעת איזו איכות חיים צפויה לילדה. גם על זה לא ענו לי. כל מה שהרופאים ידעו זה שיש קשת רחבה של אפשרויות. ילדים אחדים נולדים עם כל הפגמים, אחרים מסתפקים בכמה מהם.

הילדה שלי סבלה מבעיות עיכול ונשימה. כל האכלה היתה סיוט. האוכל היה בחלקו מגיע למקומו ובחלקו נפלט מהאף. בעיות אינסופיות של סף חנק. אפילו דמעות לבכות לא היו לה. העיניים היו כמעט יבשות לגמרי. היה צורך לטפטף לשתי העיניים, שלוש פעמים ביום, דמעות מלאכותיות, מיובאות מחו"ל ומשחה מיוחדת, גם היא מיובאת. משרד הבריאות וקופת־חולים של ההסתדרות, לא רצו להכיר בשום תרופה בשביל הילדה. מזל שלא הייתי נזקקת באותה תקופה.

במהלך הזמן התגלו עוד דברים. הילדה סובלת מרפיון שרירים, היא לא תהיה גבוהה במיוחד (עם זה כבר הסכמנו להתפשר), סף הכאב שלה נמוך, כמעט בלתי קיים. הלשון היתה נשוכה והחמור מכל היו ההתעלפויות. בכל פעם שהבכי היה ממושך מדי, היתה מפתחת איבוד הכרה לשניות. בכל מקום. בבית, ברחוב, בסופרמרקט.

במישור השכלי לא היתה פגיעה. הראש עבד טוב, היתה תקשורת בינינו. מבחוץ, אי אפשר היה לראות שמשהו לא בסדר. הילדה גדלה קצת והפכה לבלונדינית משגעת, עם חיוך ממזרי שמשיג הכל. ברחוב היו עוצרים את העגלה בהתפעלות ומנסים לזכות בתשומת ליבה. פעמיים בשבוע היינו מתייצבים לפיזיותרפיה, לחיזוק שרירים.

בת שלוש כמעט היא היתה, ועוד לא דיברה, לא הלכה בכוחות עצמה (רק עם תמיכה) ולא אכלה אוכל מוצק. שרירי הפה היו חלשים מדי. אפשר לומר שבמידה מסויימת השלמתי עם המצב. חיינו מהיום למחר, ללא תוכניות. תרגילים בבוקר להוצאת הליחה מהריאות, טיפות עיניים, משחה, פיזיותרפיה אחר הצהרים ותוזר חלילה. נסיעות ארוכות היו כמעט בלתי אפשריות. טיולים עם אנשים זרים, בדרך כלל לא באו בחשבון. הרופאים, שעקבו אחרי התפתחות האיטית של הילדת, היו מסוקרנים מאד מבחינה רפואית ומעט מאד מבחינה אנושית. לא נתנו תקווה. רמזו שאין הרבה סיכויים. אני לא שמעתי את הרמזים האלה. המשכתי כרגיל. אפילו חזרתי לעבודה לחצי יום כי אמרו שעדיף כך, לא לפתח תלות יתר. הילדה היתה עם מטפלת ועל פני השטח הדברים נראו "כאילו" בסדר.

עד שבלילה אחד, כמעט בת שלוש, היא נחנקה. נסיונות החייאה לא הצליחו. הילדה נפטרה. סיוט אחד נגמר, סיוט אחר התחיל. רק עכשיו הגיעו הדברים אל סף התודעה. כולם ניחמו ואמרו שעדיף כך. אבל אני יודעת שזה לא נכון. עדיף שהיתה חיה, עם המיגבלות, היא היתה ילדה זהובת שיער, יפה וחייכנית. הילדה שלי.

בלילה אחד, כמעט בת שלוש, היא נחנקה. סיוט אחד נגמר, סיוט אחר התחיל

בכי בלי דמעות

פרופ' נתן גדות בפעולה: "ניתן לזהות את המחלה כבר ביום הראשון של החיים". צילם: ראובן קסטרו

(המשך מהעמוד הקודם)

והעמיק את המעקב אחר חוליו. הוא גילה עוד שכל החולים היו קטנים בממדי גופם מכפי גילם, שהם בעלי צורת פנים אופיינית, חיוורים (לימים תיארו חוקרים נוספים את פני החולים כבעלי ארשת עצבות קבועה). למרות שלא היתה ביניהם קירבת משפחה, נמצאו קווי דימיון רבים בתווי הפנים. כן מצא ריילי שהם חסרי רפלקסים גידיים (מהסוג הניצפה בבדיקה רפואית פשוטה, הכוללת הקשה על פיקת הברך) ויש להם כל מיני בעיות אמוציונאליות – פחדים מכל דבר חדש, היעדר תחושת כאב, בעת פציעה או דקירה.

ריילי קבע שמדובר בהפרעה במערכת העצבים האוטונומית, ומאחר שמצא כמה מקרים באותה משפחה, קרא למחלה דיסאוטונומיה משפחתית. ב־1952 פירסם על כך מאמר, יחד עם ד"ר דיי, ד"ר גרילי וד"ר לנגפורד (שלימים נשתכחה תרומתם המדעית ושמם נשמט משם התיסמונת...)

הדיווח של ריילי ודיי עורר עוד רופאים לאחר חולים נוספים, עליהם דיווחו בסידרה חדשה של מאמרים שעסקו במחלה, עד שבאו אלפרד סמית, ג'וזף דנסיס וד"ר פרבמן ו"עשו בה סדר". הם דיווחו על קיומו של סימן מוזר נוסף, שבדיעבד התברר שהוא הסימן האבחנתי המובהק ביותר של המחלה המוזרה: לשון החולה חלקה, לעתים ממש כמו שיש – ללא פקעיות־טעם או עם פקעיות מגוונות. התוצאה: היעדר תאי חוש לטעם. החולים אינם מרגישים בטעם מתוק (כאשר הם טועמים בכמות סבירה).

שני מבחנים הראו כי יכולת הטעימה לסוכר של חולי דיסאוטונומיה נמוכה פי 10 משל אדם בריא, בגלל לשונם החלקה. במבחן אחד מוליפים תמיסות מארבעה הטעמים הבסיסיים – מתוק, מר, חמוץ ומלוח – על הלשון לשם זיהויים. המבחן השני הוא מבחן פסיכופיסי, שנעשה בעזרת מצלמה נסתרת, אשר עוקבת אחר ארשת הפנים שנוצרת אצל הטועם בעת הטעימה. כאן התגלו תגובות התנהגותיות דומות אצל כל בני האדם (בטעימת מתוק יש באופן רפלקסיבי תנועת מציצה ולקיקה; בטעימת מר – מין רתיעה ודחיה וכו'). את המבחן פיתח פרופ' יעקב שטיינר, מהמעבדה לחלל הפה בבית הספר לרפואת שיניים בירושלים. מבחנים אלה הוכיחו כי כדי שהחולים יחושו בטעם מתוק, הם זקוקים לכמות סוכר גדולה פי עשרה משל אדם נורמלי.

הרופאים דיווחו שהחולים לוקים בהפרעה בתחושת הכאב והתוצאות בחיי היומיום שניצפו, היו: חולה היה מסוגל להתהלך עם שבר בגפיים ולא להתלונן, ליפול מגובה רב, "לרסק את העצמות" ממש, ולא להגיע לטיפול רפואי מיידי. בהיעדר תחושת כאב, היו ביניהם שממש נגסו בבשרם והגיעו למוטציות ללא שלוש אשת, היו מקרים שחולים נכוו קשות

ממכשירי חימום או אפילו כיתיים ולא חשו כאב.

ההפרעה בתחושת הכאב יצרה מצבים מוזרים. מספר פרופ' גדות: "ילדים אלה לא נותנים שיסרקו אותם או שילטפו את שיערם. כל נגיעה בשיער הראש מקפיצה אותם. עקב עיוות בתחושת הכאב, מחמת סיבי עצבים תחושתיים פגועים, הלוקים במחלה אינם חשים כאשר גרגרי אבק קטנטנים חודרים לעין ופוגעים בקרנית. בניגוד לאחרים הם אינם ממצמצים וגם אין להם דמעות שישטפו את הגוף הזר מהעין. התוצאה: גרגר האבק שחדר לקרנית, לוחץ ויוצר בה כיב. הכיבים מקהים את הראיה. מטפלים בזה באמצעות דמעות מלאכותיות (או משחה מיוחדת, יקרה מאד, שמיוצרת בארה"ב) שמטפטפים לעיניים, עד סוף החיים, או באמצעות הקטנת האזור החשוף של הקרנית עד למינימום הכרחי, על ידי תפירת העפעפיים. משאירים לשם ראיה חריץ דק, ממש כמו החרכים של טנק".

עוד מצאו החוקרים, שאצל החולים קיים פגם בחיקוי מרכז הנשימה. אצל אדם נורמלי מרכז

הנשימה במוח מזהה עליות בריכוז דו־תחמוצת הפחמן בדם, ואז שולח גירוי לשרירי הנשימה לנשום עמוק ולהגביר את קצב הנשימה, כדי להרחיק בצורה זאת מהגוף את עודף דו־תחמוצת הפחמן. ניתן לבדוק זאת כשמנסים להפסיק את הנשימה: לאחר 30 שניות, בדרך כלל מרגישים צורך לנשום אבל ניתן להתאפק עוד כמה שניות. הלוקים במחלה, מסוגלים לעצור את נשימתם לפרקי זמן ארוכים יותר – עד שהם מסכנים ממש את חייהם. ידוע שהפסקת נשימה ליותר מארבע דקות פירושה מוות.

היכולת המופלאה הזאת של עצירת הנשימה עשתה את הילדים שלקו במחלה לאלופי הצלילה השכונתיים. זה היה התחום הספורטיבי היחיד שבו יכלו להוכיח הצטיינות. ואמנם, אירעו לא מעט מקרים שנסתיימו במוות עקב טביעה או חנק, בתחרויות כאלה, בעת שהחולים ניסו לקבוע שיאי צלילה. כיום מוזהרים כל הורי הילדים החולים, שלא לאפשר להם נסיונות צלילה, בגלל הסיכון שבדבר.

הופעה אחרת היתה התעלפויות. לעתים קרובות תוך כדי צחוק, עיטוש או שיעול וגם בעת עשיית הצרכים. חולה אחת, ילדה, סיפרה לרופאים הנדהמים, כי היא פוחדת ללכת לסרטים מצחיקים כי היא מתעלפת בהם. התופעה המוזרה הזאת גילתה קיומה של הפרעה באיזון לחץ הדם. בעת מאמץ – ריצה, מצב של חרדה ופחד ועליה בחום – הלב מאיץ את קצב פעולתו. בעבודת מחקר שנעשתה ב"בילינסון" ב־1982, התברר כי הדופק, שהוא אצל מבוגר נורמלי בערך 80, נשאר אצל חולה דיסאוטונומיה ללא שינוי, גם אחרי הליכה מאומצת בחדר מחומם עד 40 מעלות. בתנאים כאלה יש לאדם נורמלי דרישה מוגברת לדם וחמצן למוח וכאשר הוא אינו מקבלם, מתרחש אובדן ההכרה.

"למעשה", אומר פרופ' גדות, "ניתן לזהות את המחלה כבר ביום הראשון של החיים ובבדיקה פשוטה שמגלה תגובה מופחתת לגירוי מכאיב, קשיי בליעה ביניקה או קשיי נשימה, היעדר רפלקס גידי, בדיקת הלשון ובדיקת המוצא. בשנים האחרונות התברר שזו מחלה מתקדמת – בניגוד לסברה שרווחה קודם לכן כאילו מדובר במום מלידה, החושף מיד את כל התופעות האלה. נתגלה, כי סימני המחלה מחמירים והולכים עם השנים. למשל: היו חולים שנולדו עם פקעיות טעם על לשונם, ורק במשך השנים הן התנוונו, עד שנעלמו כליל. מצב זה גורם איפוא להחמצת האבחנה בגיל מוקדם. כמו כן, תלונות על מצוקה נשימתית, קשיי בליעה, ריפיון שרירים, היעדר רפלקסים – יכולים להיגרם מסיבות אחרות, לאו דווקא עקב המחלה הגנטית הזו. משום כך מומלצת שיטה לבדיקה יותר קפדנית של הלשון, זו גילתה

(המשך בעמוד...)

בגלל הסבתא

בספרות הרפואית יש תאור מ־1980, על נערה בת 17, מארה"ב, שאושפזה כמה וכמה פעמים עקב מורסות בעצמות. חקירה העלתה כי נולדה לזוג הורים לא־יהודים. היו לה בעיות של בליעה, היא לא יכלה לינוק, והאכילו אותה בטפטפת. כשבכתה – לא נראו דמעות. היו לה התקפים של עצירת נשימה והתעלפויות, נשיכת אצבעות ולשון, מריטת שיער, הטחת הראש בקיר ובמיטה, שרטות בעיניים – כל זאת בהיעדר תחושת כאב. היה לה גם פיגור שכלי.

בגיל שנתיים וחצי, הועברה למוסד לילדים מפגרים, עם אבחנה של מומים מרובים במוח ותנועות לא רצוניות. למרות שהיו כאן סימנים של דיסאוטונומיה, לא העלו הרופאים אפשרות כזאת, בגלל מוצאם הלא־יהודי של ההורים.

בגיל חמש היא אושפזה עקב הופעת תפיחות בזווית הלסת, בגלל מורסה בעצם. היא לא התלוננה על כאב, חקירה מאומצת של מוצא המשפחה כמה דורות אחורה, העלתה כי מדובר בהולנדים לותרנים, אך הסבתא, מצד האב, היתה יתומה שלא ניתן היה לברר מי היו הוריה. כיום ההערכה המקובלת ביותר היא שכאן מצוי כנראה החלק היהודי במשפחה. "זו דוגמא לפיספוס אדיר באבחנה הרפואית", אומר פרופ' גדות.

המקרה הקשה ביותר שתואר בישראל, היה של ילד שמת לפני שנתיים, בגיל 14. מיומו הראשון כמעט שלא יצא מבית החולים, בעיקר עקב דלקת ריאות קשה, הפרעות בהליכה והפרעות התנהגותיות. אילו פותחה בילדותו שיטת הזנות שמונע החזרת האוכל מהקיבה לוושט, ניתן היה כנראה למנוע את הדלקות, ואולי היה היום בין החיים. אך כשפותחה השיטה הניתוחית הזו, כבר היו ריאותיו כה פגועות, עד שלא ניתן היה להושיעו.

בכי בלי דמעות

(המשך מעמוד 42)
אצל כל החולים, גם כאלו שנולדו עם פקעיות טעם שאחר כך התנוונו, יש פגם במיבנה ובגודל.

"עוד מצאנו, כי לילדים שלקו במחלה יש התנהגות יומית מוזרה. הם מתקשים להתעורר משנתם בבוקר וקשה להשכיבם לישון. תחילה חשבו כי מרובר בהתנהגות דומה למצבי דיכאון ואחר כך התברר כי הם סובלים מרום נשימה בשינה. עובדה זו נחשפה לראשונה בעבודת מחקר שנעשתה יחד עם ד"ר סוקול ופרופ' לביא, ממעבדת השינה בטכניון. התברר, כי הפסקות הנשימה בשינה נמשכות עד שתי דקות וגורמות לעייפות יתר ולכן לקשיים ביקיצה".

מחקרים נוספים העלו כי הילדים החולים הם בעלי מימדי גוף קטנים מהרגיל. למשל: ילדה בת תשע שגובהה 1.03 מטר, שהוא הגובה האופטימאלי של ילדה בת ארבע, או משקלה של בת 15, שהיה רק 28 ק"ג ! ילדים אלה הם בעלי עקמת קשה, קשיים ניכרים בהליכה, חוסר קואורדינציה, פזילה, רגישות יתר לכל גירוי חיצוני חרש. בעבר סברו כי הם בעלי פיגור שכלי, אך בדיקות העלו שהאיי.קיו. שלהם אמנם מתחת לממוצע, אבל עדיין לא בתחום הפיגור. יתר על כן: במיבחנים שהתחשבו בהפרעות שלהם במיומנות המוטורית, הם אפילו קיבלו ציונים גבוהים. מיגבלה קשה אחרת היא קשיים בבליעה, ותנועות ושט פאראדוכסאליות (הדוחפות את המזון לכיוון הפה ולא לכיוון הקיבה) – ומשום כך הקאות חוזרות ושאיפה של חלקי אוכל לריאות, וגם דלקות ריאה קשות.

"המיכלול הזה של מיגבלות וליקויים, יחד עם התנהגות רגשית חריגה, גרמו לכך שהחולים הם חריגים במלוא מובן המלה, ולרוב מתקשים לעמוד ברשות עצמם", אומר פרופ' גרות. "סיבות המוות מהמחלה הן: בגיל הרך – קשיי נשימה ודלקות ריאה חריפות: בגיל העשרה – דלקת ריאות כרונית, שמתפתחת בגלל שאיפת חלקי מזון לריאות, ומכריעה לרוב, את תוחלת החיים. (כיום, אם מאבחנים חולה כזה מוקדם, ניתן בניתוח המתבצע במקום החיבור של הוושט לקיבה, למנוע את זרימה האוכל בכיוון הנגדי ואת החדירה לריאות).

החולים שעברו את שתי התקופות הללו, עלולים למות מוות פתאומי בגיל מבוגר, כתוצאה מחנק. סקר על מקרי מוות בין החולים העלה כי ארבעה אחוז מהם מתו עקב טביעה (בתחרויות צלילה), 44 אחוז בעקבות דלקת ריאות, 23 אחוז מדום נשימה בשינה ו־17 אחוז מדום לב ודום נשימה שלא בשינה.

החולה המבוגרת ביותר בישראל מתקרבת לגיל 40. ידועים בעולם תשעה חולים, שמצבם קל יחסית, שהתחתנו, ביניהם שני גברים. שתי חולות ילדו ארבעה ילדים בריאים. נשואה אחרת, בת 37, אינה מעוניינת ללדת. שתי חולות, בנות 37 ו־25, עובדות ומנהלות חיים רגילים. חולה בת 33 היא עולה מארה"ב.

הרופאים מעריכים כי בעתיד ניתן יהיה לבער מהעולם את המחלה האיומה הזאת – אם כל נושאי הגן־הפגום, האשכנזים, יאותרו ואם הם גם יסכימו לקבל ייעוץ גנטי מתאים – "ובין היתר ישמעו להמלצה המאוד־פרוואית שלא להתחתן עם אשכנזים", אומר פרופ' גרות.

כאוכלוסיה הדתית האורתודוכסית, שבה שיעור גבוה של אשכנזים, ונישואי קרובים מאוד נפוצים, קיימת נטייה להימנע מייעוץ גנטי, מסיבות מובנות ויש חשש לפנות ולהסתייע ברפואה הקונבנציונאלית, כשמדובר במחלות תורשתיות; על פי ההערכה, קיים בה שיעור גבוה של נושאי המחלה והוא אפילו עולה, כנראה, על הנתונים שנמצאו בסקר, בגלל בידודה של האוכלוסיה.

אפשרות נוספת להדברת המחלה היא זיהוי מוקדם של הגן הלקוי, נושא המחלה, באמצעות הנדסה גנטית. "בעניין הזה מסתמנת תקווה", מוכנים החוקרים לומר עתה, ברמז ובזהירות רבה.

אלכס דורון

סדקים בנשמה

(המשך מעמוד 12)
רגשי וערכי, לצעוד כך על הקו הדק בין ההוראה להשתמש בכוח, להשתמש באלות, לבין הצורך לעצור היסחפות".

לדעת מי שהיה הפסיכולוג הראשי של צה"ל, הרי התבטאותו של שר הבטחון יצחק רבין ("להיכנס בהם במכות"), היתה התבטאות "אומללה ובלתי מוצדקת". ההתבטאות הזו, אומר גל, "יצרה השפעה שלילית ברעת הקהל העולמית", ומסכים שזוהי כבר התבטאות פוליטית שלו. כי את הנושא הזה, כבר אמרנו, פשוט אי־אפשר לנתח בנייטרליות אקדמית.

"נכון", אומר גל, "כדי להגיע למסקנה הזו אינך צריך להיות פסיכולוג. אבל כפסיכולוג אני כן יכול לומר שלגבי החיילים ההצהרה הזו של שר הבטחון מאוד חשובה, נותנת להם לגיטימציה מעבר למפקדם

דצמבר 87', מהומות בנצרת (צילום: "גאמא")

הישיר וחוסכת מהם את ההתלבטות המצפונית והנפשית בכל רגע שהם מניפים אלה. אם הדבר נכון או לא נכון מבחינה מוסרית, זו כבר שאלה אחרת".

ראובן גל שוחח ומשוחח הרבה עם חיילים, כהורה, כפסיכולוג, כאורח. הוא עדיין אופטימי. גם היום: "אינני חושב שחלה נסיגה בחוסן הנפשי או ביכולת של חיילי צה"ל להתמודד עם המצב", הוא אומר. "אדרבא, התפעלתי מחדש מן הבריאות הנפשית היסודית הקיימת ביחידות צה"ל. כפסיכולוג נראה לי שהחיילים הללו מתפקדים במצבי לחץ כמעט בלתי־אפשריים. מצבים שהם לא הוכנו להם ולא אומנו להם. חיילים יכולים לכבוש יער כשהם חשים תחושות קשות של פחד וחרדה, אבל הם יעשו זאת כי אומנו לכך, וזהו מצב מוכר להם מן האימונים והתירגולת. היום, בשטחים, הם עוסקים במשהו שמעולם לא אומנו לו. אין שום קורס בצה"ל לשימוש באלות, וככל הידוע לי אין בצה"ל מערכי שיעור לתירגולת סילוק צמיגים בוערים. בכל הטרמינולוגיה של צה"ל אין כיסוי לדברים הללו, ולכן החיילים נמצאים עתה במצבי לחץ קשים ביותר. אף על פי כן, ההתרשמות שלי היא כי החיילים מגלים חוסן נפשי יוצא מן הכלל".

עד מתי?

"מאז ומתמיד הגינו בישראל מן הלוקסוס' של מצבי לחץ שנמשכו פרקי־זמן קצרים. כיום אני מודאג מאוד מהימשכות המצב הנוכחי פרק־זמן ארוך, ומההשפעות שיהיו לכך לטווח הארוך".

הלם קרב", אומר ראובן גל, "לא יהיה כאן. כן יהיו השפעות שליליות בטווח הארוך, במישור המוטיבאציה לשרת בצה"ל בכלל ושירות 'פרובלמטי' בפרט. אם זה ימשך עוד זמן רב, אנו צפויים לגל חדש של מכתבי שמיניסטים, של סירוב של מילואימניקים להתייצב לשירות, ובראיה רחבה יותר יתכן שזה גם יפגע בנכונות לשרת שירות קבע בצה"ל", וגל כהחלט נשמע מודאג.

השפעה שלילית עלולה להיות למצב הנוכחי גם בתחום הערכי־נורמטיבי. "אנו מכניסים את הצבא, בעל כרחו, למצבים של התלבטויות מצפוניות", אומר ד"ר גל. "לדעתי, צה"ל במידה רבה 'אכל' את פירות חוסר האונים של הממשלה", הוא מוסיף, וזה שוב נשמע כמו הצהרה פוליטית. את הנושא הזה, כבר ראינו, אי אפשר לנתח רק באופן אקדמי.

"אני אומר זאת בניתוח נייטראלי קר", אומר ראובן גל. "הדרג המדיני לא מסוגל לבוא עם פתרונות יעילים לבעייה בין אם זה בגלל הניגודים המפלגתיים, ובין אם זה משום שהפתרון אינו פשוט ואינו נראה לעין. כתוצאה מכך הצבא הוא שחייב לבוא לא רק עם האמצעים לביצוע הפתרונות, כי אם גם עם הפתרונות עצמם".

פרופסור שארף: "קל יותר לכבוש מאשר לשלוט. אם המנצחים מסרבים לקבל את מרות הכובשים – האחרונים בצרות".

לא רק חייל קשה להיות היום. גם להיות הורים לחייל זה לא פשוט. טפח מזה כבר ראינו במכתב אמו של חייל גבעתי. ד"ר גל מסכים שקשה היום להיות הורים לחייל, במיוחד, הוא אומר, קשה להיות אם. "מדוע? משום שהגברים, ששירתו בצה"ל, מכירים את מנגנוני התמיכה שבניהם מקבלים, מהמפקדים, מהחבר'ה. והאמהות חרדות לא רק לסכנה הפיזית הנשקפת לילד, אלא גם לנפשו".

האם יתכן שהמצב בשטחים ישפיע על חיילים מסויימים גם בכיוון של מחשבה על ירידה מן הארץ?

ראובן גל חושב שורעים כאלה, אם נזרעו, היו גם בסופות אחרות שעברו על ראשינו. "קשה להיות ישראלי", הוא אומר. "בכל בוקר אתה קם ושואל את עצמך איזו צרה מצפה לי היום? או – מה בעצם מחזיק אותי כאן? יש בישראל לחצים נמשכים והולכים, כל השנים, לאו־דווקא לחצים בטחוניים, גם כלכליים ותברתיים".

ראובן גל חי בעבר כמה תקופות בארה"ב. התגורר בוושינגטון, בוסטון, ברקלי – איזורים "חשוכי לחצים", ביחוד כשמדובר בסטודנט או משתלם ו[illegible] היכול להנות מטובה של אמריקה מבלי שיאלץ להשתתף בצרותיה. "ובכל זאת היו אלה בעיני תקופות של ריקנות", הוא אומר, "חסרו לי האיכפתיות, המעורבות, הזכות להיאבק למען משהו, לחוש בקשר של ממש למקום, לא רק למרכזי הקניות אלא למקורותיך, לשורשיך".

משפחת גל מנצלת כל שבת פנויה, נדירה, כאשר הבן מגבעתי בא לחופשה והבן השני מגיע מקורס מ"כים לטיולים בארץ, עם ספר תנ"ך ביד. ראובן אוהב לטפס על הרים, ונזכר שפעם היה תלוי בין שמים וארץ, בפארק יוסמיטי, על צוק גבוה, ולצורך הטיפוס נצמד לסלע "ממש היצמדות אינטימית". אבל שם, בהרי קליפורניה, צמוד לסלע, גם שמע עצמו לפתע אומר לעצמו: "ובכל זאת, זה לא הסלע שלי".

ראובן גל שרת בחובה כקצין בחיל רגלים. לאחר השחרור מצה"ל פנה ללימודי פסיכולוגיה, ולאחר מכן חזר לצבא בו שרת בקבע עד שהשתחרר בדרגת אלוף משנה. הוא היה הפסיכולוג הראשי וראש המחלקה למדעי ההתנהגות של צה"ל. במלחמת ששת הימים לחם בירושלים. "אז חשנו את פעמי הגאולה", הוא אומר. "כן, ממש כך. פעמי גאולה. היום חיום כבר אני חש כך".

עמוס לבב

אלי אביבי, מלך מזדקן ועייף

לפני 36 שנים מצא אלי אביבי את השלווה הפנימית באכזיב. מים מהבאר, דגים מהים וכייף. התגזרות והתבודדות היו שם המשחק של התימהוני שהפך לאגדה מקומית והכריז על ביתו כעל מדינה. היום הקוריוז שבע־חלומות, מתחבר לחשמל, מחפש קצת נוחות ובטחון. לילה ויום בחוף אכזיב.

מאת מיכל קפרא
צילם: שמואל רחמני

ה ים סער. הגלים היו קטנים אבל מאוד עצבני־ים. מומחים לסערות היו אולי מזלזלים במי־רת העצבנות של הגלים. אז מה. מחוג הדלק התמוטט פתאום. איפה השלט של מדינת אכזיב? אין שלט. צריך לנחש. קר מאוד. קור של ים, שמגביר את התשוקה חסרת ההיגיון לביצה קשה ומלפפון. הנה, הנה המדינה. המלך יוצא מהמיטה. מציץ. מחליף את הג'ינס והטי־שרט לגלבייה לבנה עושה הוד. "תיכנסו, תיכנסו". ידית דלת הבית עשויה מעצם אדם. נכנסים ועומדים כמו ליימכים במטבח הממלכה. אולי חמש דקות. וחמש הדקות הללו המפרידות בין הג'ינס לגלבייה, מקפלות היום כמעט את כל הסיפור של אלי אביבי, נשיא עייף אחד (או מלך), תלוי.

כשאלי אביבי, בן 58, צוחק, העיניים שלו נפערות קצת ומקרינות מבט של אלי אביבי־בן־שלוש. לא יום יותר. מבט של צוציק, שקנה אותך על המקום. השיער הלבן הארוך והפרוע והגלבייה הלבנה שייכים לתחום המיתוסים. העיניים – לתחום בני האדם. הטלפון מצלצל. למזכירה האלקטרונית שקנה בתל־אביב לא מזמן, קוראים "יוכבד השוכבת". סתם.

"מי זהו" שואל אלי אביבי. נכנסת בחורה נמוכת קומה. מכנסיים הדוקים. נעלי עקב גבוהות. לק ארום. "אני אמרתי שאני אבוא", היא ממלמלת במבוכה. אלי יוצא איתה החוצה. טוב, אז מסתכלים על הקיר. סידרת תמונות בשחור לבן, מעשה ידיו של נשיא אכזיב. צלליות של בחורה עירומה שוכבת. בתמונה הראשונה היא שוכבת וכלב עומד לידה. בשניה היא שוב שוכבת והכלב שעומד לידה מביט לצד. בתמונה השלישית הכלב מביט לעוד צד. בתמונה הרביעית או החמישית הוא גוהר על פיה. אחר־כך יסביר הצלם. "זו רינה אשתי. עכשיו שימו לב, יש פה סיפור: הכלב מסתכל טוב טוב מסביב ורק אחרי שהוא רואה שאף אחד לא כמו הוא נותן לה נשיקה".

אלי אביבי חוזר מהפגישה הקצרה עם הבחורה על הקנים. מונולוג מצטרק קצת: "שנים היא חולמת זה. עכשיו היא החליטה להיות אלי אביבי. ככה היא בחת. היא רוצה למצוא בית על הים קרוב אלי, טוק שוואון ואכסניה ולהיות אלי אביבי. בחיי. היא צחה לי, אתה לא מכיר אותי, בולדוזר לא יזיז אותי מהחלטה. היא חזרה מקליפורניה רק כדי להיות אלי אביבי. אני אפילו לא יודע את שמה. היא רוצה שאומר לה, בקיצור, שאהיה המורה שלה". בחצות אללה היתה אשרה אלי־אביבי־החדשה לחזור לאכזיב – לישון. "רק לישון", מציין האוריגינל.

מי לא שמע עליו. אפילו בורגנים בני בורגנים. איש מפורסם. בחודש שעבר עלה שוב לכותרות. מדינת אכזיב, שחולשת על ארבעה דונם של לאום אכזיבאי, זכתה סוף־סוף בחשמל. אלי אביבי הכניס את הנורות ללוקס. שלושים וחמש שנה לחם שייתנו לו חשמל. במלחמות האלה יכול המימסר לככב בתפקיד הרשלה שתפס מצב רוח מרושע. עכשיו כשיש חשמל – אלי אביבי מחביא אותו. שיהיה כאילו אין־חשמל. לשמור על הציביון.

ציביון, מילה חשובה. כשמתחילים לשמור על ציביון, בדרך־כלל מתמסמס המקור. אביבי יודע. אבל הגיל, העייפות, העצבים. הווידוי עוד יגיע. לא בקלות. ליד המטבח דולק תנור גז. יש שולחן עץ כבד. על הקירות עשרות פריטי בישול שנדמה שאך אתמול נידלו מהאדמה כמוצרים ארכיאולוגים. מחבתות, סירים, כדים עצומים, כלי חרס, ואפילו מברשת ישנה, הדומה שתי טיפות מים לאחותה המודרנית המחטטת בקרבי אסלות. הכל כבד, עמוס, לח, רווי אווירה. כששותקים שומעים את הים. לא הים של פרישמן.

המטבח שוכן בבית המוכתר, אחד המיבנים היחידים שנותרו מהכפר הערבי, שכולל גם שני חדרי מוזיאון וחדרי השינה של אלי אביבי ואשתו רינה. רינה, אגב נסעה כמנהגה מידי שבוע לדירתה בחיפה. לנוח, להתפנק, להתחכך בציוויליזציה. אביבי הרים טלפון, אמר בואי.

עכשיו הוא מתכרבל במיטה. יש תנור גז. יש טלפון. ארונות עתיקים. אבנים. כלוב עם גולגולת. רדיו. מטבחון קטן. שירותים – בחוץ. אפשר לפתוח דלת עץ ולהביט בים. מי שלא מוכן לפומביות שכזו יכול להציץ לים דרך החרך שבדלת העץ. שם, אין חשמל. יש ירח. אבל העיקר זו האמבטיה, שנראית במבט ראשון כמו מרחצאות רומיות ששכחו לשים עליהן שיש. במקום שיש יש בטון. צריך חיספוס מסויים כדי להושיב את הטוסיק על הבטון הזה ולהתפנק באמבטיה. ויש החדר הסודי. בחדר הסודי אי־אפשר לעמוד, רק לשכב. ומי שלא מנחש מה הייעוד של החדר, מסתכן בטיפשות מחפירה.

"התעורר הרצון לבסס את המקום לעשות חיים נוחים, קלים יותר, ומכניסים יותר, ופחות להיות שקוע בעולם של חלומות ואגדות"

התורף מותיר את כוכי האבן שמתחת לבית, המתפקרים כאכסניה, ריקים. את הפעילות הקייצית צריך לחפש באלבום. אלי אביבי חובב צילום, חובב באותה מידה בחורות יפות חשופות חזה. ציצים בכל הגדלים מסודרים יפה־יפה באלבום. כיום מתאכסנת שם אשה אחת. תמהונית קצת. אף אחד לא יודע מה הסיפור שלה. היא מגיעה ונוסעת. הכוך הימני של אכזיב זה הבית שלה. הרבה זמן. בלילה, מאוחר, יגיעו שני זוגות. נערה צעירה, מוותיקות המקום וחבר ("אוי, מה פתאום יש חשמל?"), ועוד חיילת ובן זוגה, ששמעו על המקום מחברי הרי קרישנה בתל־אביב. הם יקבלו את החדר הנמוך ההוא.

ב לילה מאוחר מפסיקה הרוח. פחות קר. חייל משועמם בעמדה ליד, רודף עם אלומת זרקור ענק אחרי שחף. מכינים קפה. אביבי מספר שהגיע לכפר הערבי הנטוש ב־1952. שלושים ושש שנים במקום. מערבבים את הקפה. מה מביא בחור בן 22 למקום נטוש? אביבי מערבב לאט. עכשיו, כשיש מקרר, יש גם חלב טרי. מי רוצה?

"צורך פנימי", יגדיר את אכזיב, "אני אוהב בדידות, הייתי זקוק לזה". שתיקה. אבל בגיל חמישים ושמונה הצרכים הפנימיים משתנים קצת. "השינוי הגדול חל דווקא כתוצאה מהאישפוזים בבית החולים. עברתי ניתוח ברישתית העין. במשך חודש וחצי העיניים היו חבושות, אסור היה לי לזוז. ימים קשים. האפשרות של תלות באחרים היתה מוחשית מאוד. מאוחר יותר חטפתי בבית החולים איזה חיידק ואושפזתי שוב. כל יום חשבתי שאני מת. אמרתי, לעזאזל, אני רוצה להיות יותר מוגן, יותר בבטחון, אולי חלילה יקרה לי משהו. והתעורר הרצון לבסס את המקום לעשות חיים נוחים, קלים יותר, ומכניסים יותר, ופחות להיות שקוע בעולם של חלומות ואגדות. להיות יותר מציאותי. זה הכניס אותי לאמביציה

(המשך בעמוד הבא)

אלי אביבי עם אשתו רינה (למעלה), בחדר הסודי (מימין) ובמקלחת. ״פה הכל סולידי בינינו, אבל מחוץ לאכזיב זה לא מעניין אף אחד״

״באחת ההפלגות התחשמלתי. בצרפת נפגעו לי העיניים מחוסר תזונה. בלונדון עשו לי ניתוח מעי עיוור, שכמעט התפוצץ, ואפילו ברחתי מרב חובל אחד שהתנכל לי״

(המשך מהעמוד הקודם)
להשיג הכל והגעתי למצב די יציב. עכשיו אכזיב מוכרת ככפר נופש, היא תכניס קצת יותר. אני גם רוצה לטייל בעולם, שלא אמות פתאום ולא ראיתי עדיין את תורכיה והודו״.

מגיל חמישים ושמונה, כנראה, להיכן שלא מביטים, נופלים על נוסטלגיה. אביבי שולף מפתח, יוצא, חוזר עם אוסופת מכתבים שכרך לבדו. הוא מניח זוג משקפיים מוזהבות ובעדינות פותח את הספר. בספר הזה, בין האותיות המסולסלות, טמונה אהבת חייו. בשנת 1962 הגיע לביתו זוג. הם הסתובבו, ביקרו, וכעבור כמה דקות הלכו. הבחורה כתבה לו. ארבע שנים נמשכה ההתכתבות. הוא לא זוכר את הבחורה. אינו יודע כיצד היא נראית ובכל זאת, הפכה לאהבתו הגדולה. סיפור.

„במשך שנים לא היה לי קשר עם אנשים, לפתע אני מקבל מכתב מבחורה. לא זכרתי אותה. כל הלילה לא נרדמתי. היא היתה הצד הגשמי. היא רצתה לבוא, לחיות אתי, לשכב אתי. ואני הייתי הנזיר וניסיתי במכתבי לשכנע אותה שהרוח עדיפה על החומר. לא רציתי אפילו לראות אותה. בהתחלה חשבתי שאולי כדאי שניפגש אבל ככל שההתכתבות נמשכה הגעתי למסקנה שאסור להיפגש. צריך להשאיר את הכל רוחני. אחרי שנה של מכתבים החלטנו להתחתן. חתונה רוחנית. אחר־כך עברה עוד שנה, והיא חלמה שבאתי אליה בלילה ושכבנו והיא נכנסה להריון. שנה שלימה היא כתבה לי במכתבים מה ההריון עושה לגופה ולנפשה. אחר־כך נולדו לנו ילדי רוח. חילקנו במכתבים את התאוות המחשבות. ואחרי ארבע שנים היא פתאום הפסיקה לכתוב לי. שלחתי לה עוד עשרה מכתבים אבל היא לא ענתה לי״.

אהבה גדולה. אביבי מרפרף בעדינות, וקורא מספר מכתבים. אהובי, היא כתבה לו. אהובתי, ענה לה. כמה פיוטיות. רכות. לאיפה נעלם כוח הגוף, הבשר? אלי אביבי מוריד לאט את המשקפיים, והספר חוזר לאן־שהוא והמפתח מסתובב פעמיים.

ילדות. רחוב לבנדה בתל־אביב. אביבי בונה סוכה על העצים, והופך רכבות. ״היינו לוקחים פסי ברזל ומניחים אותם לרוחב פסי הרכבת. כשרכבת המשא היתה מגיעה היא היתה עולה עליהם ומתהפכת. כל השקים היו מתפזרים על הארץ ואנחנו היינו גונבים את הקוקוס והחרובים. אני זוכר את הריחות. עצרו אותנו כמה פעמים. אבא היה לוקח אותי ביד לשופט בכור שיטרית שהיה מיודד איתו, וזה היה קונס אותי במיל. לפני שלוש שנים גביתי את המיל חזרה מהבן, אבנר שיטרית, שמתארח כאן כל קיץ״. עוד זיכרון: ״בילדות אהבתי לקרוא. היום בכלל לא. שלושים ושש שנה לא נגעתי בספר, אבל אז הייתי הולך לדוכן הספרים ברחוב אלנבי, ולמינקובסקי בתחנה המרכזית וקונה ספרים. במבט לאחור התברר לי שכל הספרים שקניתי היו ספרי מופת. אני זוכר בעיקר את הקומדיה האלוהית של דנטה. עותק נדיר״.

ב־1946 התגייס לפל״ים. משרד החקלאות חיפש אז חבורת אנשים כדי להכשירם בדיג. אביבי נשלח עם

״עבדו עלי בלי סוף חוויות עם נשים. רציתי לנוח מהכל. התגנבתי, למשל, למנזר נשים בדרום צרפת והבאתי להן דברים טובים״

החבורה. ״עברתי חוויות מרוכזות, ראיתי דברים מרהימים. הייתי באניות דיג ליד איסלנד וראיתי כיצד אניות מתהפכות. אנשים טבעו לי לפני העיניים. בגרינלנד הייתי עם האסקימוסים. עבדתי באניות רוסיות ששוברות קרח ליד הקוטב הצפוני. עברתי גם את כל בתי החולים באירופה. באיסלנד הידיים שלי קפאו. באחת ההפלגות התחשמלתי. בצרפת נפגעו לי העיניים מחוסר תזונה. בלונדון עשו לי ניתוח מעי עיוור, שכמעט התפוצץ, ואפילו ברחתי מרב חובל אחד שהתנכל לי״.

אביבי, בחור בן 22, חוזר ארצה עייף. מגיע לתל־אביב בחצות. ״לא רציתי שההורים יתעוררו וטיפסתי דרך המרפסת. אמא התחילה לצעוק, גנב גנב, וכמעט הרגו אותי. בבוקר רציתי להימלט מהבית. רציתי שקט. החלטתי לנסוע לאחותי עליזה שגרה אז במושב לימן. רציתי זמן לנוח, אבל גם שם היה קשה. ברחתי ממנה, חציתי את השדות, הגעתי לחוף הים ואז, ממרחק שני קילומטר, ראיתי את אכזיב. חשבתי שאני חולם. באותו רגע החלטתי שכאן אני אחיה וכאן אני אמות.

״אחרי שבוע אחותי באה. סיפרתי לה שהיכרתי אהובה ואני גר איתה. כשהיא ראתה מי האהובה היא התחילה לבכות. אני לא אתן לך לחיות במקום כזה. אתה לא תחזיק כאן מעמד״. חמש־עשרה שנה חי בבדידות מוחלטת. התנזרות. למה? ״עבדו עלי בלי סוף חוויות עם נשים. רציתי לנוח מהכל. היו לי הרבה אהבות. התגנבתי, למשל, למנזר נשים ברושוויל בדרום צרפת והבאתי להן דברים טובים. לא פחדתי מכלום. תקופת ההתנזרות כאן היתה טובה. לא ספרים, לא קולנוע, לא נשים. באותה תקופה גם מעטים ידעו עלי. פחדו קצת. מידי פעם הייתי רואה אנשים

(המשך בעמוד 56)

אופנה 89
יפה, אבל לא מהפכני

ריחה שמסתובבת בימים אלה בענף האופנה: יצרן בגדים כצ' מחליט להתאבד, עולה לגג של כל־בו שלום, קופץ למטה ו...ניצל. מה קרה? הוא נפל על הסוק של עצמו. הבריחה הזו, מסכנת אלה באופנה. אלי את מה שקרה בימים עם מלאי שהשאיר אנשים תקועים, חורף שהביא שמונה חודש והפסדים, האופנה, נגרים חרשים לשבוע יצרנים מיום שלישי עד יום חמישי שיתקיים במלון הילטון בתל־אביב, עם השבוע לייצוא שיפצה על מכירות ירודות בשוק המקומי. תקוות בשוק המקומי. הבגדים בשפל. גם בחו"ל עסקי חנויות נתקעו, אנשים קנו פחות בגדים, במחירים עם מלאי שבקושי נמכר, זו אחת מולים במכירות סוף העונה. הסיבות שרק שישים קניינים הודיעו על בואם למכון הייצוא, מארגני האירוע. עכשיו מחזיקים אצבעות ומקווים, שאלה אמנם יבואו, שלא יירתעו מהמהומות בשטחים.

בכל זאת, יש ליצואנים סיבות טובות להיות אופטימיים. בשנת 87, עלה ייצוא מוצרי אופנה בעשרים וחמישה אחוז לעומת 1986, והסתכם ב־400 מיליון דולר. כמה קניינים, בעיקר של חברות המוכרות באמצעות קטלוגים, כבר ביקרו בארץ בשבועות האחרונים, והשאירו הזמנות ביותר ממיליון דולר. אירופה חזרה להיות היעד העיקרי של ישראל, בשל עליית המטבעות האירופיים. ארצות הברית, שנראתה כארץ המובטחת כשנחתם הסכם הסחר, ננטשת בידי היצואנים, שאומרים, כי אחרי ירידת ערך הדולר, ירדה כדאיות הייצוא לשם. אחרים מהם ממשיכים למכור כמויות קטנות, כדי לא להפסיד רשתות יוקרתיות, כ"סאקס פיפט אבניו", "נימן מארקוס". אולי שוב יעלה הדולר ואפשר יהיה לעשות עסקים טובים יותר.

כל זה המריץ את האנשים שעושים אופנה להשקיע יותר בעיצוב, עם השפעה של מעצבי עילית ככריסטיאן לקרואה ואזורין עלייה. בבגדים הצעירים והספורטיביים, שמייצרים רוב היצרנים המקומיים, יש כמעט־מהפכה. מתרחקים מהספורט ונכנסים לבגדים יותר מסובכים. כבר לא רק פוטרים וסריגים עם כתובות על החזה. הגזרות מתוחכמות יותר, הבגדים מחוייטים יותר, האריגים הדורים יותר, אריגי צמר טובים, סאטן מבריק, רקמות והדפסי זהב.

השמות של קבוצות הבגדים רומזים על מקורות ההשראה: "מראה הקולג'", "פרינס אוף ויילס" ברוח אנגליה השמרנית, במשבצות בשחור לבן, אריג גברי קלאסי עם תרמית מרובעת, ששופצו למראה צעיר, בבלייזרים מחוייטים, שצורפו למיני ולמכנסי־ברך. "המהפכה הצרפתית", היא חזית של אפורות בסגנון מדים של אותה תקופה, עם שרשרות ומרליות, ציורים שרומזים לשטיח־קיר מאותה תקופה. גם הגלאסנוסט השפיע — "בחזרה למוסקבה" ממשיכה את המראה הרוסי, בבגדים שמקושטים ברצועות מפרווה סינתטית מסולסלת.

המיני מככב בבגדים של חורף '89. אבל בכל אוסף יש קרסוליות, חצאיות ארוכות, גם לחורף הבא. כל האופציות נשארות פתוחות. מה שבטוח, בטוח.

שיפודים

משהו:

ראיתי כתובת על חולצה: "בתלונות – לפנות למתכנת שלי"

המכתב ממקום האור

נסעתי ברכבת באיטליה. מולי ישבו שני איטלקים נחמדים וקראו עיתונים, אני קראתי ספר. יצאתי מן התא, וכשחזרתי מצאתי ששניהם מחייכים: "סליחה, הסתכלנו בספר שלך. איזו שפה זו?". כך התגלה שאני ישראלי. "ראיתי שאתם קוראים עלינו", הסגרתי גם אני את שגרות הצצתי. שרירי פניהם נלחצו, והם החלו להתפתל בכיסאותיהם מבושה על הדרך שבה העיתונות האיטלקית מטפלת בנו. גמרנו חברים, בהחלפת טלפונים, מה שאסור לי לעשות מבחינה בטחונית, כיוון שיש גזר־דין מוות על ראשי, כעל ראשכם, קוראים יקרים, אבל אי־אפשר לחיות כל הזמן לפי ההוראות הבטחוניות.

נחזור לעיתונות האיטלקית. הרבה מכתבים נשלחו לעיתונים ותחנות טלוויזיה באיטליה נגד ישראל. אבל הם לא מדפיסים כלום, רק התקפות עלינו. בין הגרועים מוביל העתון הנמכר והחשוב ביותר באיטליה. שמו "לה רפובליקה".

עורך העתון הוא סקאלפארי. להפתעתי הנעימה מצאתי במדור היוקרתי והבולט: "סקאלפארי עונה", מכתב חריג לחלוטין. כתב אותו איטלקי מברגאמו. לא כל יום רואים אמת נוטפת בבהירות כזו, בדפוס איטלקי משובח:

"אני מבטיח שאמשיך לקרוא את העיתון שלכם, אבל כואב לי לומר שכמו במקרים קודמים אתם מנהלים גם עתה מלחמה אנטי־יהודית, אנטי־ישראלית ובמיוחד פרו־פלשתינאית.

"הפלשתינאים, לדעתי, איבדו כל זכות למדינה. הגיע הזמן שהם יקלטו וישתלבו, או בנקודות בהם הם נמצאים כרגע, או במדינות ערב הקרובות.

"מדינות אלו תקפו והפסידו בחמש מלחמות נגד ישראל. כידוע, רק במקרים מועטים מחזירים שטחים שנכבשו במלחמה. כך מלמדת אותנו ברית־המועצות עם המדינות הבלטיות, אוקראינה, חצי האי סאחלין ועוד שטחים. דבר דומה קרה גם בין איטליה ויוגוסלאוויה השכנה, בטריטוריות של איסטריה ודאלמטיה. לגבי זה אין לאיש ביקורת.

"אני חייב הסבר, כי באמת לאיש אין ביקורת, ואפילו לא ידיעה: ב־1947 סיפחה יוגוסלאוויה לשטחה שני חבלי ארץ איטלקיים. 400.000 איטלקים טרנספוררו משם. מספר די דומה, אגב, למספר הפליטים הערביים שנה אחר־כך. מ.ע. חוזר למכתב:)

"אגב, איך קרה שמאות עמודים מוקדשים מדי שנה לתמיכה בפלשתינאים, וחצי עמוד אחרי ארבעים שנה לאוכלוסיה של איסטריה דלמטיה?

"אולי מפני שהם אינם חיים במחנות פליטים ליד טריאסט וגוריציה, ואינם עוסקים בטרוריזם?

"אם השתקמות הפליטים האיטלקיים היתה הדרך ההגיונית לשלום, הרי אותו דבר אמור גם לגבי ישראל, הדמוקרטיה היחידה במזרח התיכון, שזכות הקיום שלה נשללת על ידי מדינות ערב, הפלשתינאים, מדינת הוואתיקן, אנדראוטי, קאפאנה ואחרים.

"ולסיום, אני בטוח שאם צבאות ערב ישמידו את ישראל ויטבחו את האוכלוסייה כאשר הבטיחו, אתם, האינטלקטואלים, הליברלים והמרקסיסטים, תרחצו את ידיכם, כמו שעשיתם לגבי ווייטנאם הדרומית, קאמבודיה, והמיעוטים האתניים, פוליטיים ודתיים באיראן".

לואיגי קארמינאטי, ברגאמו

תשובת סקאלפארי, עורך "לה רפובליקה", מתנשאת, חסרת רגישות וחסרת הבנה. כמו אנשי תיקשורת רבים, הוא נמצא כמה רמות מתחת לקורא שלו. הייתי מביא את תשובתו, אבל היא לא ראויה לדפוס.

תיקון טעות נפוצה

איך קרה שאף ישראלי רגיש לא בא לנחם את האיש ששרפו לו את החנות, בגלל שפתח אותה בשביתת המסחר. מה קרה, הוא לא ערבי? איך קרה שאף ישראלי רגיש לא זעק בזעזוע נגד הורדת פועלים היוצאים להביא לחם לילדיהם הקטנים מן האוטובוס, ושריפת האוטובוס, כדי שלא יוכלו לנסוע בו לעבודתם? מה העניין, הם אינם ערבים? אחי הישראלים בעלי תעודת רגיש, בטח ברח לכם מהראש.

ספינת הרוצים להיות מגורשים

הם היו כ־4000. כל חלום חייהם היה להיות מגורשים. פתאום בא להם רעיון. הם ביקשו את נציגי הטלוויזיה העולמית הרגישים לבוא לרמשק, וגם כמה מאות אנשי מוסר רגישים, וחברי פרלמנטים (רגישים). מזל רפוק. הרגישים לא.באו. בדיוק היו צריכים ללכת לרופא שיניים.

אין דבר. ביחד יצאו כל הרוצים להיות מגורשים מן הגטו של רמשק, ופניהם לעבר ישראל. סופם לא ידוע.

הפטריוטים

אני מקשיב, קורא ורואה את הפטריוטים הישראליים מדברים, ונעשה לי רע. ב"צוותא" מתכנסים מחואים ואנשי רוח (רוצים קורס זריז איך להיות מחואי ואיש רוח? ובכן, עכשיו משה עמירב הוא מחואי ואיש רוח.) הם מחפשים דרכים לעזור למגורשים לחזור לארץ האחת בעולם שטוב להם בה. או רע להם בה? אני כבר קצת מתבלבל, אבל לא הם, הפטריוטים, כי לפטריוט יש תשובות ברורות, מיידיות ואבוריות לכל דבר, ואין לו ספקות. ישראל מלאה בימים אלה פטריוטים מגוחכים ועיוורים. ככל הפטריוטים הם נלהבים, מלאים חשיבות עצמית, צידקת עצמם, הערצת עצמם.

נכון שזו פעם ראשונה בתולדות העמים שאדם נעשה פטריוט הפוך. בעד אויביו האלימים – ונגד עצמו, אבל פטריוטיזם אטום נשאר פטריוטיזם אטום, גם אם אתה פטריוט של הפלשתינאים.

סיפור רומאי עם כאפיה

כאווירה האנטי־ישראלית (לא, אנחנו לא אנטי־ישראליים) בעולם יש תפקיד סמלי אלים לכאפיה. כהפגנות חובשים המפגינים האירופיים כאפיות. אחת המפלגות השמאלניות כאן באיטליה הוציאה למכירה 50,000 כאפיות. חבר שלי שראה בתיאטרון ברומא אדם נכנס לשלם בסמוקינג מהודר, ולצווארו כאפיה. אם הדברים יימשכו ככה, הרי הייצוא מיהודה ושומרון ישנה את סעיפיו. במקום הראשון – כאפיות, ורק אחר־כך תוצרת חקלאית.

יהודי רומאי אחד, ממוצא לובי, שמע את דעותי בעניין הכאפיות, ותרם מה שקרה לו בתמונות רומא: הוא נסע במכונית וראה מולו ערבי הולך ברחוב, ולראשו כאפיה גדולה והפגנתית. עצר היהודי לידו, פתח את חלון המכונית ובערבית שוטפת וידידותית אמר: "תוריד את הכאפיה".

"למה?" שאל הערבי, "מה יש לי להתבייש? אני פלשתינאי".

"אל תשתגע, בכל פינה פה שורצים יהודים".

הערבי נבהל. "מי אתה?", הוא שאל.

"פליט", אמר לו היהודי את האמת הגמורה.

"תודה רבה", אמר הערבי וחיש הסיר את הכאפיה.

מאיר עוזיאל

חיוכים

את מבצע המנויים הזה לא כדאי להחמיץ!

חשוב על היתרונות:

- ★ **אתה** נהנה מהנחה משמעותית במחיר העתון.
- ★ **המשפחה כולה** תהנה מהירחון "פופ 88", שישלח אליכם **חינם** שנה שלמה.
- ★ ילדך יקבל שי חינם – שעון יד מהבהב, מקורי וייחודי.

אולם הפרס העיקרי יגיע לביתך מדי שבוע:

עתון גדול, יפה, חינוכי ומומלץ, הכולל חומר עזר ללימודים.

אבל זה לא הכל:

- ★ אתה נותן לילדך עתון חינוכי, מרתק ומומלץ.
- ★ אתה מקבל את השבועון לביתך בדואר מדי שבוע ללא תשלום נוסף.
- ★ אתה משתתף בהגרלת פרסים יקרי ערך.

מתנה מידית לכל מנוי:
שעון יד מהבהב, בלעדי למנויי "מעריב לנוער".

הגרלת פרסים ענקית!!!

בין המנויים שיחתמו במבצע זה יוגרלו פרסים

- ★ **טלוויזיה צבעונית**
- ★ **5 מכשירי רדיו טייפ.**

20 זוגות אופניים.

פיג'ו

מעריב לנוער

גזור, מלא ושלח עוד היום

תלוש חתימה

מספר המנוי במקרה של מנוי קיים.

☐ מנוי חדש ☐ חידוש מנוי קיים

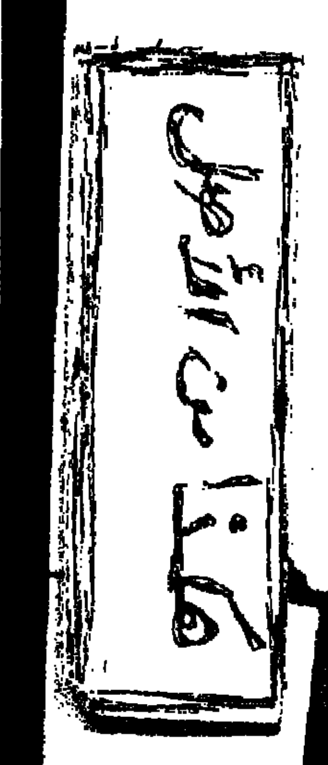
לכ' מחלקת המנויים, "מעריב לנוער", ת.ד. 20020, מיקוד 61200, ת"א

הריני מעביר לכם צ'ק/המחאת דואר על סך 100 ש"ח כדמי מנוי לשנה אחת על "מעריב לנוער" כולל אריזה ודמי משלוח הפרס לביתי (המחיר כולל מע"מ).

שם המשפחה: .... שם פרטי: ....

כתובת: ....

"מעריב לנוער" – עתון הנוער של המדינה!

אלי אביבי, מלך מזדקן ועייף

(המשך מעמוד 48)
מציצים. הייתי דג אז דגים בידיים, עם לוקס. מוכר אותם וקונה קצת לחם וחלב". בימים שמשקל העולם היה כבד־כבד היה יורד למחילה באדמה וצם. ימים שלימים של שקט שרק כמה מטרים מתחת לאדמה ידעו לספק לו.

כל ההתנזרות הזו, הקסומה בדרכה שלה, התלוו מאבקים קשים מאוד. "כשהגעתי לפני שלושים ושש שנה לאכזיב לא ידעתי שצריך לבקש רשות ממישהו", הוא אומר. היו לו מים טהורים מבאר, דגים מהים וכייף. השלטונות לא התרשמו ממנטליות החיים הטהורה של המתבודד. בכלל, חשבו שהוא לא כל־כך נורמלי. הצבא הגיע ראשון ודרש את סילוקו מהמקום. משפט אחד שנפלט בהיסח הדעת: אפילו אין לך רישיון מבעל הבית – גרם לאלי אביבי הצעיר לעלות לאוטובוס לחיפה ולחפש את בעל הבית. אחרי כמה שעות של שוטטות הגיע לאפטרופוס לנכסי נפקדים. ביקש את האחראי, סיפר לו שהמקום יקר לו והוא רוצה לשמור עליו. האחראי הזמין כוס תה ואביבי יצא מהמשרד עם חוזה חכירה ל־99 שנים, תמורת 18 לירות לשנה. את החוזה שלח לאבא, שישב בדרום תל־אביב וניהל את בנק יפו. כשחזר הצבא, שלף אלי את צילום חוזה החכירה. "חשבנו שהוא לא נורמלי אבל הוא נחש", אמרו לו. שבע שנים, הוא אומר, לא הירפו ממנו. זה מילא, אבל אז החלו בעיות אחרות. החלו להרוס מבנים של הכפר הנטוש. גידרו את שטחו. סגרו לו את הדרך לים, והכל למען הפארק הלאומי שנבנה בצמוד. "הדבר הסינטטי הזה", הוא מכנה אותו.

ב־1971 הכריז על אכזיב כמדינה. תגידו קוריוז. מילא קוריוז, אבל ששמעון פרס, אז שר בממשלה, יכתוב לנשיא מדינת אכזיב מכתב איחולי הצלחה על הקמת המדינה – יש גבול. יש גבול? "אחרי כל־כך הרבה שנים שירדו עלי והרסו לי את אכזיב, זה היה צער הפגנתי. כינסתי מסיבת עיתונאים מכל העולם, היו המון תיירים ותיירות היפי'ס וכולם עשו שלטים שהיה כתוב עליהם: Don't fuck me, don't fuck Acziv, fuck the government.

"היתה הילולה, שתו יין ושרו, כאילו מדינה נולדה. הוצאתי דרכונים וחילקתי לאנשים. ואז המשטרה הופיעה, החרימה את הדרכונים וניירות עם החותמת של המדינה, ועצרה אותי. פתחו לי תיק על אחזקת מדינה שלא כחוק. זה עורר המון רעש, עד ששר הפנים הורה על השחרור שלי והחזרת כל החומר המוחרם. מאז אני מחתים דרכונים באופן חוקי.

"לא איכפת לי שזה קוריוז. עם הזמן ראיתי שאנשים מחפשים את זה. זה חיוני. אם זוג רב בבית, למשל, הם מוצאים כאן מדינת מקלט. זה גם מעורר את התיירות. תיירים שואלים איפה המדינה הקטנה. אבל רשמית לא השתנה כלום. אני משלם מיסים, מע"מ, צריך רשיונות לבניה. הכל אותו דבר".

הדרכון כחול. תכלת, למעשה. בתוכו כתובה החוקה.

מדינת אכזיב: הקטנה בעולם, שוכנת בחיק הטבע.

תושבים: רינה ואלי אביבי.

ממשל: הנשיא נבחר פה אחד, בכפה שלו.

המנון: המיית גלי הים.

לשון: שפת הטבע.

דגל: בתולת הים האגדית על רקע אכזיב

סמל: לפיד בוער בחשיכה.

תקשורת: דאר נע – שחפיות.

מוסר: שמירה על ערכי אכזיב המיוחדים, קיום מוזיאון כערך נצחי, ועמוד זיכרון ליורדי הים שטבעו בסביבה.

קשרי חוץ: ידידותיים עם כל מדינות העולם ובמיוחד עם מדינת ישראל.

מזון: מפרי האדמה ותנובת הים.

רפואה: אין חולים.

איסורים: התרחקות מחיידקי הקידמה – עתונות, טלוויזיה, אלכוהול וסמים.

התמכרות: לשמש, לים, לחול, לאהבה ולאלוהים.

נישואין: בדרך כלל לא שואלים.

צבא: אוהדים מכל ארצות תבל וידידים אמיתיים. אין שמירה על גבולות, אין צורך.

תכניות פיתוח: לאלף השנים הבאות – שמירה על ציביון המקום.

"לא איכפת לי שזה קוריוז. עם הזמן ראיתי שאנשים מחפשים את זה. אם זוג רב בבית, למשל, הם מוצאים כאן מדינת מקלט"

רינה אביבי, אשתו של אלי, מגיעה מחיפה. שהייצוג יהיה מושלם. בלונדינית, גבוהה, רחבת כתפיים, קול עמוק. החשמל החדש לא עושה עליה הרבה רושם. "שירותים בתוך הבית וחשמל מעולם לא שיחקו פה תפקיד. זה לא הפריע לי". אשה חמה. שמעתם את הבריחה עליז והבדיחה עליז הרבה צחוקים. ב־1971, כשחדרו מחבלים לתחום אכזיב, השאיר אלי את רינה לשמור על מחבל. היה אקדח, היתה רינה. מה פתאום פחד.

בגיל שש הגיעה מגרמניה לחברת נוער בקיבוץ. זיכרון לא נעים. סלידה. מגיל 12 היתה לבד. "ילדת אוויר", היא מכנה את עצמה. הגיעה לעכו. הלכה לטייל בחוף. היה חורף. אצל אלי אביבי היה שקט, נשארה שבוע לנקות את הראש. אחר־כך עבר עוד שבוע ועוד שבוע. אחרי שנה חשבה שזה מספיק, היתה צריכה להתגייס. אלי אמר לה, בואי נתחתן תישארי פה. אמרה, טוב. קבעו מועד לט"ו באב. חג האהבה. שלחו הזמנות, הלכו לרב בנהריה, ואז התברר שיש לה בעיה עם יהדותה. "אני יהודיה", היא אומרת, "אבל לא היו לי מסמכים ברורים. היו דיונים, מסמכים, ופגות בתי הדין. אלי ורינה לא רצו לדחות את החתונה. אז שיהיה בלי רב. "לקחנו ידיד עם זקן ואמרנו לו, אתה תהיה רב. היו אלפים. חתונה ענקית. השושבין היה סולימן הגדול"

יומיים בשבוע היא בורחת לדירה שלה בחיפה. דירה של סבתא. שם יש טלוויזיה, חשמל, מה שצריך. לעשות סוויץ'. "בטבע אפשר להסתדר בלי חשמל, זה קל יותר, אבל בעיר אי־אפשר פתאום להדליק לוקס. אני לא נוסעת בשביל הנוחות אלא בעיקר כדי לברוח מאנשים. זה אולי מצחיק שאני בורחת דווקא לעיר הגדולה. אבל שם זה שיכון, אפשר להסתגר בבית. פה אנחנו לא סוגרים דלת. זה עסק. אכזיב זה בית, אבל באותה מידה זה גם עסק. אם זה היה רק בית, לא הייתי נוסעת אפילו ליום אחד. לפעמים אני חולמת פה על בית גדול עם בריכה, שכל יום אוכל לשבת לכתוב או לצייר, אבל זה מה שיש.

לפעמים אני נוסעת לאילת, למלונות הכי טובים שיש. אנשים חושבים שאני ישנה בשק שינה על החוף. כשאני בנופש אני עושה לעצמי פינוק עד הסוף. אני אוהבת גם את תל־אביב. או שקט או רעש. לא יכולה באמצע. לפעמים, כשאני נוסעת לתל־אביב אני הולכת ברגל מיפו עד רמת אביב. אוהבת ללכת". אלי אביבי מציץ. יוצא. "פתיחות חשובה", היא אומרת ומתכוונת לבעלה שהציץ. "חופש לכל דבר. כשאין מה שסוגר אפשר להתפתח יותר. רוב הנשים והבעלים סוגרים אחד את השני, גם ביחסים בינאישיים. בכפר פה הכל סולידי בינינו, אבל מחוץ לאכזיב זה לא מעניין אף אחד. כל אחד בדרכו".

אלי אביבי מציץ שוב. מדליק את החשמל. שיהיה יותר נוח. יושבים ושותקים קצת. לפני שנתיים ביקש שגריר ארצות הברית , הוא מספר, לחגוג מסיבה באכזיב. המועצה האזורית סירבה לאשר כניסה לחוף הים. הפעילו לחץ. השגרירות התעקשה. דבר אחד הצליחה להשיג: חברת חשמל חיברה את אכזיב לחשמל. כשנגמרה המסיבה וכולם חזרו לתל־אביב נותק החשמל. מספיק.

"שלושים ושש שנים נאבקתי על הזכות שלי לשבת במקום. מאבק שבא על חשבון העצבים. גם כשזה נרגע קצת, לא חזרתי לעצמי. זה מתיש, שוחק, לעמוד כל הזמן מול משרדים, פקידים ומשפטים בבתי־דין. תאמיני לי, התנאים של המקום היו הצד הקל של המאבק. הכי גרוע במלחמה הזו, היתה העובדה שהם אף פעם לא צדקו. בסך הכל באתי לכאן כדי לשמור על המקום. מה הם רצו ממני?"

אלי אביבי בן 58. עייף קצת. בסך־הכל, הוא אומר, הוא בא מאהבה.

מיכל קפרא

הם יורים גם בילדים

(המשך מעמוד 39)
הפרוע" עם המושגים המיוחדים על הצורך בהגנה עצמית. אבל בפלורידה?

במיאמי של "מחלק המוסר", מתברר, שולטת "מאפיה" היספאנית רבת כוח, ואוכלוסיית מהגרים ענקית מסתגלת שם לאורח החיים האמריקני בנוסח האלים שהיה מקובל על גלי הגירה קודמים. מיאמי היתה מקום מסוכן עוד לפני שנחקק החוק. ההודעה, שמעתה אפשר לשאת שם נשק בהסתר בלא לחשוש למעצר או עונש – הכניסה להיסטריה חלק מהאורחים שומרי החוק, בולל נשים צעירות שקלטו את המסר: מעתה כל אדם ברחוב, כתנות או על שפת הים עלול לשלוף פתאום נשק חם מחיקו, אם נימוקים אחרים במשא־ומתן לא יעזרו. האורחים המבוהלים הגיבו בדרך שהצדיקה כל סנט שהושקע בתעמולה למען החוק החדש. הם הלכו לחנויות הנשק והצטיידו באקדחים. בחנויות הנשק של פלורידה הקופות עדיין מצלצלות.

במישור הלאומי, לעומת־זאת, נחלה האגודה לאחרונה תבוסה נדירה. היא נכשלה בנסיונה למנוע תקיקת חוק נגד ייצור כלי־נשק מחומר פלאסטי שאינו ניתן לגילוי במכשירי הבדיקה המקובלים במקומות ציבור ובנמלי־תעופה. את החוק יזם הממשל, בתמיכה מלאה של האופוזיציה ושל העתונות ברחבי ארה"ב. לכאורה, לפחות, רק טרוריסטים, פושעים מקצועיים וחוטפים ומטורפים רצחניים היו בעלי עניין להתנגד לחקיקה כל־כך הגיונית. אבל לא, "אגודת הרובים הלאומית" לא אמרה נואש, והתחייבה להמשיך להילחם בהוראה החדשה. הסיבה: לדעתם היא פוגעת ב... פרטיות של נושאי הנשק למיניהם.

בכמה מדינות נחלו המחוקקים נצחון קטן נוסף, שאף הוא נתקל בהתנגדות עזה של כמה יצרנים: אקדחי צעצוע, כולל רובים ותת־מקלעים, שבשנים האחרונות מעוצבים בזהות מוחלטת ל"דבר האמיתי", נמכרים רק כשצבע אדום או כתום עו מקשט את קניהם, כדי להבדיל ביניהם לבין כלי נשק אמיתיים. הסיבה פשוטה: במקרים רבים מדי השתמשו שודדים וחוטפי־מטוסים ב"צעצועים" כדי לאיים על קרבנותיהם המפוחדים, בסיסמה הידועה – "החיים או הכסף". מאחר שהם יצוקים מפלאסטיק, אקדחי הצעצוע אינם ניתנים לגילוי, אך יעילותם הוכחה בשורה של מעשי שוד.

בעבור הילדים הגדלים בשכונות העוני של ערי אמריקה הגדולות, החוק לסימון אקדחי צעצוע הוא חסר משמעות. ב"סלאמס" של וושינגטון, ניו־יורק ודטרויט, הצעצועים האלה – שאינם מסוגלים לירוק אש חיה – אינם מצרך מבוקש. הרי מי צריך אותם כשאפשר – במחירי מציאה ובתנאים מצויינים, ברכישה או בשכירות – להשיג את התותחים האמיתיים.

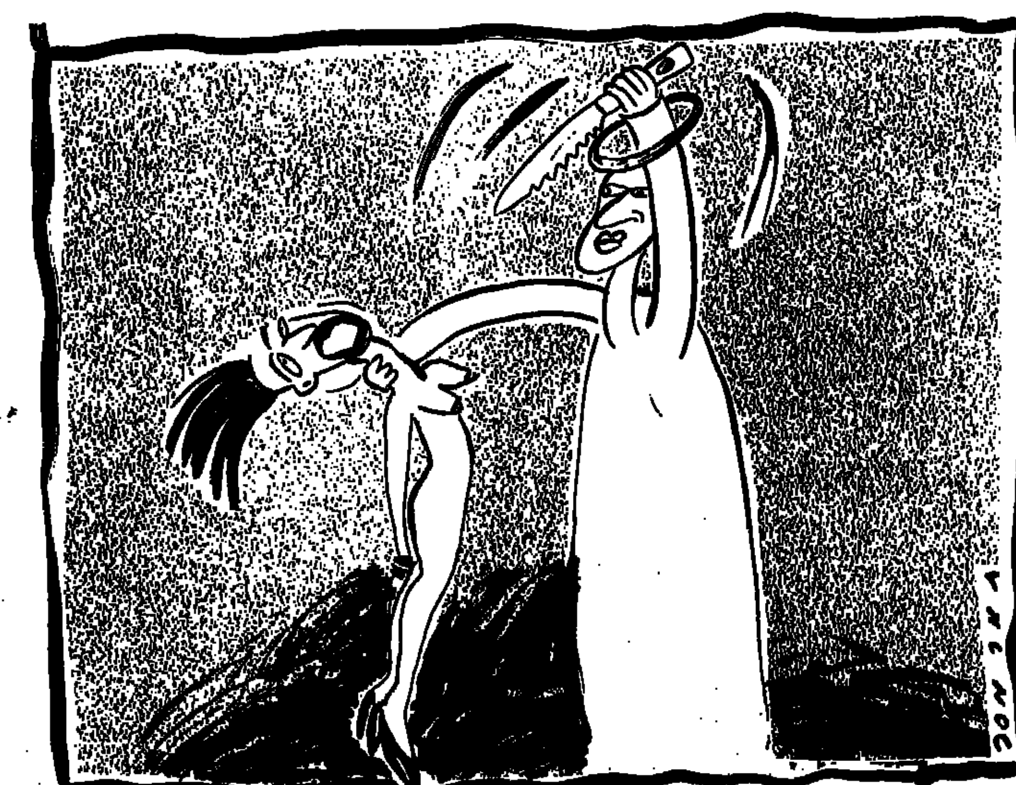
עפרה ישועה־ליות

פנטהארד
יגאל לב

הדיבר השישי

אבא של רינה מחייב אותה לחזור הביתה בעשר בערב. "משוגע אחד בחיי. המסכנה הז־את עכשיו תקועה ולא יכולה לצאת כמעט בערבים. החבר שלה עזב אותה וככלל", רינה משתפת את אמה בבעיות של משפחת רותם. האב, גבר משכיל, בעל מקצוע חופשי "כשהיית מסתכלת עליו לא היית מאמינה שהוא כזה פרימיטיבי", זועמת רינה. "יש להם בית מסודר יפה. לאבא יש ידידים, שהם מנהלי חברות, עורכי־דין, רופאים, אבל מאחורי כל אלה הוא חי כימי הביניים. מחזיק את רינה קצר".

רינה איננה מבינה איך בית יכול להתנהל כאילו היה מודל של בית מעצר. הבית שלה חופשי. לפעמים, יש לי הרגשה שהוא "חופשי יותר מדי". לא פעם חוזרה מביתה של רינה, מקנאה על "ערב השבת שלהם. הנרות. מפה לבנה. הטקס. אצלנו, כל אחד אוכל איך שהוא רוצה". מוכנה אפילו לעבור בשתיקה על משטר הגדול הנהוג בערב שישי. כשעלתה, לקרוא לרינה, ציווה עליה האב בקול קר כסכין, "את לא קמה מהשולחן עד שאנחנו גומרים". וכאשר דיברה למרות האיסור, עם רינה, אסר עליה האב לצאת אותו ערב מביתה.

נושא הורים וילדים, בעיקר מערכת יחסים בין אב לבתו, צף ועולה בבית כל אימת שרינה מצפה לתשומת לב לא רק בשמלות ודמי כיס, אלא גם מצטנפת בחיקו של אבא לחזור ולהרגיש ילדה קטנה.

אביה של רינה נוהג בה קשה. האם הוא אוהב אותה? האם קשיחות היא סימן לאהבה? גליה, ניסתה להכיר לבתה את המערכת הסבוכה והמפותלת הזו שבין אב לבת. דומה לה, שנערה בת שש עשרה וחצי, לא תוכל להבין את העובדה שבת הופכת להיות אשה צרה, ואב רואה בה, את הילדה שגידל ואת האשה שהוא אוהב. התערובת המסובכת הזו, יכולה להטריף מראש אלמלא, הגיון הטבע, שבמקרים רבים, עושה את שלו ושומר על האיזון.

ערב אחד הטלפון צילצל והכניס מימד חדש ליחסים שבין אב ובתו, גליה ענתה. מתפשים את הארון של הדין בדחיפות.

וכך נקלע אורי לפרשת רצח שהסעירה את התקשורת בארץ. גבר בשנות ה־40 לחייו. גבר שחזר בתשובה, דקר למוות את בתו אחרי שהאשים אותה שזנתה ופגעה בכבוד המשפחה.

גליה התרגלה לשיחות סביב שולחן ארוחת הערב. אורי נהג לדבר בקול רם כל אימת שביקש לשתף את בני המשפחה בפרשיות שהעסיקו אותו ולגרות את מוחו ודמיונו של הבן. שמעה את אורי מצטט את אנדרי ז'יד, "החוק הוא כלי בלתי מושלם להגנה חברתית. כי הוא נתון לשופטים שאף הם אינם מושלמים כל עיקר".

אותו ערב, ניסה אורי לגרור את ניר להתעניין בפרשה הנגר שרצח את בתו. התקשורת הכתירה אותו "הרוצח בעל הסכין" או "תסביך אדיפוס במהופך". אורי, שכבר הספיק לשוחח עם "הקדוש בעל הסכין", גולל סביב השולחן את פרשת חייו של גבר, שלפני כמה שנים החליט לשנות את חייו ולחזור בתשובה. איש איננו יודע אם המעשה נבע, מסיבות כנות, או זה היה נסיון להחליף אקלים ולהחליף אווירה. ברחוב שבו גר, זכה לשם "קדוש" ובתו, לתואר "זונה". הקדוש והזונה הפכו כמעט סמל. מאז שנפטרה אמה, גידל אותה האב בעשר אצבעותיו. למרות שהבת טענה לא פעם שעשר האצבעות האלה היו די זריזות לעסוק בעסקים שהשתיקה יפה להם, עד שבוקר אחד, כדברי הבת "ציחצח את הילת הקדוש ושם אותה לראשו". מאותו רגע השתנו לחלוטין יחסיהם.

כל עוד עסק האב בעסקיו האפלים, היתה בו לא רק רוח סלחנות אלא גם הומור, לכן יכול היה לקבל את תעלוליה של הבת, כמשובות נעורים. אבל מהרגע שבו עשה את הצעד הנוסף, נשארה הבת מאחור, תוהה, איך אבד לה אביה, ואיננה מבינה מדוע הוא נעשה אכזר, עד שלא פעם היה נועל אותה בבית לימים ארוכים.

המאבק הזה בין "הקדוש" וה"זונה" היה לשם דבר בשכונה. אנשים אמרו "הוא לא בדיוק קדוש, כמו שהיא לא בדיוק זונה. שניהם בעצם חוכבים".

הבית שעמד בקצה הרחוב, בפרבר של שכונה תל־אביבית, הפך בית מסתורין. לפעמים עלו ממנו צעקות. רוב הזמן היו החלונות כבויים ושתיקה הרת אסון ירדה עליו. ואז, כאשר הגיעה אחת מחברותיה של הנערה לבית, מצאה אותה מוטלת בשמלה לבנה חגיגית וסכין בלבה.

אורי סיפר כי הפסיכיאטר שבדק את הגבר בבית החולים, העלה שהוא סובל ממה שנקרא "אמנזיה היסטרית" והסיבה לרצח הבת, היה נסיון לרצוח את העולם האפל והעמוק של גבר, מאוהב בבתו. מעולם לא העז לתרגם את מחשבותיו למלים. מעולם לא הירשה לעצמו לקשר בין מערכת היחסית והאהבה עם הילדה שגידל אותה, למערכת יחסים בין גבר לאשה. רצח אותה כגבר קנאי שאינו סולח לאשה שעזבה אותו. הסכין, ניסה לחדור לא רק ללבה אלא גם לחתוך את חוטי האהבה הגופנית שקשרו אותו לבת.

ניר ניסה ללמוד על קו ההגנה שינקוט אביו. בלי ספק זהו רצח. הסכין נשאה את תביעות אצבעותיו, השכנים ששמעו את הצעקות יוכלו להעיד על מערכת יחסים קשה בין האב לבתו. לא פעם היכה אותה באכזריות.

אורי דיבר על התהומות האפלים שירד אליהם במשפט. "לדעתי הוא מטורף כעכברוש. יצטרכו לשלוח אותו לטיפול פסיכיאטרי ולא לכלא ואני אוכיח את זה". אותו לילה פרש אורי את קו ההגנה, נהנה לראות כיצד בנו, צועד צעד אחר צעד בעקבות מסכת הרעיונות שפיתח. "נסיתי להבין מה פרוש אמנזיה היסטרית. הפסיכיאטר הגדיר לי את זה בכמה דרכים. הוא שאל את הגבר, איזה כלי סכו"ם יש להם בבית. האיש מנה אחד לאחר מזלג, כף, מצקת, תרווד. אבל, הוא 'שכח', להזכיר את הסכין. אחר־כך הציג בפניו הדוקטור מגזין אופנה. ביקש ממנו לקרוא בשמות השמלות. הוא תאר שמלות אדומות, ירוקות, כחולות, צהובות. על שמלה אחת דלג, השמלה הלבנה. אבל מה שאופייני יותר מכל, היה כשבקשתי ממנו למנות את עשרת הדברות. הוא זכר הכל. מ'כבד את אביך ואת אמך', דרך 'לא תנאף' ו'לא תעשה לך פסל'. הוא זכר בדיוק תשע דברות. אבל הדיברה השישית, 'לא תרצח' נשמטה מזכרונו. לא שהוא לא יודע, פשוט הרחיק מזכרונו כל דבר שקשור ברצח..."

בערב בו נשלח "הקדוש בעל הסכין" למחלקה סגורה בבית חולים לחולי נפש, הודיעה רינה כי היא יוצאת למסיבה ותחזור בשעות הקטנות. ניר, שיסע אותה בגסות ואמר "בגילך את צריכה להיות במיטה ב־12 משום שמחר לומדים". גליה נטתה לצידו של ניר, היא יוצאת מספיק ורמת הציונים שלה לא מצדיקה פרס נוסף. אורי הכריע לטובת רינה.

בלילה, מאוחר, כאשר ישבו שניהם ממתינים לבואה של רינה, גליה מעולם לא הלכה לישון לפני שחזרה) שאלה את אורי "למה?"

אורי חייך "בגלל המשפט, את מבינה... בגלל המשפט".

הורוסקופ

מזל דגים

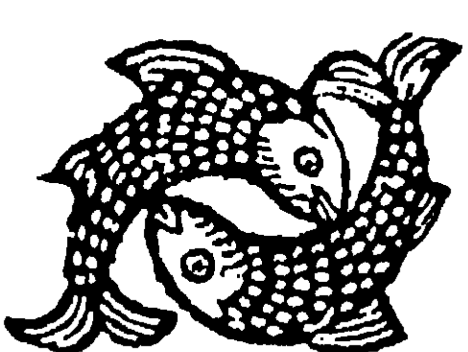
דגים הוא המזל המורכב ביותר בגלגל המזלות. אי־אפשר להבינו מבלי לעמוד על הדינמיקה הפנימית המיוחדת המפעילה אותו. סימלו בכתב האסטרולוגי – ♓ שני קווים קעורים, הפונים לכיוונים מנוגדים ובמרכזם קשורים זה לזה בקשר שאינו מאפשר להם להתפרק ולהתפצל, אך גם אינו מאפשר להם תנועה לשום כיוון. סימלו זה של הדגים משקף, למעשה, את אופיו.

הדגים המצוי אכן לוקה בפיצול פנימי עמוק. הוא בעל רגישות אמוציונאלית אדירה, יש בו כמיהה עמוקה להשתייכות, להתמזגות עם מישהו או משהו (בן־זוג, עבודה, רעיון, אלהים)... העיקר – להשתייך. לכן הדגים הקלאסי ידבק בבת־זוגו גם אם הוא אינו מאושר איתה; קשה עליו ההתנתקות! לעתים, בתהליך זה של השתייכות והתמזגות, הוא אף מקריב את אישיותו שלו כדי לזכות בתחושת המוגנות שמעניק ה"ביחד". מצד שני, הוא לומד עוד בגיל צעיר שסוד ההצלחה בחיים טמון בעצמאות, ביכולת התמודדות עם קשיים אובייקטיביים.

הדגים הקלאסי, אם כן, נמצא בין שני עולמות: בין הכמיהה הפנימית להתמזגות אוהבת, עד להתבוססות ותידלון אישי – לבין הרצון לתפקד באופן ייחודי ונחרץ במציאות הנראית לו קרה ואטומה. במקרים קיצוניים הוא לא שייך בבירור לאף אחד משני העולמות, וכל האנרגיות של מנותבות לנסיון לשרוד בתוך תהום הנשייה שיצר לעצמו. הוא חש מעין חלל פנימי, חוסר סיפוק ותחושת החמצה, ולכן אנו מוצאים אותו לעתים שקוע בתוך עצמו, משותק כאפס מעשה. אך בעצם הוא עסוק בחלומות ארוכים על אהבה שהחמיצה, על עוולות שנעשו לו, על מה מגיע לו כשהוא כל־כך בסדר ועוד כהנה וכהנה.

הדגים המצוי לעולם לא יהיה כולו אתך ושלך, גם אם הוא אוהב אותך מאוד: חלק ממנו תמיד נודד למציאות אחרת, לחלומות, הזיות, האדרה עצמית או – לחלופין – לרחמים עצמיים.

רוב הדגים הם טיפוסים סנטימנטליים, רומנטיים, עדינים... ופסיביים. המציאות אפורה ואכזרית מדי בעיניהם ואין להן לא הרצון ולא הכוח הנפשי להתמודד עמה. אין זאת אומרת שה"דג" אינו מתפקד ביום־יום. הוא ממלא את חובותיו בנאמנות ובשקדנות, יוצא לעבודה, מטפל בעבודות הבית ועושה מה שצריך להיעשות ומה שהוא רגיל לעשות. אך הוא לא ינקוט בשום יוזמה – אלא אם כן היא תשרת את חלומו הפרטי (וגם זה לא תמיד), ולא יקבל החלטות משמעותיות ויוצאות־דופן.

אסטרולוגית ידועה אמרה על הדגים: אשתו תעזוב אותו, ילדיו יתעללו בו, מס הכנסה ירושש אותו, שיניו תיכאבנה ומכוניתו תגלה סימני התפרקות. אם הוא דגים קלאסי – הוא לא יעשה דבר למנוע את רוע הגזרות. בסופו של עניין, כל שיוותר לו לעשות יהיה להתנחם בעצב שלו.

מובן שלא כל הדגים לוקים בפסיביות כל־כך קיצונית. אך רבים מהם נוטים לשבת על הגדר באפס מעשה ועם תקווה מעודפלת בלב שאם יחכו זמן מספיק – העניינים יסתדרו מעצמם, או מישהו יוציא אותם מהבוץ.

ישנו גם "דג" אחר, נדיר יותר, שבזכות גורמים מסויימים במפת לידתו ניחן בכל־זאת ביוזמה ובכושר ביצוע. תכונות אלה, בצירוף שאפתנות, רגישות, חן, טקט וכושר התיחמון האופייניים לכל הדגים, הופכות אותו למצליחן אמיתי. גם ל"דג" זה יש חלום, ברומה לאחיו הפסיבי. אלא שהוא מתמכר לחלום על האדרה עצמית ושליטה – בעולם, במדינה, במיפעל, במשפחה – בהתאם לכישוריו וכשרונותיו; אך בניגוד ל"דג" האחר הוא כן מממש את חלומו, בעזרתם האריכה של כל הסובבים אותו השבויים בקסמיו ונרתמים למענו. שכן הדגים יודע להתחבב על בני־אדם ולהפיק מהם את המירב.

למעשה, כל מה שהדגים עושה (או לא עושה) – דבק בו מימד של התמכרות. בין אם ההתמכרות היא לפסיביות או לסבל, להצלחה חברתית או לכוח ושליטה, לבת זוג או לילד (ויש לא מעט דגים המתמכרים לסם או לטיפה המרה). מאחורי ההתמכרות הזו יש עצמה רגשית כה רבה, עד שהיא מעניקה למהלך חייו נופך של גורליות.

התופעה המוזרה ביותר אצל הדגים היא המיזוג של אהבה ואנוכיות ביחסו לאשתו. הוא מסוגל להעניק לזוגתו שפע בלתי־נדלה של אהבה, אך כאשר טובתה דורשת ממנו וויתור שיפגע בנוחותו או בצורך פנימי שלו – יוצא ה"דג" (אם הוא אינו טיפוס פסיבי קיצוני) למאבק חורמה כדי למנוע ממנה את הגשמת שאיפתה.

לדגים שיטת מאבק אופיינית: הוא תתחיל ברמזים מתוחכמים שמטרתם להבהיר לאשתו שדעתו אינה נוחה מציפיותיה. בהמשך הוא מסלים את המאבק ומטיח כנגדה האשמות בוטות; מכאן הוא עובר לעלבונות אישיים, תוך הדגשת הצדק וההגינות שבעמדתו; לאחר מכן – למעשי נקם קטנים אך מכאיבים; ולסיום – איום גלוי: אם היא לא תתקן דרכיה – הוא יתרחק ממנה, יעזוב אותה, יתגרש ממנה.

שיטת לוחמה זו בדרך־כלל יעילה למדי. כוחות האויב (במקרה זה, האשה) נשחקים עד דק, ובשלב מסויים היא נכנעת ומוותרת. מה שהאשה אינה יודעת הוא שבמרבית המקרים (לא תמיד!), איום העזיבה הוא הקלף האחרון באמתחתו של ה"דג"; כך שאם היא לא תיכנע בשלב זה, הוא יבצע תפנית של 180 מעלות, ישוב ויצהיר על אהבתו לה, יכפיל וישליש את חיזוריו וישלים עם המצב הקיים.

סתירה זו בהתנהגות הדגים היא אחת מיני רבות באופיו המורכב; עם כל רכותו ורגישותו – הדגים הוא ביקורתי וחסר סבלנות; אותה קיצוניות רגשית מזינה את אהבותיו ונקמותיו; הוא בעל חוש אסטטי ואמנותי מפותח (מוסיקה, ציור, צלילים הרמוניים ושקטים, גווני פסטל עדינים) – אך מזמין חדירת צלילים צורמים לחייו האינטימיים. בעל טקט וקסם אישי – אך רדישות וציפיות נוקשות; עדין ברגשות – ונוקשה ברעות. סנטימנטלי – אך לא נרתע מלהסב כאב יצירתי – ומקובע; פסימיסט מרכא – או אופטימיסט שופע; הוא קולט את המציאות על כל שפע גווניה ודקויותיה – אך מגיב רק למספר מוגבל של גרויים.

מי שרוצה להיות אשת איש במובנה המקובל של המלה – הדגים הוא האיש שלה. אך מי שמעדיפה עצמאות, התפתחות אישית וחלקה פרטית קטנה בתוך מיגרש הנשואים – מוטב שתחפש לה בן מזל אחר.

רות אלי

תחזית לשבוע שבין 19 ל־25 בפברואר

דגים
(19 בפברואר עד 20 במארס)
זה הזמן לפתוח בעימותים גלויים עם ... עליכם, או להציג דרישות. ... תגיע אליכם השבוע דווקא באמצ... על פרופיל נמוך. טעם טוב ... משובח מלווים אתכם, וכדאי לצאת לקניות.

טלה
(21 במארס עד 19 באפריל)
אתם טרודים בימים אלה בגלל עניין הק... בקריירה, אך אם תהיו מוכנים לנסות ... – תצליחו להתקדם. מלות המפתח ... העבודה, מקוריות וסבלנות. חיי החב... משגשגים השבוע.

שור
(20 באפריל עד 20 במאי)
... כי השבוע ייתכן שתתערער השקפת העולם שלכם. אתם יוצאים חזקים יותר מן המפגש עם פנימיותכם. בימים אלה ... שינויים בתוכניות לטיולים. אתם ... להקדיש זמן לפעילות יצירתית.

תאומים
(21 במאי עד 20 ביוני)
יש לכם עכשיו רגשות מעורבים לגבי העמקת מעורבותכם המינונסית בעיסקה כלשהי. השבוע תוכלו לשפר את עמדתכם תכללית באמצעות העבודה. חיי החברה מתחילים לפרות, וצפוי לכם רומן חדש.

סרטן
(21 ביוני עד 22 ביולי)
הימנעו מלבטא מצבי־רוח במקום העבודה – הקפידו לשמור על הגינונים התברתיים. הטו אוזן לדברי מישהו קרוב, אך אל תקבלו כל דבר כתורה מסיני. עלולים לצוץ חילוקי דעות בין שותפים, אך הקשר ממשיך להיות טוב.

אריה
(23 ביולי עד 22 באוגוסט)
זה זמן טוב לחסוך כסף. כדאי לחקור עכשיו הזדמנויות חדשות בתחום הקריירה – ולא להמעיט בערך עצמכם. גלו יותר בטחון עצמי. ענייני נסיעות וטיולים מתחילים להתבהר, אך קרוב משפחה מסרב להצטרף.

בתולה
(23 באוגוסט עד 22 בספטמבר)
שאלות מסויימות, הקשורות בנושאים אינטימיים, עדיין לא תיפתרנה השבוע. כדאי להיות אופטימיים, ולראות את ההישגים הקיימים. המשיכה המינית שלכם חזקה עכשיו, אך כדאי לשמור על גישה מציאותית.

מאזניים
(23 בספטמבר עד 22 באוקטובר)
דאגות הקשורות לעבודה עלולות להעיק עליכם השבוע, אך עליכם לנסות להירגע ולשים דגש על בילויים. בעייה ביתית מעסיקה אתכם בשעות הבוקר, אך בערבים צפויים רגעים רומנטיים נעימים.

עקרב
(23 באוקטובר עד 21 בנובמבר)
יציאה בלתי־מתוכננת תהיה מתנה, אך כדאי להשתדל לצמצם בהוצאות. במישור הקריירה, תצטרכו קודם כל להחליט – והעניינים יסתדרו. תיתכן היכרות רומנטית במקום העבודה או דרך העבודה.

קשת
(22 בנובמבר עד 21 בדצמבר)
סולם העדיפויות ברור מבעבר: יש דברים דחופים שטעונים טיפול לפני שמוציאים כסף על בילויים. אתם עשויים לנקוט גישה חדשה לבעיה ישנה. הישמרו מפני הימורים, במיוחד הימורים ארוכי־טווח.

גדי
(22 בדצמבר עד 19 בינואר)
אל תבזבזו עכשיו מרץ על התרגזויות – שימרו את הכוח לדברים חשובים יותר. בעיית בבית עדיין מטרידה אתכם, וצפויות קניות חשובות. יתכן שתרצו השבוע להפגיש את בן הזוג החדש עם ההורים.

דלי
(20 בינואר עד 18 בפברואר)
תוכלו להשיג עכשיו מטרות פיננסיות, אך אתם נוטים עתה לדאוג יותר מדי. יתכן שלא תמצאו את המלים הנכונות לבטא את רעיונותיכם. בשעות הבוקר מישהו מתחמק, אך בערב מודגשת התקשורת.

זהו המדור האחרון של "מעריב לפני 35 שנה", החל בשבוע הבא, עם מלאת 40 שנה ל"מעריב", יופיעו מדורים מורחבים על אירועים שפקדו את המדינה בתש"ח במוסף "גבר לעניין" המתפרסם מדי יום שני.

מעריב
השבוע לפני 35 שנה

בעמוד זה מבחר מהידיעות והמודעות שפורסמו ב"מעריב" בשבוע שבין 12.2.53 – 19.2.53. הנוסח המקורי נשמר.
ליקט: גבריאל שטרסמן.

39 הרוסים יוצאים באניה תורכית

עובדי הצירות הסובייטית וכני משפחותיהם ובראשם הציר סאבל איבנוביץ יירשוב ורעייתו קלאודיה, יפליגו מחר אחר הצהרים מחיפה באנית הנוסעים התורכית "קישי", המגיעה מחר בבוקר לחיפה.

השגרירות הסובייטית הזמינה הבוקר בחברת הספנות "מאסאג'ארו מריטים", המייצגת את חברת האניות התורכית, 39 כרטיסי נסיעה ומקום למטען של 5 טונות, חמצי אנשי חבר העובדים של הצירות.

כל הרוסים בישראל המחזיקים דרכונים דיפלומטיים או דרכוני שרות סוביטיים יצטרכו לצאת את הארץ עם יציאתה של הצירות הסובייטית.

הודעה זו תחול בין השאר על מר. ו. קובלב, סופר סוכנות הידיעות הסובייטית טא"ס, המחזיק דרכון שרות ועל מר וייצב, נציג החברה הפלשתינאית שליד האקדמיה למדעים של ס.ס.ר. היושב בירושלים. הוא בא הנה לקבל לידיו את הרכוש שהיה רשום על שם החברה הפלשתינאית הרוסית בימי הצאר. גם הארכימנדריט הרוסי פולאקיר, העומד בראש 26 אנשי כהונה רוסיים בישראל, יצטרך לצאת לפי ההוראה.

נערות ופרחים בשער הצירות

חבורה קטנה של תלמידות סמינר הקיבוצים, בנות 17–18, התלקטה ביום ניתוק היחסים עם רוסיה ליד בנין הצירות הסובייטית. הן אספו כסף וקנו זר של פרחים אדומים. התעורר ויכוח, אם לקנות צפרנים או שושנים. ולבסוף ניקנה זר צפרנים – נימוק חוסר הכסף הכריע. כולם הסכימו, שהצבע חייב להיות אדום.

הן רצו להגיש את הזר לציר הסובייטית. עמד שם צעיר, שביקש לצרפו למשלחת. "אתה אימפריאליסט. אסור לך להכנס" – ענו לו. שתי נערות ניגשו לשער, נכנסו פנימה ונתקבלו על ידי שומר הסף. הוא לא הביא אותן אל הציר. אמר להן כמה מלים ברוסית, שלא הבינו, זה הכל.

מציעים להגביל חסינות חברי כנסת

הצעה להגביל את חסינות חברי הכנסת נידונה עכשיו בשוגי הקואליציה הממשלתית.

עד כה היו חברי הכנסת מקבלים באופן אוטומטי דרכוני שרות, שאיפשרו להם יציאה ללא הגבלה לחוץ לארץ. כעת מציעים שזכות זו תישלל מחברי הכנסת וכי יצטרכו להגיש בקשות להיתרי יציאה. הצעה אחרת אומרת, שזכות זו תישלל מן החברים הקומוניסטיים של הכנסת, אשר ניצלו לרעה את דרכוני השרות שלהם בנסיעותיהם לחוץ לארץ שם ניהלו מסע תעמולה נגד מדינת ישראל.

באו 28 עולים מבולגריה

קבוצה מאורגנת של 28 עולים מבולגריה, הארץ היחידה של הגוש הסובייטי המתירה עליה לישראל, הגיעו הבוקר לחיפה באניה "ארצה" מאיטליה.

בשיירה זו שיצאה מבולגריה בעשירי בפברואר, נמצאים שלרשה רופאים ומהנדס אחד ובעלי מקצועות חופשיים אחרים.

מחכים לאות...

משמר משטרת החופים והגבולות ליד הצירות הסובייטית בתל אביב.

צבא בריטי יוצא מהסואץ

בריטניה כבר מכינה את פינוי הצבא שלה מאזור תעלת סואץ. שלושה גדודי רגלים, ובתוכם היחידות של רגימנט "רויאל בריקשייר", עומדים לעזוב בקרוב את אזור התעלה ולחזור לקפריסין. בהדרגה יוצאו יחידות נוספות, לקראת משא־ומתן עם ממשלת נאגיב.

זהו חלק מתכניות פיוס כלפי גנרל נאגיב, שכפי שנודע כבר דרש, שבריטניה תעניק למצרים במתנה לכל הפחות שליש מן המיתקנים הצבאיים שלה במצרים, ששווים 180 מיליון לי"ש. נאגיב תביע את נכונותו לשלם את מחירם של שאר שני השלישים במשך 25 שנה, אם יקבל שליש חינם.

מטוס שוודי ירד מהמסלול בלוד

אסון גדול נמנע, כשמטוס חברת התעופה הסקנדינבית בהמראתו מלוד לא הצליח להתרומם, ירד ממסלול ההמראה ונפגע קשה. לנוסעים ולצוות לא אירע דבר.

המטוס בן 4 המנועים בהגיע ללוד ב-1.30 אחר חצות מהמזרח הרחוק ועמד להמריא כעבור שעה קלה לסקנדינביה. על סיפונו היו 30 נוסעים (בין היתר עו"ד רוטנשטרייך מתל אביב) ו-9 אנשי צוות עם הקברניט הטרשן ליד ההגה. המטוס הגיע כרגיל לנקודת ההמראה ושם חימם את מנועיו, כעבור דקות מספר החל, כרגיל, לזוז במהירות גדלה והולכת על פני המסלול, כדי להמריא.

אך נראה שבעת הנסיעה על פני המסלול חדלו לפעול שניים ממנועיו לפעול ובידי הקברניט לא נשארה ברירה, אלא לנסות להיעצר לפני שהוא מתרומם. אך לא הצליח במאמצו זה והמטוס המשיך עוד כ-15 מטר ונתקע בחרטומו באדמה הרכה כשזנבו פונה למעלה.

מוסלמים נגד החזיר

בחיפה יהיה כינוס מיוחד של האגודה המוסלמית לדיון למניעת מכירתו התופשית הכנה מידה גדול של בשר חזיר. ראשי העדה המוסלמית בחיפה מתכוננים לשגר מברק מחאה נמרץ לשר הדתות, בו יתבקש לנקוט בצעדים מידיים למניעת מכירתו וגידולו של החזיר האסור גם על המוסלמים.

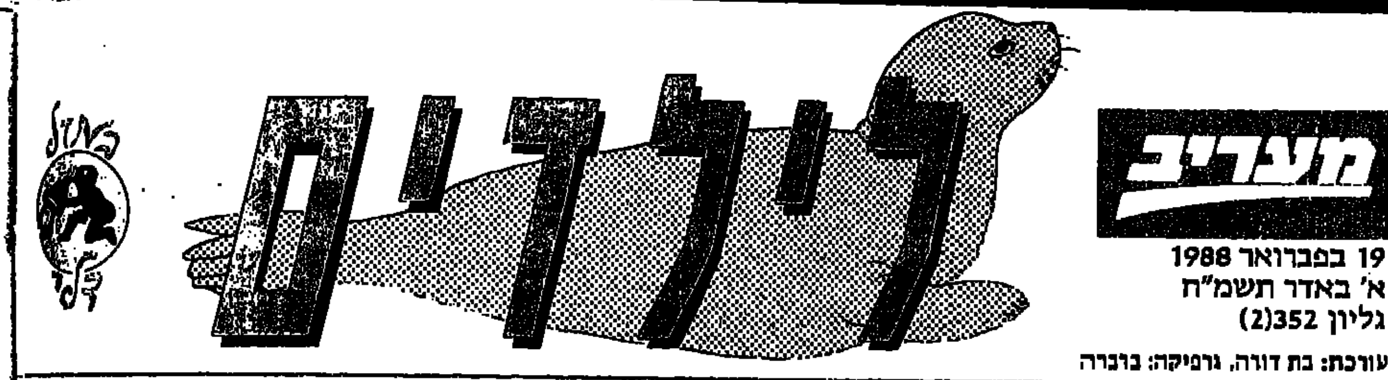
לדעת יו"ר האגודה המוסלמית בחיפה, אין כמעט פורץ גדר בין המוסלמים ואין אוכלים בשר חזיר בפרהסיה. אם כי אפשר שקורה שמוסלמי שהשתכר ולאחר מכן אכל גם מן הבשר האסור – שכן עבירה גוררת עבירה.

תיקונו של ז. ארן

בקשר לציטטה מ"ניו יורק טיימס" שהובאה אתמול בעתונכם, אבקשכם בזאת לפרסם את הנוסח המדויק של דברי בכנסת בענין זה:

"— — — עם כל הערכה וההדרך ארוך שאני רוחש לגורמי הבטחון במדינת ישראל; עם שאט הנפש שבו דוחה הישוב היהודי במדינה, את השמעות של המסע הבלול באגרת הסובייטית – פופוסטיטקלפוקו – כלומר: רשלנות מחוך כוונה תחילה מצד גורמי הבטחון בארץ". ז. ארן

מעריב
19 בפברואר 1988
א' באדר תשמ"ח
גליון 352(2)
עורכת: בת דורה, גרפיקה: בוברה

מה הולך

רחל שי

שוקולד. מי מאתנו, ילדים ומבגרים, אינו אוהב את החום המתוק הזה? לאוהבי השוקולד עתון משלהם הנקרא "חדשות שוקולד" והוא מדפס בעיר ניו־יורק.

היום השוקולד הוא מעדן עממי המצוי בשפע על מדפי הסופרמרקטים. אך לפני 400 שנה היה זה משקה – כן משקה־מלכים, שהגש בגביעי זהב. היה זה בממלכת האצטקים אשר במרכז אמריקה. ממלכה זו נכבשה על־ידי הספרדי קורטז והוא שהביא לראשונה לאירופה (לספרד) את פולי הקקאו, מהם הכינו את משקה השוקולד.

הספרדים הוסיפו למשקה האצטקי מים וסכר ובמהרה הפך המשקה החדש למשקה האצולה הספרדית. מספרד התפשטה אהבת הקקאו־שוקולד על פני אירופה כלה.

השוקולד המוצק "נולד" רק לפני 160 שנה, כאשר כימאי הולנדי הצליח לייצר אבקת קקאו יבשה, שהיא הבסיס לשוקולד אותו אנו אוכלים.

איך עושים שוקולד? פולי הקקאו נקטפים מהעץ ומיבשים אותם. אחר־כך קולים ומקלפים אותם. הם נטחנים תוך כדי חמום וכך נוצר מין בצק אשר ממנו מכינים את ממתק השוקולד וכן את האבקה ממנה אנו מכינים לעצמנו את הקקאו שאנו שותים.

מאותו הבצק אפשר להכין שוקולד בטעמים שונים ע"י הוספת חמרים נוספים, למשל חלב, מנתה או קפה. השוקולד מיצר כשוקולד "נקי" או לצפוי "משהו טוב" אחר, דבדבן למשל.

היום יש לכל חברה "הטעם שלה", והאם תאמינו כי אפלו רגול כבר יש בשוקולד? לפני כשבע שנים מלאו העתונים ספורים על רגול שוקולד בשויץ. עובד של חברת השוקולד סושרד־טובלר צלם מתכונים סודיים ונסה למכר אותם לרוסים, לסינים וגם לערב הסעודית. אבל הוא נתפס לפני שהצליח למכר את הסודות.

עתידות

יורם אורעד

מסר אל כוכבים רחוקים

האם נתן ליצור קשר עם יצורים נבונים בחלל החיצון באמצעות חללית שתשלח אל עבר כוכבים במעמקי החלל, חללית שתכיל בתוכה מסר אל אותם יצורים נבונים ושיכלל פרטים על תרבותנו, תמונות שונות מעולמנו וכו'?

עד כמה שזה נשמע דמיוני לכוכב הלכת צדק, מטרתה העקרית של החללית, משום שכנראה שאין בכוכב זה כל חיים. המסר יעד אל כוכבים הרבה יותר מרחקים מצדק, כוכבים הנמצאים בכלל מחוץ למערכת השמש שלנו.

מאחר יותר, שגרו חלליות נוספות שנשאו עליהן מסרים ליצורים נבונים בחלל. היו אלה ספינות החלל "וויאג'ר 1" ו"וויאג'ר 2". אלה כבר היו מתחכמות יותר במסרים שלהן. בכל אחת מהחלליות התקן תקליט וידאו ובו מראות שונים מכדור הארץ, שיחות מקלטות, מוסיקה, מראות של ערים ונוף טבעי ועוד משהו – "שלום" בשבעים שפות ובהן... כן, גם עברית.

מי שממהר להסיק מסקנות ולתאר לעצמו כיצד, בעוד זמן קצר,

מסר אל כוכבים רחוקים, נישא על החללית פיוניר 10.

ועתידני כבר נעשו בימינו נסיונות בכוון זה, נסיונות ראשונים. הנסיון הראשון נעשה בשנת 1972. באותה שנה שגרה לחלל החללית פיוניר 10. מטרתה העקרית של החללית לא היתה אמנם יצירת קשר או מסירת מסר כלשהו ליצורים נבונים, אלא סקר כוכב הלכת הענקי צדק. עם זאת צידה החללית בלוח מתכת שעליו חרות מסר ליצורים אחרים. המסר כלל ציור של גבר ואשה עירומים (כדי שאותם יצורים ידעו כיצד אנו נראים), ציור החללית עצמה וכן ציור שלפיו נתן לזהות את מקומו של עולמנו, עולמו של האדם. המסר המתאר לא יעד

יגיעו מסרים אלה אל יעדם המקווה – יצורים נבונים אי שם בחלל, וכווה לו אכזבה קשה. יחלפו עוד הרבה אלפים של שנים בטרם תגענה חלליות אלה אל קרבת כוכב שהוא כלשהו שקיימים בו או בסביבתו חיים אינטליגנטיים. יתכן מאד שעד שתפגש אחת מספינות החלל נושאות המסרים הללו, יצורים נבונים במעמקי החלל, לא תהיה עוד האנושות ודרישות השלום שלנו, בשבעים שפות, ישמעו יצורים נבונים בחלל החיצון, אולי מליוני שנים אחרי שהאדם ותרבותו יחדלו מלהתקיים.

קריקטורה של ניסים

יגאל מוסינזון

גם אני הייתי ילד

ראיון עם יגאל מוסינזון

דניאל סטוקלין

למה נכתבה "חסמבה"?

"קורות ספרי 'חסמבה'" – מספר הסופר יגאל מוסינזון – "החלה בגלל ילד יתום מקבוץ נען. הילד הוא בני יחיד, שנהרג במלחמת יום הכפורים בתוקעה שברמת הגולן. כן, כל חיל היה פעם ילד. הוא בקש ממני שאקרא לו את "טרזן". לאחר שקראתי לו מאות פעמים נמאס לי הדבר ואמרתי לעידו: 'גמרנו עם טרזנים. אני בעצמי כותב לך ספר'. כעבור יומים אומר לי הזאטוט: 'אתה מבטיח ולא מקים'. שאלתי – מה? הוא השיב: 'איפה הספר?' אמרתי לעידו: 'אתה צודק, ההבטחה בעינה עומדת, אבל אני צריך לזמן יותר מאשר יומים'. באותו זמן קבלתי חפש מהקבוץ. זה היה לאחר מלחמת השחרור ולאחר שנים בה ישבתי בכלא הבריטי בלטרון. את שנת החפש נצלתי לכתיבה והתגוררתי בתל־אביב, אצל דודה ששמה לונדון. למשפחת לונדון היה ילד ושמו ירון. אם השם ירון זהבי, מפקדם הראשון של חסמבה, מזכיר לכם משהו אז זה עקב הכרותי עם אותו ילד ירון לונדון (כן, זה מהטלויזיה...) שכדי לשמח את לבו קראתי למפקד הראשון של חסמבה ירון. שני הספרים הראשונים של חסמבה התפרסמו בהמשכים ב'משמר לילדים' ומאז הופיעו 39 ספרונים והספר מס' 40 נכתב בימים אלו".

בספר זה יופיעו כנראה שלשה גבורים חדשים: בתו של גנן יפני מהקונסוליה היפנית בתל־אביב, בנו הכושי של אחד הנספחים התרבותיים ממדינה אפריקנית ובנו של נספח אמריקני לענייני מדע. בספר זה יוצא יגאל מוסינזון בעזרת חסמבאיו במלחמת חרמה מול סוחרי הסמים המסכנים.

– איזה מין ילד היית?

"הייתי מלא מרץ. אני לא זוכר מתי למדתי לשחות אבל תמיד שחיתי והצלתי ילדים רבים מטביעה בים של תל אביב וב'סחנה' שבעמק בית־שאן.

אהבתי לשחק ב'שוטרים וגנבים' וארגנתי קבוצת כדור־רגל בשכונת תל נורדאו, והתחרינו מול ילדי שכונות אחרות בת"א.

בחפש הגדול נהגתי לטיל על גדות הירקון (שהיה נקי ממי ביוב).

באותה תקופה היתה תל אביב עיר קטנה ונגמרה בסוף רחוב פינסקר לפני כפר דיזנגוף. בירקון קטפתי חבצלות השרון ואת זרי הפרחים נושא הייתי על כתפי בפילה (גיגית) בה נהגו לכבס כביסה.

בשביל להרויח כסף נהגתי לגרור ולאסוף כסאות נח בחוף הים של תל אביב למקום מחסה בסוף יום הרחצה. עבדתי גם כשוליית נגר מתוך הנחה שכל עבודה מכבדת את בעליה.

משתעשעים

מימי

חוזכים בהגרלת "מעריב לילדים" מיום 8.1.88

האות ע.: מרק יוסף, רחוב לוחמי גלי־פולי 11 תל־אביב, 67423 – זכה במחשב כיס.

משנה כיוון משנה מובן: אנקינה יוסי, רחוב בן־בבא 6 חיפה, 33185 – זכה במעתק צבעוני.

יון במלים: מאיר אביקזר, רחוב הרצל 33 בת־ים, 59326 – זכה באלבום תמונות.

תשבץ בית חספר: זיסברג נתנאל, קדו־מים, ד.נ. שומרון 44856 – זכה בספר של צביקה פיק.

בין הפותרים יוגרל מעתק צבעוני

פתרונות נא לשלוח
"למעריב לילדים" ת.ד. 30044 ת"א.

ישובים מאלף ועד...כף

לפניכם רמזים לשמות ישובים בארץ כשהישוב הראשון מתחיל באות א', השני באות ב' וכך הלאה עד כ'

1. להבה ובושה.
2. מקור המים חמש ועוד שנים.
3. המחיצה שלה.
4. שפט וזרם.
5. חוזה המדינה בין ת"א לנתניה.
6. פרח בצורה הנדסית.
7. יענקל'ה לא שכח.
8. רצוני בה.
9. קח משם ענבים.
10. אבר של גבור מגלה.
11. לאבי האב יש בתים.

תשבץ המכונית

מאוזן: 1. נוהג בכלי רכב; 4. נחפז, ממהר; 6. מכשיר במכונית לנגוב השמשות; 8. מקום גבוה; 9. מקום הצטלבות (כ. חסר); 12. מאורות הרמזור; 15. תוביל כלי רכב כלשהו; 18. גדה; 19. מעבר מרצף להולכי רגל בשולי הכביש; 21. ענה; 22. שומר על החק ועל התנועה בדרכים; 23. העברה בכלי רכב ממקום למקום; 24. בלבד.

מאונך: 1. ישן, נרדם 2. מכשיר חיוני בכל כלי רכב; 3. זוגתו של האדון; 5. חשוק של גומי על כל גלגל של כלי רכב; 7. סלע; 9. צהלת שמחה; 10. מקל; 11. חבר בעזרת חוט ומחט; 12. זוג; 13. בת קול חוזרת; 14. הזיל דמעות; 16. זזה; 17. תו; 20. שקט; 22. פוצח בזמר.

[illegible] שביט (פרק 20) –כתב וצייר אורי פינק

טרלי!
רמי!
אני בא, טרלי!
אני בא!